

21 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 mars		Sid.
Svar på enkel fråga av herr Åkerlund (h) ang. placeringen av ett kärnkraftverk på Bogesundslandet	3	
Sveriges utrikes- och handelspolitik	5	
Meddelande ang. enkel fråga av herr Tistad (fp) ang. formen för leverans av kontrollstämplar för tobaksvaror	78	
Sveriges utrikes- och handelspolitik (Forts.)	79	

Torsdagen den 21 mars förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande månad.

Ang. placeringen av ett kärnkraftverk på Bogesundslandet

Herr statsrådet WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Åkerlunds (h) fråga till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående placeringen av ett kärnkraftverk på Bogesundslandet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 8 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Åkerlund har frågat finansministern om han anser placeringen av ett jättelikt kärnkraftverk på Bogesundslandet riskfri för stockholmsregionens befolkning särskilt med tanke på befolkningen i Lidingö, Vaxholm och skärgårdsområdena. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Utvecklingen på atomenergiområdet har redan från början präglats av stor omsorg i säkerhetsfrågorna. Uppmärksamhet har därvid i första hand ägnats åt den tekniska säkerheten hos själva anläggningarna. I avvaktan på drifterfarenheter har försiktigheten bjudit till konservativa bedömningar av säkerhetsfrågorna, vilket bl. a. tagit sig uttryck i restriktioner beträffande bebyggelse i närheten av atomkraftanläggningar.

Tekniska framsteg på senare år liksom successivt ökade drifterfarenheter kan emellertid motivera en i viss mån ny syn på de normer som bör tillämpas vid den säkerhetsmässiga bedömningen av lokaliseringen. Förläggning av atomkraftverk nära tätort har varit föremål

för vissa diskussioner inom atomdelegationen. Säkerheten hos en atomläggning beror av ett samspel mellan ett flertal faktorer, såsom typ av reaktor, typ av bränsle, speciella säkerhetsanordningar och säkerhetsförhållanden i övrigt, vari även ingår omgivningens karaktär. Vid förläggning nära tätort kommer ökade krav att ställas på övriga säkerhetsfaktorer. Olika lösningar kan bli aktuella för olika reaktortyper.

I Förenta staterna pågår omfattande undersökningar rörande möjligheterna att i framtiden placera stora atomkraftanläggningar i stadsbebyggelse. Även i andra länder är frågan aktuell. Under hösten 1967 beställdes i Västyskland en anläggning, som skall placeras 25 km från Hamburgs centrum. I Storbritannien håller två stora anläggningar på att uppföras, med i det ena fallet 100 000 personer boende inom 8 km och i det andra fallet 250 000 personer inom 10 km från anläggningen.

Det skulle utan tvivel innebära betydande fördelar, om atomkraftanläggningar kunde placeras inom storstadsregioner. Bl. a. skulle fjärrvärme kunna levereras och en miljöförbättring erhållas eftersom föroreningarna vid konventionell uppvärmning skulle minska. Statens vattenfallsverk studerar nu tillsammans med Göteborgs stad förutsättningarna för en sådan anläggning. AB Atomenergi studerar vissa tekniska frågor i sammanhanget på uppdrag av vattenfallsverket. Atombolaget arbetar nämligen f. n. med likartade problem. Vattenfallsverket har också tagit upp en principiell diskussion om lokaliseringen med berörda myndigheter, särskilt reaktorförläggningskommittén. Frågan om förläggning nära tätorter har även aktualiserats genom andra kraftproducenters utbyggnadsplaner. Bl. a.

Ang. placeringen av ett kärnkraftverk på Bogesundslandet

planerar Krångede AB att uppföra en atomkraftanläggning i Gävle.

Sammanfattningsvis innebär mitt svar följande. Utvecklingen talar för att Bogesund och platser med liknande lägen i framtiden kan komma i fråga för atomkraftanläggningar. Beslut om en anläggning i Bogesund kommer emellertid inte att fattas förrän bl. a. säkerhetsfrågorna med hänsyn till omgivningen klarlagts.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Wickman för svaret på min enkla fråga.

Jag vill börja med att säga att jag självfallet visste att ärenden om kraftanläggningar på det statliga området här i landet handlägges av statsrådet Wickman, men det var av formella skäl som min fråga ställdes till finansministern. Jag räknade naturligtvis med att ärendet skulle delegeras till statsrådet Wickman.

Jag vill ta fasta på slutorden i statsrådets svar. Där säges att »Bogesund och platser med liknande lägen i framtiden kan komma i fråga för atomkraftanläggningar». Det är naturligtvis angeläget att allmänheten får klart för sig att frågan ännu inte är avgjord, utan att det här gäller tänkbara platser som kan övervägas för atomkraftanläggningar.

Jag vill också understryka det som statsrådet säger i svaret, nämligen att »beslut om en anläggning i Bogesund kommer emellertid inte att fattas förrän bl. a. säkerhetsfrågorna med hänsyn till omgivningen klarlagts».

En viss radioaktivitet släpps alltid ut i luft och vatten, men erfarenheterna hittills har visat att de kvantiteter som tränger ut är mycket små och förmodligen inte behöver föranleda oro. En viss risk för att radioaktivitet kan komma ut i fall av osannolika olyckshändelser finns naturligtvis, och det är en sak som måste beaktas.

Den fråga som väl verkar intressantast är om utsläpp av varmvatten kan komma att påverka omgivningen, växtligheten och naturen på ett ogynnsamt sätt. Detta vet vi för närvarande mycket litet om. Det är inte bara en fråga om att isen vintertid blir skörare, utan det kan uppstå andra problem i samband med utsläppet av varmvatten. Det är angeläget att man noga studerar den sidan av saken. Det finns knappast några andra anläggningar av detta slag där man har en sådan situation som vi med vårt vinterklimat och får räkna med den påverkan som utsläppet av varmvatten kan få på havsvattnet i trånga vikar, i detta fall närmast Askrikefjärden och fjärdarna runt omkring.

Även kraftöverföringen är av intresse, särskilt för oss som bor på Lidingö. När så stora kvantiteter elektrisk ström skall överföras, måste förmodligen stora kraftledningar dras fram över Lidingö stad.

Man får räkna med att okunnigheten om förhållandena på atomkraftområdet kan få människor att känna en oro som månhända inte är motiverad. Jag har inte riktat min fråga till statsrådet för att ta upp en orosdebatt utan endast för att understryka att vi, som bor närmare bogesundsområdet och det där planerade kärnkraftverket än vad människorna gör till kraftverken i de andra exempel på atomenergianläggningar som statsrådet anført i sitt svar, känner ett starkt behov av att framhålla att man bör iaktta den allra största försiktighet. Om jag får tolka slutorden i statsrådets svar på detta sätt, är jag tillfredsställd med svaret. Det skulle dock glädja mig om statsrådet än en gång ville bekräfta att man just med hänsyn till närheten mellan Bogesundslandet och Lidingö skall iaktta extra försiktighet.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag skall gärna upprepa vad jag sade i mitt svar. Med den kännedom som herr Åkerlund har om

hur svensk statsförvaltning arbetar, kan herr Åkerlund vara fullkomligt övertygad om att det inte kommer att tillåtas att några risker tas vare sig i samband med en atomkraftanläggning i Bogesund eller någon annanstans. Jag är medveten om att det när det gäller atomkraftanläggningar av naturliga skäl kan uppstå oro, men jag är lika säker på att den oron kommer att kunna stillas genom upplysning och de säkerhetsåtgärder som kommer att vidtas.

Herr Åkerlund tog endast upp de problematiska och negativa sidorna av en atomkraftanläggning på Bogesundlandet. Det kan vara en temperamentsfråga om man vill trycka på de negativa eller positiva sidorna. Jag tycker dock inte att denna debatt mellan mig och herr Åkerlund skall avslutas utan att åtminstone någon av oss understryker den unika möjlighet atomkraften ger oss ur miljövårdssynpunkt genom att befria herr Åkerlund och andra lidingöbor från den svavelförgiftningsrisk som konventionella kraftverk skulle ha fört med sig, och också de möjligheter som öppnar sig att med den överskottsvärme som uppstår vid atomkraftverken kunna göra avloppsreningar på ett mycket effektivare sätt än vi tidigare har trott vara möjligt. Ur miljövårdssynpunkt är atomkraftanläggningar sålunda — jag upprepar det — en unik möjlighet för oss att på ett ekonomiskt och rationellt sätt befria oss från några av de problem som vi nu upplever som de mest plågsamma.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag är självfallet medveten om att det finns positiva sidor i samband med atomkraftanläggningar, men det är ju inte det vi diskuterar. Det är de negativa sidorna som ger anledning till oro hos människorna. De positiva däremot oroar inte.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöll ordet för att framföra det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 73 avsedda meddelandet och yttrade därvid:

Herr talman! En jämförelse mellan den utrikespolitiska debatten i Sverige för bara ett tiotal år sedan och den som i dag möter oss i dagspressen, på TV-skärmarna och i diskussionerna ute i landet skulle utan tvivel visa ett starkt ökat intresse för internationella frågor inom det svenska folket. Särskilt bland ungdomen är den ökade internationella medvetenheten uppenbar. Ett av skälen härtill är utvecklingen av massmedia, främst televisionen, som gjort omvärlden lättare tillgänglig. Världshändelserna förs bokstavligen in i våra vardagsrum. Men detta räcker knappast som förklaring. Det förklarar sålunda inte varför just opinionen i Sverige tycks i högre grad än i andra med oss jämförbara länder engagera sig i världshändelserna. Måhända kan man peka på att den lugna utvecklingen i vårt land så skarpt kontrasterar mot de skriande orättvisor och den oro vi kan se ute i världen. Detta engagerar vår mänskliga solidaritet och skapar ett behov att låta denna komma till uttryck.

Detta är en glädjande utveckling. Det finns allt mindre resonans hos vårt folk för att i avskildhet njuta vårt välstånd och våra demokratiska rättigheter utan bekymmer för ofärd och orätt på andra håll.

Under det senaste året har ute i världen händelser inträffat som upprört den svenska opinionen. Inte minst under den allra senaste tiden har utvecklingen ställt regeringen inför valet att antingen markera en inställning eller att iaktta tystnad. Den har kunnat registrera ett omfattande stöd för sina ståndpunktstaganden. Men det har även förekommit kritik, antingen för att regeringen har varit för aktiv eller för att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

den varit för passiv i sina reaktioner till dessa händelser.

En sådan debatt är både naturlig och önskvärd i ett demokratiskt samhälle. Det är viktiga principiella frågeställningar om Sveriges utrikespolitiska handlande som här kommit under diskussion. Det förefaller därför berättigat att inleda årets utrikesdebatt med några reflexioner kring frågan om förutsättningarna för Sveriges officiella engagemang i dagens viktiga internationella konfliktfrågor.

Sveriges utrikespolitik har, som bekant, beskrivits som alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i händelse av krig. Genom att inte ansluta oss till något av stormaktsblocken har vi velat minska risken för vårt land att indragas i en eventuell stormaktskonflikt. Riksdagen uttalade härom 1956:

»Ingen tvekan råder, vare sig inom eller utom landet, om de svenska statsmakternas föresats att fasthålla vid deras självvalda politik att icke genom anslutning till något av stormaktsblocken förminska möjligheten för vårt land att icke indragas i en eventuell stormaktskonflikt. Denna politik är på alla håll väl känd. Den har rönt växande förståelse och respekt.»

Syftet, neutralitet i krig, har efter hand i den politiska terminologin ytterligare markerats med att vår utrikespolitik getts beteckningen *neutralitetspolitik*. Denna beteckning får numera anses som allmänt vedertagen för att beskriva Sveriges utrikespolitik redan i fredstid. Den utesluter — i motsats till andra termer — varje tvetydighet beträffande syftet med vår politik.

I ett interpellationssvar i riksdagen den 24 november 1959 gav jag följande karakteristik:

»Neutralitetspolitiken innebär, att vi eftersträvar fördelen av att kunna undgå att omedelbart dras in i ett framtida världskrig. Den medför emellertid också förpliktelser och krav på fasthet och konsekvens hos sina företrädare. Neutralitetspolitiken förutsätter, att omvärlden kan hysa förtroende för vår

vilja att orubbligt hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen. Den får inte göras beroende av tillfälliga faktorer utan måste vara ett uttryck för ett varaktigt program. Man skall kunna lita på våra försäkringar, att alliansfriheten i fred innebär, att vi i händelse av krig skall hävda neutraliteten. Neutralitetspolitiken får icke skapa vare sig misstro hos någon stormakt eller förväntningar hos någon annan stormakt om avsteg från den valda handlingslinjen. Den medger icke handlingsfrihet i den meningen att Sverige, efter utbrottet av ett stormaktskrig, kan, utan att vara angripet, välja att ens i ett kritiskt läge under yttre tryck inträda på någon av de krigförandes sida.»

Begreppet neutralitet har ibland ansetts liktydigt med passivitet. Tankegången var att den neutrala staten borde undvika att ta ställning i kontroversiella angelägenheter. Så kan naturligtvis neutralitet uppfattas. En sådan innebörd har emellertid svensk neutralitetspolitik aldrig haft, och har det inte heller i dag. Regeringen ser tvärtom som en angelägen utrikespolitisk uppgift att inom FN och på annat sätt ge uttryck för den svenska demokratis värderingar vid vårt ställningstagande i internationella frågor. Sveriges neutralitet är ingen åsiktsneutralitet. Ofta kan i själva verket finnas lägen där en neutral stat har ett särskilt behov att i viktiga frågor ge uttryck för sin självständiga ståndpunkt. Att dessa våra ställningstaganden från tid till annan givit upphov till missnöje hos den ena eller andra stormakten innebär på intet sätt att neutralitetspolitiken rubbats. Ej heller skulle det stärka utan tvärtom försvaga neutralitetspolitiken om vi vid sådana tillfällen vek undan från vår självständiga uppfattning.

Regeringen delar alltså inte den på sina håll framförda uppfattningen, att Sverige av opportunistiska eller kortsiktiga kommersiella skäl bör undvika att ta ställning mot vissa staters politik i frågor, där grundläggande mänskliga och demokratiska intressen träds för

när. En så uppfattad svensk neutralitetspolitik skulle varken inge förtroende eller respekt och skulle därför på längre sikt skada svenska intressen.

Naturligtvis kan åsikterna gå isär när det gäller att ta ståndpunkt i det enskilda fallet. Hur bör regeringen exempelvis ge uttryck för sin inställning till kriget i Vietnam, till Sydafrikas rasföljelser, till Portugals kolonialpolitik, till diktaturernas åsiktsförtryck, eller till krossandet av demokratin i Grekland? Det finns grupper i vårt land som anser att Sverige bör delta i beslut om sanktioner utan stöd i FN:s stadga eller bryta diplomatiska förbindelser med regimer vilkas politik man ogillar.

Regeringen har inte velat följa sådana linjer. Den har valt att ge uttryck för en stark och ansvarsmedveten svensk opinion. Det må stå envar fritt att hävda att vi lyckats eller misslyckats med denna uppgift. Dagens debatt är ett välkommet tillfälle för regeringen att ånyo framlägga och förklara sin politik.

I fråga om vietnamkonflikten har regeringen känt sig stå på samma linje som en solid opinion inom det svenska folket, som trots — eller kanske just på grund av — de traditionellt goda förbindelserna mellan Sverige och Förenta staterna ställer sig starkt kritisk till den amerikanska politiken i Vietnam. Få händelser sedan andra världskriget har som vietnamkonflikten gripit våra sinnen. Besvikelsen har varit svår över att just USA — det land som betytt så mycket för vår egen världsdels frihet och välfärd — i Vietnam för en politik som genom sina verkningar väcker den djupaste oro och som icke går att förena med våra demokratiska värderingar.

I vårt ställningstagande i den grekiska frågan fullföljes en svensk tradition. När demokratin krossats i en rad länder under de senaste årtiondena har det inte rätt tvivel om Sveriges ståndpunkt. När nu i Grekland en militärregim med våld sätter folkstyret ur spel, skulle re-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

geringen svika sitt ansvar om den inte gav uttryck för det svenska folkets mening. Demokratins krossande i ett oss närliggande västerländskt land, medlem av Europarådets demokratiska krets, är en tragedi som inte kan lämna oss oberörda. Det är vår övertygelse att våra ställningstaganden i demokratiska livsfrågor kommer att på längre sikt befästa vår traditionella gemenskap med folken i de länder, vilkas aktuella politik vi nu finner anledning kritisera.

Med det snart kvartssekullånga perspektiv som vi nu har på svensk utrikespolitik sedan andra världskriget kan med skäl hävdas, att denna varit lyckosam för vårt land. Neutralitetspolitiken, stödd av ett efter internationella förhållanden starkt militärt försvar, har visat sig väl tillgodose våra säkerhetsintressen. Sveriges neutralitet har, i förening med den utrikespolitik som bedrivs i våra nordiska grannländer, bidragit till att i Nordeuropa skapa ett slags politisk balans, som vunnit uttrycklig uppskattning långt utanför Nordens gränser. Neutralitetspolitik har, från att till en början ha betraktats med en viss misstro, tillvunnit sig ett allt vidare internationellt erkännande. I morgondagens Europa måste vår neutralitet framstå som en tillgång. I FN:s fredsbevarande och fredsmäklande verksamhet har Sverige kunnat anlitas i betydande utsträckning.

Allt detta hade svårligen kunnat uppnås utan en konsekvent och självständig neutralitetspolitik.

Om denna politik råder sedan länge inom Sveriges folk och riksdag en långt gående enighet. Enigheten är en obestridlig tillgång. Men den förutsätter fullständig klarhet om våra politiska motiv, medel och syften. Den får inte bli en täckmantel för vacklan och tvektidighet i grundläggande utrikespolitiska frågor.

Bilden av dagens *Europa* är motsägelsefull. Strävanden till avspänning och samarbete går jämsides med tecken på misstro och splittring. Alla talar om

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

nödvändigheten av europeisk enhet, men ofta menar man olika ting. Än gäller det en ytterligare samordning av en begränsad krets av västeuropeiska kontinentalstater. Än är det fråga om ett förpliktande samarbete mellan alla Västeuropas demokratier. Än drömmer man om en europeisk sammanslutning, som skall bryta igenom skiljelinjen mellan öst och väst.

Dessa olika former av europeiska enhetssträvanden kan komma i konflikt med varandra, men de behöver inte göra det. Det är lättast att få till stånd ett samarbete mellan stater med besläktade traditioner, institutioner och intressen. Men samarbetet kan få ett ökat värde, om det vidgas till en större krets. Inte ens djupgående skillnader i samhällssystem mellan olika europeiska stater behöver utgöra hinder för sådana former av samarbete, som är ägnade att trygga freden och utveckla välståndet i vår världsdel.

Jämsides med enhetssträvandena går ofta en ökad nationell självhävdelse. Denna tendens kan ses som resultat av en växande övertygelse om att faran för krig i Europa i dag är mindre än under 1950-talet. De mindre staterna har skaffat sig ett ökat manöverutrymme. Samtidigt hyser man oro för supermakternas försprång på olika områden, och denna oro kan bli ett motiv för närmare samarbete mellan de mindre staterna.

Strävan till nationell självhävdelse är en utveckling på gott och ont. Den är uttryck för en realistisk insikt om nationalstaternas starka historiska förankring. Den kan skapa ökad respekt för mindre stater, som strävar att föra en självständig politik i fredens intresse. Men om självhävdelse slår över i chauvinism, kan den bli en fara för freden och samarbetet. Två gånger under detta sekel har Europa blivit offer för aggressiv tysk nationalism. Det är därför naturligt om den europeiska opinionen med uppmärksamhet följer varje tecken till nationalistisk renässans i

Tyskland. Tecken i den riktningen bör dock inte övervärderas.

Andra världskriget efterlämnade en rad problem, som ännu inte nått en tillfredsställande lösning. Främst står frågan om Tysklands framtid. Det tyska folket betraktar den nuvarande delningen som ett provisorium och har inte uppgivit tron på landets återförening. Förutsättningar för en sådan lösning är ett ökat förtroende mellan segrarmakterna och en uppriktig vilja i Tysklands olika delar att steg för steg finna former för en dräglig samlevnad.

I Sverige följer vi med sympati den västtyska regeringens strävan till moderation och avspänning. Vi hoppas att dessa strävanden skall bli framgångsrika.

Utvecklingen i Grekland ger anledning till djup oro. De rapporter, som nu når oss, inger ingen optimism om möjligheterna till en snar återgång till demokratiska förhållanden.

Den svenska regeringen har alltsedan militärkuppen för snart ett år sedan i en rad uttalanden gett uttryck för sin förhoppning, att den tragiska utvecklingen i Grekland stoppas och att landet återgår till normala konstitutionella och demokratiska förhållanden.

Sverige och Grekland har tillsammans med sexton andra västeuropeiska stater underskrivit Europarådets stadga. Denna kräver att medlemmarna skall respektera principerna för ett lagbundet styrelseskick, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Regeringen har därför förlagt tyngdpunkten i sin kritik och sina åtgärder mot den grekiska regimen till Europarådets olika organ.

Det dröjer ännu innan man kan bedöma resultatet av regeringens beslut att i samråd med Danmark och Norge och enligt konventionens bestämmelser anmäla Grekland inför Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna. Även Holland har anslutit sig till detta initiativ. Sedan de inledande

förhandlingarna nu avslutats har en skriftlig sakplädering påbörjats, var-efter muntlig plädering kommer att ske i sommar eller i höst.

Oberoende av detta juridiska förfa-rande har greklandsfrågan på svenskt initiativ vid flera tillfällen behandlats inom andra organ inom Europarådet. Frågan har även tagits upp från svensk sida under det nyligen avslutade mötet med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, inom vilken frågan blev föremål för diskussion. Någon enighet om en formell resolution uppnåddes emellertid inte. Regeringen har vidare markerat sitt avståndstagande från den nuvarande grekiska regimen genom att hemkalla ambassadören i Athen, som tills vidare inte skall återvända till sin post.

Kriget i Vietnam har alltmer vidgats, och stridsnivån har ytterligare höjts. Lidandena för civilbefolkningen blir alltmer ohyggliga. FNL och Nordvietnam har vunnit betydande framgångar i sin strävan att rubba förtroendet till Saigon-regeringens och USA-truppernas förmåga att kontrollera och leda utvecklingen i Sydvietnam. Diskussionen om ökade militära insatser från USA:s sida vittnar om hur allvarligt Washington underskattat motståndarnas stridsduglighet och kampvilja. Den amerikanska ledningen kan endast ställa i utsikt ett med åratals förlängt krig, som måste innebära nya, skrämmande offer i männi-skoliv. Allt flera människor finner det omöjligt att godta en politik med sådana konsekvenser.

De krigförandes politiska målsättningar överensstämmer formellt så till vida som de alla säger sig önska åstad-komma ett oberoende Vietnam, som kan avgöra sina egna öden utan utländsk inblandning. I sak råder dock härom djupa meningsskiljaktigheter. För Nordvietnam och FNL är önskan om frihet från utländsk inblandning liktydig med ett kategoriskt krav att alla amerikanska trupper bortdrages från Vietnam. Fören-ta staterna och Sydvietnams regering

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

däremot betraktar FNL som ett främ-mande element, dirigerat av Hanoi-regeringen, vilken i sin tur anses vara ett verktyg för »militant asiatisk kommunism». I den amerikanska officiella ar-gumenteringen har ånyo hävdats att kriget i Vietnam gäller Förenta stater-nas egna säkerhetsintressen som hotas av kommunistiska erövringsplaner i Sydöstasien. Denna amerikanska be-dömning har starka inslag av förenkling. Den bortser från det berättigade missnöje med diktaturen i Saigon, som bidrog till FNL:s framväxt. Den tar inte heller hänsyn till de omisskännligt na-tionalistiska inslagen i såväl Nordviet-nams som FNL:s politik och propagan-da — en nationalism med starka rötter i Vietnams historia. Hypotesen att man står inför omfattande kommunistiska erövringsplaner får inget stöd i det program som FNL för några månader sedan offentliggjorde och som går ut på att det skall skapas ett oberoende, neutralt, icke-kommunistiskt Sydvietnam. Programmet förutser vidare att frågan om Vietnams enande skall lösas genom förhandlingar utan utländsk in-blandning.

Parternas förhandlingsbud har under de senaste månaderna ytterligare klar-lagts. Nordvietnams regering har avgi-vit en förklaring, i mera positiva ordalag än tidigare, att den kommer att för-handla så snart Förenta staterna vill-korslöst och definitivt inställt bomb-ningarna och alla mot Nordvietnam rik-tade krigshandlingar. Förenta staterna kräver icke längre ett löfte om en minskning av Nordvietnams krigsinsat-ser som villkor för bombstopp utan be-gär en försäkran att ett sådant icke skall utnyttjas militärt av nordsidan.

Medan försök görs från olika håll att bringa parterna närmare varandra upp-rörs världsupinionen över att bevittna hur ödeläggelsen fortgår och hur kriget utsätter det vietnamesiska folket för nya omänskliga lidanden. Förenta sta-ternas ledning tar på sig ett stort an-svar, när den vägrar pröva möjligheten

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

att genom bombstopp få till stånd förhandlingar och i stället väljer att fortsätta en politik, som riskerar att få allmer förödande konsekvenser. Risker finns för spridning av krigshandlingarna med långt gående konsekvenser.

Av alla dessa skäl är det en nödvändighet icke blott för dem som direkt drabbas av striderna utan för hela världen att kriget i Vietnam snarast stoppas.

Den svenska regeringen har sedan länge påpekat de faror som ligger i händelseutvecklingen. Detta har skett icke blott här i riksdagen utan även i FN:s generalförsamling och i andra offentliga sammanhang. Redan några månader efter det att bombningarna inlemts, vädjade vi till parterna att inte försumma någon möjlighet till förhandling och försoning. Regeringen uttryckte på ett tidigt stadium sitt stöd för det förslag till trestegsprogram som U Thant framlade 1966 och som gick ut på bombstopp, nedtrappning av alla militära operationer i Sydvietnam och direkta förhandlingar mellan alla stridande parter, inklusive FNL. Vi ansåg redan då, och anser fortfarande, att förhandlingar måste komma till stånd för en lösning av vietnamkonflikten som innebär fred och nationellt oberoende för Vietnams folk. I olika uttalanden under de senaste två åren har vi åter understrukit nödvändigheten av att bombningarna av Nordvietnam villkorslöst upphöra. Detta är vi icke ensamma om. En vädjan härom har på senare tid framförts även av åtskilliga av Förenta staternas allierade liksom av talrika amerikanska politiker i framskjuten ställning.

En första förutsättning för förhandlingar är att det finns kanaler mellan de krigförandes huvudstäder, genom vilka preliminära kontakter kan tas. Sverige söker ingen medlarroll i vietnamfrågan. Vi är dock beredda att förmedla kontakter mellan de stridande parterna, om dessa så skulle önska. Regeringen söker hålla sig noga informerad om ut-

vecklingen i vietnamkonflikten, icke minst om parternas inställning till förhandlingar. Som ett led i dessa strävanden har den svenske ambassadören i Peking ett flertal gånger besökt Hanoi, och nyligen har vi i Stockholm tagit emot Nordvietnams Moskvaambassadör för informativa samtal. Avsikten är att dessa kontakter skall fortsätta.

Det har varit angeläget att få till stånd en bättre balans i Sveriges förbindelser med de två vietnamesiska regeringarna. Vår ambassadör i Bangkok var tidigare ackrediterad även i Saigon, medan vårt land saknade alla förbindelser med Hanoi. I samband med byte på sändebudsposten i Bangkok i fjol ackrediterades den nya ambassadören icke i Saigon. Samtidigt har som redan nämnts våra faktiska kontakter med regeringen i Hanoi utvidgats.

Regeringen undersöker möjligheterna att utöka de svenska humanitära insatserna i Vietnam. Under de senaste åren har vid flera tillfällen statliga medel ställts till Svenska Röda korsets förfogande för humanitär hjälp till både Sydvietnam, Nordvietnam och FNL. Den svenske ambassadören i Peking har inlett samtal i Hanoi om vad som från svensk sida kan göras för att ytterligare hjälpa civilbefolkningen. Denna fråga har också berörts med Nordvietnams Moskvaambassadör. Slutligen må nämnas att fortlöpande kontakter äger rum mellan de fem nordiska länderna och Internationella Röda korset för att förbereda hjälp till återuppbyggnaden av Vietnam när kriget är över.

Under det senaste året har *Förenta Nationerna* än en gång visat sitt stora värde som internationellt kontakt- och förhandlingsforum. Historien ger många exempel på att politiska kriser förvärras genom att prestigehänsyn gör det svårt för parterna att komma samman. På detta område tillhandahåller FN ett ovärderligt maskineri, vars verkningsmöjligheter det gäller att slå vakt om. Icke minst kommer ett land i Sveriges speciella ställning i blickpunkten i dy-

lika sammanhang. Under förra sommarens FN-förhandlingar om Mellersta Östern-krisen var läget sådant att Sverige valde att inta en förmedlande ståndpunkt. Härigenom grundades också förutsättningarna för det betydelsefulla uppdrag som generalsekreterare U Thant sedermera anförtrott en svensk diplomat i detta område. FN:s roll blir här i första hand att söka kyla ned den explosiva situationen samt att genom ett tålmodigt och säkerligen långvarigt arbete treva sig fram till de politiska och psykologiska förutsättningarna för en lösning.

Ett annat krisområde som sedan länge intar en central plats i världsorganisationens arbete är södra Afrika. Beträffande själva kärnproblemet — den alltmer utbredda apartheidpolitiken — kan för dagen ingen ljusning skönjas. På svensk sida har vi verkat för att säkerhetsrådet skall ta itu med det samordnings- och planeringsarbete, som är en förutsättning för att man skall kunna tillgripa ekonomiska sanktioner. Vi har gjort detta genom upprepade framställningar till rådets ordförande och genom uttalanden i generalförsamlingen och annorstädes.

Datum för riksdagens utrikesdebatt sammanfaller denna gång med årsdagen av Sharpevillemassakern den 21 mars 1960. Detta grova övergrepp från de sydafrikanska myndigheternas sida gentemot den färgade befolkningen har för världsoptionen kommit att framstå som en symbol för apartheidregimens omänsklighet. Den sydafrikanska politikens hårdhet har på allra senaste tid ånyo demonstrerats genom de stränga straff som utmätts i Pretoria. Rättegången där mot en grupp representanter för befolkningen i Sydvästantafrika — ett område för vilket FN övertagit ansvaret — är en klar utmaning mot världsoptionen.

Generalförsamlingen lyckades samla en överväldigade majoritet kring en resolution som uppmanade Sydafrikas regering att låta fångarna återvända till

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

sitt hemland såsom fria män. Vi har genom enträgna framställningar till Sydafrikas regering sökt verka för fångarnas frigivning. Så till vida kan den internationella opinionens tryck ha haft en viss verkan som inga dödsstraff utmättes. Icke desto mindre är domarna mot sydvästantafrikanerna ett svårt övergrepp. Säkerhetsrådet tar sig nu an frågan, och sydvästantafrikaproblemet aktualiseras därigenom återigen i hela sin vidd.

Den sydafrikanska regeringens politik är uppenbarligen i sista hand avgörande för utvecklingen i hela södra Afrika. Detta hindrar icke att man måste angripa även de övriga konfliktfärdarna i detta område. Vad beträffar Rhodesia har FN:s åtgärder hittills icke fått åsyftad verkan. De har endast varit partiella och vissa stater har underlåtit att tillämpa dem. På svensk sida har vi redan från början gått längre än FN-besluten fordrat. Sverige var ett av de första länder som avbröt alla förbindelser med Rhodesia. Vi har också upprepade gånger yrkat på att sanktionerna skall göras totala och effektiva. De senaste utslagen av Smithregimens politik gör detta angelägnare än någonsin. De brutala avrättningarna i Salisbury har upprört opinionen världen över. Sverige har inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna medverkat till en kraftig protest. Det är vår förhoppning att det inom säkerhetsrådet nu skall bli möjligt att få fram ett beslut om skärpning av åtgärderna mot Smithregimen.

Inom FN:s ram måste en press uppbyggas av tillräcklig tyngd för att förmå Portugals regering att ge invånarna i de afrikanska besittningarna deras frihet. Portugals utrerade politik i rhodesiafrågan, gör det ytterligare angeläget att säkerhetsrådet överväger påtryckningar mot Portugal. Vi har redan tidigare vid flera tillfällen understrukit vår beredvillighet att för Sveriges del tillämpa ett sanktionsbeslut av FN:s säkerhetsråd i denna fråga.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Vad vi upplever i hela södra Afrika är i själva verket en form av kolonial efterläpning. Det rör sig om en lokal kvarleva av förlegade attityder och rädsla att deltaga i en utveckling, som i hela den övriga världen har visat sig vara på en gång ofrånkomlig och den enda hållbara grundvalen för samarbete mellan folk av olika hudfärg. Vägen till en lösning som kan tillförsäkra befolkningen i hela detta område människovärdiga villkor kommer att bli svår och lång. Detta bör dock icke få ge anledning till resignerad pessimism. FN:s beslut i dessa frågor får varje år ett ökat stöd. Världsopinionen blir alltmer medveten om nödvändigheten av att lägga en stabil grund för relationerna mellan raserna i befolkningsexplosionens tidevarv.

Att det på andra håll i världen finns flera latenta krishärddar som plötsligt kan blossa upp har vi nyligen fått en påminnelse om genom den s. k. »Pueblo»-krisen och den ökade spänningen i Korea. Lyckligtvis blev det möjligt att undvika en öppen sammanstötning, och parterna visar en tydlig återhållsamhet. Även i Korea har vårt land ett ansvar såsom av FN-sidan utsedd medlem av den neutrala övervakningskommissionen. I det skärpta läget beslöt regeringen förordna en erfaren diplomat som svensk medlem av kommissionen.

Liksom i den europeiska kretsen kan man även i FN-arbetet förmärka en tendens till att de små staterna spelar en aktivare roll. Parallellt härmed går utvecklingen mot ökande oavhängighet för de mindre staterna i förhållande till supermakterna. Detta gäller både när de förra är knutna till en stormakt genom ett alliansförhållande och när de företräder en neutral och alliansfri politik. Den tiden är i stort sett förbi när supermakterna inom FN kunde räkna med ett mer eller mindre automatiskt stöd från stora grupper av stater. Denna uppluckring av det kalla krigets fronter inom FN bidrar till ökad rörelsefrihet i fredsarbetet.

I två viktiga hänseenden är FN politiskt förlamat. Alltjämt är FN ur stånd att gripa sig an vietnamkonflikten, även om generalsekreterare U Thants egen fredsaktivitet är av stor betydelse. Alltjämt är världens folkrikaste stat, Kina, orepresenterad i världsorganisationen. Det är orimligt att man på detta sätt omöjliggör medverkan av världens folkrikaste stat, en stat vars politik måste inlemmas i det organiserade internationella samarbetet.

På ett område av FN:s verksamhet har dock ett klart genombrott mot avspänning nyligen kunnat göras. Efter långvariga och svåra förhandlingar har nedrustningskonferensen i Genève lyckats prestera ett förslag till avtal om förbud mot spridning av kärnvapen, som inom kort skall behandlas i FN:s generalförsamling.

Såsom medlem i nedrustningskonferensen har Sverige tagit en aktiv del i arbetet på detta avtal. Den förhandlingsprodukt som nu föreligger är väl inte i våra ögon helt tillfredsställande. Vi hade velat se flera av artiklarna i förslaget utformade på ett annat sätt. Men avtalsförslaget representerar det mått av enighet som kunnat uppnås i Genève mellan Förenta staterna och Sovjetunionen, under hänsynstagande till framställningar från de i konferensen representerade icke-kärnvapenstaterna.

Den svenska delegationen vid konferensen under statsrådet Alva Myrdals ledning har under förhandlingarnas gång hårt pressat på för att uppnå vad vi betraktat som viktiga förbättringar i stormakternas förslag. Vid tre tillfällen har den svenska delegationen presenterat egna tilläggs- och ändringsförslag. Våra krav har också fått stöd av ett stort antal andra stater. I sitt slutliga avtalsutkast har stormakterna sålunda beaktat flertalet av våra ändringsförslag.

Från svensk sida har vi särskilt uppmärksammat kopplingen mellan förbudet mot kärnvapenspridning och åta-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

ganden från stormakternas sida att fortsätta och intensifiera förhandlingarna om andra, effektiva nedrustningsåtgärder på kärnvapenområdet. Vi måste snart få till stånd nya överenskommelser ägnade att frysa och så småningom minska de enorma arsenalerna av massförstörelsevapen. Trots långa och intensiva förhandlingar i Genève och i FN har någon väsentlig sådan överenskommelse inte uppnåtts sedan det partiella provstoppsavtalet 1963. Vad vi från svensk sida särskilt arbetat för är en komplettering av detta avtal med ett förbud också mot de underjordiska kärnvapenproven. Dessa är ju ej förbjudna enligt 1963 års avtal. Denna lucka har under årens lopp i hög grad utnyttjats av kärnvapenmakterna. De har företagit ett ständigt växande antal underjordiska kärnvapenprov. I år kan man befara en ytterligare stegring av provverksamheten både vad antal och laddningsstorlek beträffar. Provverksamheten sammanhänger nära med stormakternas ständiga strävan att utveckla kärnvapen och deras bärare, vilket ytterligare ökar deras möjligheter att förgöra varandra och världen i övrigt. Ett förbud mot de underjordiska kärnvapenproven skulle utgöra en avsevärd broms på denna utveckling. Det skulle kunna innebära en frysning av kärnvapenarsenalerna i kvalitativ bemärkelse. Från svensk sida bedömer vi därför denna nedrustningsåtgärd som den angelägnaste. Vi anser den också med tanke på de långa och detaljerade förhandlingar som redan ägt rum i ämnet vara den som tekniskt sett ligger närmast en lösning. Innan förhandlingarna härom kan fortsätta måste emellertid arbetet på icke-spridningsavtalet föras till slut. Sverige och de flesta andra icke-kärnvapenstater skulle ha föredragit en annan turordning eller åtminstone en samtidig förhandling om icke-spridning, fullständigt provstopp och även ett förbud mot fortsatt tillverkning av klyvbart material för vapenbruk, s. k. produktionsstopp. Genom

detta senare skulle man även effektivt frysa kärnvapenarsenalerna i kvantitativt hänseende.

Stormakterna, som bestämmer takten och innehållet i förhandlingarna, har emellertid föredragit en annan ordning och koncentrerat arbetet i denna omgång till icke-spridningsavtalet. Vi har således ej lyckats vinna gehör för vår tes om samtidiga förhandlingar rörande alla de tre nyssnämnda ämnena. I detta läge har vi därför, som tidigare nämnts, inriktat oss på att åstadkomma förbättringar i förslaget till icke-spridningsavtal.

Förhandlingen är ännu inte avslutad. Även vid den förestående FN-behandlingen kommer det att finnas möjlighet att påverka textens slutliga utformning. Regeringen skall också utnyttja denna möjlighet.

Frågan om handlingsfriheten beträffande anskaffande av svenska kärnvapen aktualiseras givetvis genom detta avtals tillkomst. Viktiga steg har emellertid redan tagits för att klargöra att vårt land icke inriktar sig på tillverkning av kärnvapen. Vårt undertecknande av provstoppsavtalet var ett politiskt avgörande i denna riktning. Beslutet stöddes av en enig riksdag. Praktiskt betydelsefullt har varit att atomenergi-programmet i vårt land till stor del baserats på importerat bränsle. Vi har iklätt oss avtalsmässiga förpliktelser att använda detta material uteslutande för fredliga ändamål och underställt oss de utländska leverantörernas kontroll. Vi arbetar för närvarande på att i samförstånd med dem överföra denna kontroll till det internationella atomenergiorganet i Wien (IAEA).

Först när det slutliga resultatet av förhandlingarna om ett icke-spridningsavtal föreligger, dvs. sedan FN-behandlingen ägt rum, blir det möjligt att slutgiltigt avgöra hur Sverige skall ställa sig till avtalet. Denna fråga kommer i sinom tid att behandlas av regering och riksdag.

I det föregående har frågan om u-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

hjälpn icke berörts. I detta avseende får regeringen hänvisa till den proposition angående en långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet, som lämnats i dag och som kommer att bli föremål för riksdagens behandling senare.

Vid riksdagens handelspolitiska debatt den 7 november förra året framhölls i regeringsdeklarationen, att EEC-kommissionens rapport om Gemenskapens utvidgning visserligen måste betecknas som ett viktigt dokument, men att det slutliga avgörandet trots allt skulle komma att ligga hos ministerrådet.

Denna bedömning baserades på de motsättningar beträffande Storbritanniens anslutning, som präglade diskussionen i EEC under åtskillig tid. De argument som anförts i denna debatt är väl kända. Det kan framhållas att den engelska devalveringen i mitten av november föranledde president de Gaulle att vid sin presskonferens den 27 november förra året ytterligare betona, att Storbritannien med hänsyn till sina aktuella ekonomiska problem inte var mottaget för medlemskap i EEC. Denna argumentering kom att spela en viktig roll vid EEC:s rådsmöte den 18—19 december. Från fransk sida hävdades då, att förhandlingar med Storbritannien skulle kunna upptagas först sedan den engelska ekonomin sanerats. De fem övriga medlemsländerna och kommissionen ansåg å sin sida, att förhandlingar skulle kunna sättas i gång omedelbart. Rådet kunde endast konstatera att enighet inte kunde uppnås och fastställa, att framställningarna från Storbritannien, Irland, Danmark, Norge och Sverige fortfarande stod kvar på dagordningen. Svenska regeringen underrättades officiellt härom genom en skrivelse från ministerrådets ordförande den 20 december 1967.

Möjligheterna att snabbt uppta förhandlingar med Storbritannien på basis av artikel 237 i Romfördraget var därmed blockerade.

Situationen är emellertid inte den-

samma som efter Frankrikes veto i januari 1963. Utvidgningsfrågan står alltså jämnt på dagordningen. Betydande ansträngningar görs för att finna temporära lösningar. Dessa syftar i första hand till att undvika en vidgning av klyftan mellan EEC och de ansökande länderna till dess en sammansmältning av marknadsblocken i Europa kan komma till stånd.

Beneluxländerna lade i mitten av januari fram ett memorandum, vari bland annat föreslogs att konsultationer skulle inledas med de inträdessökande länderna i syfte att minska olägenheterna av marknadsplittringen. Vidare framfördes förslag om ett utvidgat teknologiskt samarbete i Europa. Under den fortsatta diskussionen aktualiserades också möjligheten av en europeisk konferens för att diskutera samarbetsproblemen. Sverige underrättades officiellt om innehållet i Benelux-memorandum genom den belgiska regeringen. Samtidigt med Danmark och Norge lämnade Sverige ett svar i Bryssel. I detta framhölls, att Sverige var positivt inställt till tanken på en konferens om ekonomiska problem under förutsättning att samtliga EEC-länder och alla intresserade EFTA-länder kunde delta.

Parallellt med Beneluxländerna arbetade den tyska regeringen på att söka finna en väg ut ur dödläget. Utgångspunkten var därvid att man från fransk sida upprepade gånger antytt tänkbara alternativ till snara förhandlingar om en utvidgning av Gemenskapen. I första hand avsåg man att i samband med förbundskansler Kiesingers överläggningar i Paris i mitten av februari undersöka vart president de Gaulle syftat med sina hänvisningar till möjligheten av ekonomiska arrangemang med Storbritannien och andra EFTA-länder. Svenska regeringen höll i detta sammanhang nära kontakt med den tyska och framhöll vårt intresse av de tyska sonderingarna. Ett resultat av Parismötet blev att Frankrike och Tyskland gemensamt antydde möjligheten av åtgärder på tull-

området i syfte att minska olägenheterna av marknadssplittningen.

Dessa olika förslag behandlades av EEC:s ministerråd den 29 februari. Vid detta tillfälle skisserade tyske utrikesministern Brandt en plan för avveckling av handelshindren mellan EEC och EFTA. Rådets diskussioner fortsatte den 9 mars, då de tyska tankarna preciserades i skriftlig form. De går i korthet ut på att ett europeiskt preferensområde upprättas för industriprodukter, helst genom lineära sänkningar under en relativt kort övergångsperiod. För jordbruksprodukter föreslås särskilda arrangemang i syfte att skapa en rimlig balans mellan de deltagande staternas åtaganden. Existerande tullförmåner enligt EFTA-avtalet skall vara kvar. Vissa specialarrangemang på det teknologiska området kan byggas in i uppgörelsen. Avtalet skulle inte automatiskt leda till en utvidgning av EEC i Romfördragets mening. Det skulle dock kunna utgöra ett steg i denna riktning.

Rådsmötet den 9 mars visade att någon enighet ännu inte föreligger om dessa tankar. Förslagen kommer att tas upp på nytt den 5 april, då även kommissionen skall lägga fram sina synpunkter. Beneluxländerna och Italien anser, att de tyska förslagen knappast ger tillräckliga garantier för en framtida utvidgning av EEC, medan Frankrike allmänt sett torde anse dem alltför långtgående. Alla möjligheter står dock ännu öppna. Diskussionen fortsätter. Det är tillfredsställande att kunna konstatera att det interna EEC-arbetet under tiden fortgår.

Läget i den europeiska marknadsfrågan är alltså flytande och svårbedömbart. Regeringen har lagt den största vikt vid att nära följa utvecklingen genom våra ambassader och delegationer och genom direkta kontakter med ansvariga politiker i andra länder. En självklar utgångspunkt har därvid varit, att Sverige från början måste få deltaga i de förhandlingar som kan komma till stånd som ett resultat av de nu pågående övervägandena. Denna ståndpunkt

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

har också klargjorts genom framställningar i de berörda huvudstäderna. Neutralitetspolitiken borde inte kunna åberopas som hinder för Sverige att deltaga i utarbetandet av kommersiella arrangemang.

Marknadssplittningen börjar nu bli verkligt kännbar. Det är viktigt att komma till rätta med situationen innan skadeverkningarna blir alltför påtagliga. För detta krävs både smidighet och fasthet. Smidigheten måste framför allt komma till uttryck i en positiv vilja att utreda och pröva alla tänkbara lösningar, även temporära sådana. Fastheten måste i första hand gälla det långsiktiga målet, strävan att skapa en stor marknad i Europa. Men på kort sikt demonstreras den främst genom att inte uppge existerande fördelar innan något nytt kan sättas i stället. Regeringen slår därför vakt om EFTA och fortsätter strävandena att fördjupa det ekonomiska samarbetet i Norden.

Den nordiska sammanhållningen är ett viktigt led i den svenska marknadspolitiken. Samarbetet i Kennedyronden demonstrerade de nordiska ländernas samlade förhandlingsstyrka. Integrationsfrågan är naturligtvis av en annan och mera komplicerad natur. Men ingen bestrider önskvärldheten av att de nordiska länderna uppträder på en enad front även i detta sammanhang. Det är lika klart, att denna nordiska enighet inte får leda till motsättningar i förhållande till de andra EFTA-länderna.

Mot denna bakgrund välkomnar regeringen den rekommendation, som Nordiska rådet antog vid sin senaste session i Oslo i februari. Då de nordiska samarbetsministrarna möttes den 11 mars tillsattes en arbetsgrupp som skall utarbeta en rapport inför ett möte med de nordiska stats-, utrikes- och samarbetsministrarna i Köpenhamn den 22—23 april. När det gäller det interna nordiska samarbetet skall gruppen redogöra för de möjligheter som finns att utvidga detta samarbete på bredast

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

möjliga basis. Vidare skall gruppen analysera planerna på samarbete mellan EEC och andra europeiska länder och överväga möjligheterna för en gemensam nordisk ståndpunkt till olika samarbetsplaner. Gruppen skall också undersöka möjligheterna för en förstärkning av EFTA-samarbetet och verka för att gemensamma nordiska förslag framläggs redan vid förberedelserna för ministermötet i EFTA den 9—10 maj.

Överläggningarna vid samarbetsministrarnas möte har skapat förutsättningar för att det nordiska toppmötet skall kunna utgöra ett betydelsefullt led i strävandena att knyta våra länder närmare samman.

Regional samverkan ligger i tiden. Integrationsutvecklingen i Västeuropa under de senaste tjugo åren representerar i många avseenden en av de mest uppmuntrande och positiva tendenserna under efterkrigstiden.

Strävandena att knyta samman närliggande marknader får dock inte leda till inåtvändhet. I vår egen världsdel gäller detta i hög grad österut. Öst—västhandeln befinner sig i ett intressant utvecklingsskede, och från svensk sida söker vi fortlöpande noga analysera de möjligheter som denna utveckling kan erbjuda. Även om östhandeln ännu representerar en obetydlig del av Sveriges totala handel, är den för vissa branscher och enskilda företag av största vikt. Många tecken tyder på att de olikheter i utrikeshandelssystemen som hittills komplicerat förbindelserna i framtiden blir av mindre betydelse. Bl. a. kan man peka på en viss uppluckring av det strikt centraliserade utrikeshandelsmonopolet i östländerna och en utveckling mot ökad självständighet för individuella företag.

Mot denna bakgrund har regeringen beslutat att förstärka representationen i länderna i Östeuropa i syfte att effektivisera den kommersiella bevakningen, bredda den kontaktskapande verksamheten och möjliggöra ökad service från

ambassadernas sida. Regeringen fäster också i relationerna med östländerna stor vikt vid det tekniska, ekonomiska och vetenskapliga samarbetet och anser att detta bör kunna utbyggas i form av avtal och på annat sätt. Regeringen ägnar särskild uppmärksamhet åt dessa frågor för att om möjligt söka finna nya metoder för att främja utvecklingen av Sveriges handel med Östeuropa. Det kan dock finnas anledning att varna för överdrivna förhoppningar om snabba resultat.

När vi talar om öppenhet utåt är det emellertid i första hand de världsvida aspekterna som träder i förgrunden. För Sverige och för Europa är en frigörelse av världshandeln ett villkor för det ekonomiska framåtskridandet. Den gynnsamma utgången av Kennedyronden innebar en mäktig stimulans för dessa strävanden. Under de senaste månaderna har emellertid Förenta staternas betalningsbalans skapat oro för att USA skulle komma att vidtaga skyddsåtgärder, som riskerar att neutralisera Kennedyrondens resultat. Sverige har tillsammans med andra länder hos de amerikanska myndigheterna uttryckt sin oro över riskerna för en sådan utveckling. Hittills har man från amerikansk sida inte vidtagit några åtgärder på det handelspolitiska området. Våra farhågor kvarstår emellertid och regeringen följer uppmärksam utvecklingen. I den internationella diskussionen om dessa problem har tanken väckts att genomföra ett snabbare ikraftträdande av de i Kennedyronden beslutade tullsänkningarna. Svenska regeringen har förklarat sig beredd härtill under förutsättning att EEC och andra för Sverige viktiga handelspartners medverkar.

För regeringen ter det sig naturligt, att alla länder satsar på en expansiv handelspolitik. Ingen kan vara okunnig om konsekvenserna av en motsatt handelslinje. De internationella ekonomiska organisationerna har ett stort ansvar när det gäller att trygga en

gynnsam utveckling av världshandeln.

Betydelsen härav framstår särskilt tydligt i förhållande till u-länderna. Deras problem har under de senaste månaderna stått i färgunden vid den världshandelskonferens som i dessa dagar går in i sitt slutskede i New Delhi. U-ländernas andel av världshandeln sjunker stadigt. Deras behov av exportintäkter och finansiering utifrån stiger. Gapet till de utvecklade länderna blir allt större. Kraftiga insatser krävs för att vända dessa tendenser.

Sverige har i nära samarbete med de andra nordiska länderna före och under konferensen sökt verka för konstruktiva lösningar. Vi har framhållit betydelsen av att UNCTAD fungerar tillfredsställande och att alla uppslag tas till vara för att utnyttja organisationen på bästa tänkbara sätt. Vi har försökt att bidra till enighet om sådana handelspolitiska och finansiella insatser som verkligen effektivt kan stödja u-ländernas ansträngningar.

Det säger sig självt, att en konferens av den storlek det här är fråga om, blir en tungrodd apparat. Det är svårt att förhandla fram precisa och konkreta rekommendationer. Med hänsyn till att de slutliga resultaten ännu inte kan överblickas skall regeringen inte nu gå in på en närmare redogörelse för konferensen. Tillfälle härtill kommer att erbjudas under behandlingen av den tidigare nämnda propositionen om det statliga utvecklingsbiståndet.

Norden, Europa, u-länderna. Det är de tre problemkomplex, som nu står i förgrunden på det handelspolitiska området. De representerar olika frågeställningar, som måste angripas på skilda sätt. Men de har också ett inbördes sammanhang.

Aktiviteten på det nordiska planet är ett led i strävandena att på en bredare bas komma till rätta med handelsplittringen i Europa. Europas integration får inte leda till inåtvändhet och okänslighet för u-ländernas situation. Detta samband betonas alltmer i dagens

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

värld med dess snabba teknologiska och kommunikationstekniska utveckling. Vi blir mer och mer beroende av omvärlden. Handelspolitiken kan inte bedrivas med kortsiktiga metoder och utan hänsynstagande till andra länders intressen. En fri världshandel är ett livsintresse för Sverige. Enda möjligheten att åstakomma detta är genom ett långtgående internationellt ekonomiskt samarbete och en konsekvent satsning på att undanröja handelshinder. Denna övertygelse utgör bakgrunden till regeringens ställningstaganden i de viktiga handelspolitiska frågor som nu är aktuella.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Vi har i dag två utgångspunkter för en diskussion om neutralitetspolitiken i Sverige — dagens regeringsdeklaration och utrikesutskottets utlåtande rörande förslaget om upprättande av diplomatiska förbindelser med Nordvietnam, som vi behandlade i förra veckan här i riksdagen. Utrikesutskottet uttalade att motionernas yrkande om upptagande av förbindelser med Nordvietnam i nuvarande läge kunde försvåra en kontaktförmedling, som Sverige möjligen skulle kunna stå till tjänst med mellan de stridande parterna. Man ville alltså inte att Sverige skulle göra någonting som härvidlag minskade dess möjligheter. Ändå viktigare är givetvis att denna inställning har ett samband med motiveringen för den svenska utrikespolitiska linjen.

Efter andra världskriget hade vi att ånyo överväga vilken politisk kurs i utrikesfrågorna vi skulle följa. Inom Norden stannade man för tre olika linjer. Norge och Danmark valde att ansluta sig till Atlantpakten med dess starka förbindelser med USA, England och Frankrike. Finland var efter kriget i en svår situation. Genom biståndsavtalet med Sovjetunionen kunde Finland inte driva en helt självständig utrikespoli-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
tik. Man var i många fall beroende av att inte stöta sig med den ena av de två stormakterna. Detta beroende har i viss utsträckning minskats under senare år.

För Sverige var det inte möjligt att välja någon av dessa linjer — varken anknäpning åt öst eller väst. Vi vägrade således att binda oss för en politik som skulle innebära särskilda förpliktelser gentemot Sovjetunionen eller USA. Detta har medfört konsekvenser för vårt handlande. Vi ansåg det inte oförenligt med vår utrikespolitiska linje att gå in i FN. Endast säkerhetsrådet kan där träffa bindande beslut för medlemsstaterna, och eftersom stormakterna har vetorätt, ansåg vi att det var möjligt att vara med i FN och ändå föra en neutralitetspolitik.

Våra ställningstaganden och uttalanden har ibland inneburit hänsynstaganden till den situation som rått mellan de två stormakterna. Under t. ex. det kalla krigets hårdaste dagar ställdes det särskilt stora krav på vår diplomati. Samtidigt måste med skärpa framhållas att det är vi själva som bestämmer vad vi anser vara förenligt med vår utrikespolitiska linje. I regeringsdeklarationen i dag säges detta inte klart ut, men jag utgår självfallet ifrån att regeringen inte har ändrat uppfattning. Vår beslutssambet att hålla oss utanför konflikter beror inte bara på att det skulle gagna oss själva. Vi hävdar också att vi därigenom ger ett bidrag till stabiliteten i vår del av världen. Det finns ändå många platser på jorden där krutdurkarna står färdiga och det bara behövs ett par gnistor för att tända dem.

De ställningstaganden som statsmakterna gör i utrikespolitiska frågor måste därför bedömas mot bakgrunden av hur de påverkar våra möjligheter att föra en neutralitetspolitik. Detta hänsynstagande har inte lett oss till att deklarerat oss ideologiskt neutrala. Vi kan inte vara ointresserade för kampen mellan demokrati och diktatur, mellan frihet och ofrihet, mellan kravet på

folkens självbestämmanderätt och utländsk överhöghet eller påtryckning. Vi är inte ideologiskt neutrala i rasfrågorna i Afrika eller beträffande Portugals uppträdande i Afrika. Vi anser oss inte kunna tåga inför omvälvningen i Grekland. Vi uttrycker vår avsky över rättsövergreppen i Rhodesia. Vi är inte idémässigt neutrala när det gäller att uttrycka vår avsky för det krig som nu rasar i Vietnam. Vår neutralitet har inte hindrat oss och bör inte hindra oss från att förklara att USA som ett led i att få i gång förhandlingar om fred villkorlösast bör stoppa bombningarna i Nordvietnam. Vi har inte ansett att vår utrikespolitiska linje hindrar oss att hävda att FNL bör vara en part vid bordet då förhandlingarna skall börja. Men vi kan heller inte vara neutrala och avstå från att hävda att principen om folkens självbestämmanderätt inte kommer att kunna genomföras i Vietnam, om det inte blir fria och i demokratisk ordning genomförda val.

Den rättighet och skyldighet som de politiska partierna har att uttala sig i sådana här frågor har givetvis också regering och riksdag. Regeringen är Sveriges officiella språkrör för vår utrikespolitiska linje. Ett särskilt ansvar faller därför på dem som skall företräda regeringen i detta sammanhang. Jag kan i det här avseendet instämma med vad statsminister Erlander har sagt vid ett tidigare tillfälle. Det har en förbluffande aktualitet i dagens läge. Så här sade statsministern: »Inom utrikespolitiken är vacklan och osäkerhet farligare än inom något annat område. Vi kan i ett kritiskt läge bli tvingade att handla utan möjligheter att släta över. En handling, ett ord kan i en viss situation vara oåterkalleligt. Vad som under lugna och fredliga förhållanden kan te sig som en charmig pratighet kan när det gäller utrikespolitiska avgöranden få en katastrofal verkan. Inom utrikespolitiken behöver vi mindre av charmig pratighet, mindre av känslornas upprördhet.» Om man, herr talman, tar

bort uttryckt »charmig pratighet», så träffar uttalandet prick även i dagens situation.

Det är mot denna bakgrund man skall bedöma frågan om lämpligheten av att en medlem av regeringen går hand i hand med den officiella representanten för ett krigförande land i ett demonstrationståg, riktat mot det andra krigförande landet. Hör ett sådant ställningstagande ihop med kravet på den sans och måtta som statsministern har talat om? Kan ett sådant uppträdande vara förenligt med Sveriges strävan att handla på ett sådant sätt att man inte minskar möjligheterna att i en given situation vara en förmedlande länk mellan länder som är i krig? Svaret på båda frågorna måste bli nej. Ett uppträdande av detta slag har t. o. m. troligen gjort slut på Sveriges möjligheter att bli en brygga mellan länderna.

Det var med stort intresse jag tog del av regeringsdeklarationen, när den från det principiella resonemanget om neutralitet började nalkas de problem som ligger oss litet mer geografiskt nära, dvs. förhållandena inom Europa. När det gäller de europeiska enhetssträvandena är det värt att notera att regeringen i det 40 sidor långa talet lyckades undgå att nämna namnet på ett enda land eller en grupp av länder som har de av regeringen påtalade intressemotsättningarna i denna fråga. Här gäller det dock problem som vi i hög grad är indragna i.

Det sägs i deklarationen att »inte ens djupgående skillnader i samhällssystem mellan olika europeiska stater behöver utgöra hinder för sådana former av samarbete som är ägnade att trygga freden och utveckla välståndet i vår världsdelen». För min del vill jag tillägga att i den mån som personlig och politisk frihet förkvävs, i den mån för en regim förhatliga meningar tystas ned av en censur försvåras förutsättningarna för fred. Inre oro i ett land är ofta en orsak till yttre förvecklingar. Tillspetsat skul-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
le jag vilja hävda: *utan frihet ingen fred!*

Regeringen förklarar att vår neutralitetspolitik inte får förhindra oss att kritisera internationella förhållanden. Det är alldeles riktigt, men så snart man nalkas våra egna gränser blir tonen i deklarationen påtagligt dämpad. Det är möjligt att statsministern vill försvara detta med att deklarationen var lång nog, men nog undrar man ändå om inte regeringen har anslutit sig till den riktning inom mystiken som anser att om man inte nämner en sak vid namn så finns den inte eller blir mindre farlig.

Sveriges utrikespolitiska kurs mellan de två stormaktsblocken medför emellertid att vi måste följa vad som händer där med mycket stor noggrannhet; inte bara följa utan även diskutera vad som händer inom NATO och Varszawapakten. Det är viktigt för statsmakterna, när de skall fatta sina beslut, men det är också viktigt för att ge det svenska folket möjlighet att få ta del av statsmakternas bedömning av utvecklingen. Man bör veta hur beroende Sverige är av händelseutvecklingen runt omkring oss. Jag tror att detta ständigt behöver upprepas.

Efter att ha sagt detta är det nödvändigt att jag själv försöker ge ett bidrag till en belysning. Jag vill betona att jag inte på något sätt gör anspråk på att kunna täcka hela händelseutvecklingen. Det kan också bara bli fråga om mer eller mindre goda förmodanden om den fortsatta utvecklingen.

Vad NATO beträffar kan man säga att organisationen har uppnått ett av sina två huvudsyften, nämligen att öka stabiliteten och tryggheten i Europa. Där emot har det andra syftet, att skapa ett atlantiskt politiskt system, inte blivit en realitet.

I hög grad är vi för våra utrikespolitiska ställningstaganden beroende av ställningstagandena i Danmark och Norge. I båda dessa länder har förts och

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

förs en ingående debatt om anknypningen till NATO. Norge har nyligen meddelat att landet kommer att stanna kvar inom NATO, och detsamma gäller Danmark.

I detta sammanhang är det intressant att notera att den danska regeringen har, om tidningsuttalandena säger rätt, för några dagar sedan meddelat, att den dock inte vill att nästa NATO-övning skall äga rum i Danmark. Detta besked skall ses mot bakgrunden av att både ledningen för Warszawapakten och ledningen för NATO på den senaste tiden har visat ett ökat intresse för Norden ur militärstrategisk synvinkel. Det är alltså inte så som en del uttalanden vill ge vid handen, nämligen att Norden nu skulle vara mindre betydelsefullt ur militärpolitisk aspekt.

Chefen för Institutet för strategiska studier i London, Alastair Buchan, har i en nyutkommen skrift mycket intressant analyserat stämningarna i NATO-länderna och vad som kan hända i Europa. Han påpekar att intresset för NATO numera inte är lika starkt bland alla paktländerna och ger exempel på detta, exempel som vi alla är medvetna om och som jag inte behöver ge mig in på. Väsentligt är att USA har ett påtagligt intresse av att det resultat som har uppnåtts — bättre balans i Europa — skall bibehållas. Kostnaderna är dock stora härför, och det finns begynnande tecken på amerikansk isolationism. Buchan tror att den delvis har en ekonomisk bakgrund. Dessutom kan antas att de antiamerikanska stämningar som förekommer på en del håll i Västeuropa har spelat en roll.

För det stora flertalet NATO-länder ter sig ett minskat amerikanskt engagemang såsom ett mycket farofyllt alternativ. Självfallet skulle detta också påverka Sveriges utrikespolitiska läge. Balansen mellan stormakterna i Europa skulle i väsentlig utsträckning rubbas.

Även inom Warszawapakten, påpekar Buchan, har en utveckling mot större

skillnader mellan länderna ägt rum. Längst har Rumänien gått i fråga om självständighetstendenser. Detta lands uppträdande har skapat en viss oro i andra länder inom pakten och kanske också i något fall inspirerat till tänkande av liknande slag. Inom en del av östländerna är det uppenbart att ett delvis nytt tänkande håller på att växa fram både på det utrikespolitiska området och på det ekonomiska. Detta gäller t. ex. Tjeckoslovakien och Polen, även om förhållandena i dessa länder inte är direkt jämförbara. Förbindelserna med västländerna byggs ut, vilket är till gagn för alla parter. Fortfarande är dock solidariteten inom Warszawapakten länder dominerande.

Att sia om utvecklingen under 1970-talet är svårt. Fortsätter en del av tendenserna inom Warszawapakten länder, kanske det blir mera fråga om ett samspel mellan likar än vad som nu är fallet.

Beträffande utvecklingen i väst hävdar Buchan att man bör se NATO som ett embryo, som en kokong, ur vilken nya former kan växa fram under 1970-talet, även om namnet kan förbli detsamma. Han tänker sig tre skilda möjligheter. För det första kan det bli fråga om förstärkta former av det nuvarande multilaterala systemet. För detta alternativ skulle tala att det alltfört finns ett militärt balansproblem i Europa. Varken Sovjet eller USA vill låta den andra parten få övertag. Från USA:s liksom de flesta andra NATO-ländernas synpunkt går det lättast att lösa problemet genom att stärka nuvarande ordning.

Det andra huvudalternativet som han skisserar är uppbyggnaden av ett västeuropeiskt-amerikanskt system med bl. a. följande ingredienser: skapande av en europeisk kärnvapenstyrka byggd på de engelska och franska försvarsstyrkorna, uppbyggande av en europeisk teknologisk gemenskap vari försvarsproduktionen skulle spela en be-

tydande roll, framväxt av en europeisk försvarsgemenskap med samordning av trupper, försvarsgrenar och vapen.

Herr talman! Inget av dessa två alternativ förefaller att vara särskilt sannolikt — de verkar båda mer eller mindre orealistiska — men jag tror att det varit riktigt att nämna dem något utförligare än regeringsdeklarationen gjorde.

En annan tanke hos denne engelske skriftställare är att det kanske kommer att skapas ett europeiskt säkerhetssystem omfattande både centrala och norra Europa. Förutsättningarna härför anser han bl. a. vara att Sovjet kan få igenom kravet på erkännande av Östtyskland, att USA och Sovjet drar tillbaka sina militära styrkor i centrala Europa och att NATO och Warszawapakterna försvinner. Han är givetvis medveten om alla de hinder som finns för en sådan lösning, och ändå anser han det inte otänkbart att en situation av den karaktären kan uppstå. I så fall skulle man få till stånd ett icke-angreppsavtal mellan de två tyska staterna, Benelux, Italien, Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, tre eller fyra av de nordiska staterna, Österrike, Schweiz och kanske Jugoslavien. Avtalet skulle garanteras av Sovjet, USA, Frankrike och Storbritannien.

Följde man mönstret från Locarnoöverenskommelsen skulle dessutom varje form av militär samverkan mellan avtalsländerna inbördes och mellan dem och garantstaterna vara förbjuden.

Det finns mycket att säga om denna tanke från svensk synpunkt — jag skall bara kommentera den på ett par punkter. För det första kan inrättandet av en kärnvapenfri zon inte vara någon absolut garanti för att kärnvapen inte skulle komma att användas i området — robotar kan ju nå in i det utan svårigheter. För det andra skulle en överenskommelse av detta slag inte lösa det grundläggande problemet beträffande rustningskontrollen i Europa och när det gäller i centrala Europa stationerade trupper, nämligen den

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
bristande balansen mellan å ena sidan Sovjet och de östeuropeiska länderna, å andra sidan USA och de västeuropeiska länderna.

Vidare kan man peka på den självklara svårigheten med användandet av garantier. Överenskommelser om garantier har alltid en svårighet inbyggd i sig: de kan på ett olyckligt sätt bli dubbelverkande och på ett obehagligt sätt binda det land som får en garanti av ett annat land.

Skulle dessa och andra problem kunna lösas tillfredsställande, är det självklart att Sverige har ett intresse att överväga vilka konsekvenser en sådan organisation skulle få för vårt utrikespolitiska och militärpolitiska läge och vår situation över huvud taget.

Engelsmannen tror själv inte särskilt mycket på ett arrangemang av detta slag, men han markerar att uteslutet är det inte.

Det sannolikaste är väl att NATO och Warszawapakterna kommer att gå in i 1970-talet, men i modifierad form. Den engelske skriftställaren räknar då för sin del med att Öst- och Västtyskland kommer att stå utan kärnvapen och att detta skulle vara så betydelsefullt att Sovjet kunde gå med på ett vidgat samarbete. De två pakternas gemensamma militärkommandon kunde kanske avskaffas. En överenskommelse måste då också träffas om ett tak för de berörda paktländernas konventionella styrkor. De två supermakterna skulle inte få ha några styrkor i det centrala Europa. I utvecklingen skulle då också ligga att man skapar en överbbyggnad över de två pakternas centra — det skulle bli fråga om en europeisk säkerhetsorganisation i vilken både de stater som får garantier och de som ger garantier skulle vara representerade. Denna organisation måste ha myndighet att göra inspektioner i Europa.

Herr talman! Jag har så pass utförligt uppehållit mig vid dessa idéer därför att sådana här saker verkligen be-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

rör våra problem och den svenska situationen på det mest påtagliga sätt. Jag vill gärna stimulera regeringen till att redovisa sin syn på tänkbara alternativ för utvecklingen nära våra gränser. En del alternativ leder till fortsatt spänning, andra till utjämning och avspänning. Att vi alla vill ha den senare utvecklingen är självklart. Jag vill tillägga att det ur svensk synpunkt självfallet är i högsta grad önskvärt med balans mellan supermakterna i Europa. Sverige kan inte vara med om att underlätta tillkomsten av en ordning där USA ställer sig utanför lösningen av det europeiska säkerhetsproblemet. Trots att vi på allt sätt vill försöka bidra till en avspänning i Europa kan vi inte gå in i ett europeiskt säkerhets-system — om den frågan över huvud taget skulle uppkomma; jag har inte rest den utan bara redovisat alternativ — om det psykologiskt eller reellt skulle binda oss för att komma in i en sovjetisk intressesfär, vilket givetvis inte heller regeringen reflekterar på.

Hur ser regeringen på lösningen av de europeiska säkerhetsproblemen? I deklARATIONEN talar man ju om att de finns men inte mera. I det sammanhanget vore det intressant att höra något om utvecklingen beträffande en fråga som utrikesminister Torsten Nilsson har varit inne på många gånger tidigare tillsammans med andra länders utrikesministrar, nämligen den europeiska säkerhetskonferensen där både USA och Sovjet skulle vara med. Har hela denna fråga avstannat? Oavsett om den har avstannat eller ej tror jag att det är angeläget att vi har en diskussionsberedskap genom att även få höra regeringens syn på de teoretiska alternativ som svävar runt i debatten.

Det står nu klart att man för närvarande inte kan vänta något resultat av 18-maktsöverläggningarna i Genève när det gäller att åstadkomma en verklig nedrustning. Jag har samma klagan som regeringen i det avseendet. Inte heller den av Sverige önskade paket-

lösningen beträffande kärnvapen, dvs. totalt provstopp, avtal om icke-spridning av kärnvapen samt stopp för produktion av klyvbart material kommer nu mer än till en del att infrias. När det gäller förslaget till avtal om förbud mot spridning av kärnvapen till nya stater bör Sverige ställa vissa villkor. Innan jag går in på att antyda några av dessa, vill jag understryka nödvändigheten av att Sverige tillsammans med andra länder gör sitt yttersta för att påverka stormakterna att snarast möjligt fortsätta förhandlingarna i Genève för att uppnå bl. a. totalt provstopp. Vidare måste man inrikta sig på att söka pressa stormakterna fram till en situation där det blir nödvändigt för dem att verkligen vidta nedrustningsåtgärder. Nu finns ingenting som hindrar dem att öka sina förstörelse-resurser i hur stor utsträckning som helst. Jag instämmer med regeringsdeklARATIONEN i dess beklagande på denna punkt.

Vissa förbättringar har skett i det förslag till avtalstext som nu föreligger i förhållande till det som förelåg i höstas, men det behövs ytterligare förbättringar. I den förra texten förutsattes att avtalet om att inte sprida kärnvapen till nya länder skulle vara utan tidsbegränsning. Nu räknar man med att avtalet skall gälla under 25 år. Detta är dock en mycket lång tid. Man behöver bara tänka tillbaka på vad som har hänt under det senaste kvartssektlet för att inse vilka väldiga förändringar som kan äga rum under en sådan tidrymd. Avtalstid på 25 år innebär dessutom att man under den tiden har en något mindre möjlighet att utöva press på stormakterna att vidta nedrustningsåtgärder. För att komma ur denna svårighet kan det övervägas att i avtalstexten få in en bestämmelse att de femårsöversyner av avtalet, som man tänker sig, kan tas till utgångspunkt för en uppsägning av avtalet, såvida avtalets syfte inte uppnås. Detta skulle innebära att supermakterna, lik-

som England och Frankrike, känner ett tryck på sig att vidta nedrustningsåtgärder, och det tror jag vi alla kan vara överens om är mycket nyttigt, oavsett hur stort bidrag härtill Sverige för sin del kan ge.

Statsrådet fru Myrdal har i ett tal i Genève uttalat att man skulle kunna tänka sig ett speciellt arrangemang beträffande Sveriges eventuella ratificering av ett avtal. Om ett avtal skall ha någon väsentlig betydelse måste givetvis ett antal intresserade stater skriva under. Om jag t. ex. går rätt söderut från Sverige så måste givetvis Västtyskland, Schweiz och Italien skriva under. Tanken i statsrådet Myrdals tal var att Sverige vid undertecknandet skulle förklara att underskrivandet blir giltigt först sedan ett antal uppräknade stater gjort på samma sätt. Mycket talar för användande av en metod av detta eller liknande slag. Om avtalet skall bli någonting annat än en pappersslapp, måste man effektivt utnyttja alla resurser vi har för att göra det till ett verkningfullt avtal. Avtalstexten skall nu behandlas i FN:s generalförsamling, och frågan kommer ju tillbaka till regering, utrikesnämnd och riksdag. Det skulle vara glädjande om detta steg kunde tas under anslutning av alla länder — antingen de nu har kärnvapen eller har tekniska möjligheter att skaffa sig dem. Vår förhoppning står givetvis också till att Frankrike skall biträda ett sådant avtal. Jag vågar inte spekulera om möjligheterna att få Pekingkina att gå med på det, men ett hopp kan man ju självfallet ha, även om det kommer att gäckas efter någon tid.

I det sammanhanget skulle jag vilja säga att det är mycket beklagligt att USA inte har insett nödvändigheten av att Pekingkina kommer in i FN. Förr eller senare kommer det ju att ske. Ingen tror väl att förhandlingarna i FN till en början skulle bli lättare, men det är nödvändigt att denna stora stat kommer in i FN. En utjämning av mot-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
sättningarna mellan Pekingkina och övriga länder måste på olika vägar komma till stånd. Bl. a. bör kulturutbytet vidgas. I Pekingkina kan man inte tveka om att Sverige har en helt annan uppfattning om den önskvärda politiska utvecklingen än vad Kina har, men detta bör inte hindra att man försöker finna vägar till förståelse.

I början av regeringsdeklarationen hävdas att den svenska opinionen skulle vara mera vaken för världshändelserna än andra jämförbara länder. Jag skall inte diskutera huruvida vi med socialdemokratisk vokabulär är världsbäst — det är ju annars ett i socialdemokratisk mun ofta använt ord — men däremot finns det anledning slå fast att om svenska folket är så medvetet om världens situation som regeringen säger, då utnyttjar regeringen detta på ett dåligt sätt när det gäller att öka vårt bistånd till världens fattiga och svältande folk. Då är vi sannerligen inte världsbäst. Den senaste statistiken inom OECD redovisar att Sverige är nummer två bland industriländerna när det gäller nationalinkomst per invånare men nummer tolv när det gäller stödet åt de fattiga folken i världen. Regeringens förslag i dag ändrar inte på något radikalt sätt detta för Sverige dåliga läge under den närmaste tiden. Detta skall vi emellertid diskutera mera senare i vår.

Jag hoppas, liksom man gör i regeringsdeklarationen, att handelspolitiska konferensen UNCTAD II verkligen skall kunna ge något resultat. Situationen företer ju inte särskilt många gynnsamma drag för ögonblicket, men det kan tänkas att det bara är födslovänder. Det vore ju mycket allvarligt för förhållandet mellan de fattiga och de rika folken om inte ett tillräckligt stort antal av de rika länderna skulle vara villiga att göra väsentliga uppoffringar för de fattiga.

Jag vill, herr talman, säga ett par ord om valutaöron. Det kan ske mot bakgrunden av president de Gaulles utta-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

lande i går där han ju kärvt slog fast att vi skall ha en guldmyntfot som underlag för våra valutor. Detta är en föråldrad ståndpunkt. Vi skall här i Stockholm om några dagar få en konferens mellan finansministrarna och riksbankscheferna i ett antal länder, och jag hoppas att regeringens representanter där inte gör några uttalanden av den karaktären. Det vi behöver är givetvis inte en återgång till en spikad guldmyntfot, utan vad vi på längre sikt behöver är självfallet att komma bort ifrån guldstandarden. På den punkten har jag goda förhoppningar, och jag har ingen anledning tro att det från regeringebänken kommer något uttalande som gäcker mig i detta avseende. Det gäller för de länder, som har uppfattningen att man måste ha ett solidariskt uppträdande för att åstadkomma ordning på valutarörelserna, att verkligen hålla ihop i denna situation.

Till sist vill jag, herr talman, säga några ord om handelspolitiken. Det har under senare tid gjorts försök att få i gång diskussionerna om någon form av samverkan mellan EEC- och EFTA-staterna. Inget av försöken förefaller för närvarande ha några stora och goda framtidsutsikter. En del av dem avvisas tvärt, medan andra fortfarande svävar omkring på osäkerhetens hav. Sveriges form för ansökan till EEC har tyvärr gett några av EEC-staterna möjlighet att visa att de är mindre intresserade att dra in Sverige i diskussionerna än t. ex. Norge och Danmark. Det senaste beviset härför är Italiens reaktion som inte är gynnsam ur svensk synpunkt. Jag förutsätter att regeringen på allt sätt söker att i EEC-staterna och i Brysselkommissionen framhäva det starka positiva intresset från svensk sida att vara med i överläggningar om ett vidgat europeiskt ekonomiskt samarbete.

Jag instämmer med regeringsdeklarationen när där talas om att det är ett betydande svenskt intresse att få ökad handel med östländerna. Men det är

väl också så — som det sägs i deklarationen — att förutsättningarna att där snabbt nå resultat inte är särskilt gynnsamma. Det hade varit önskvärt med väsentligt bättre förutsättningar än man nu kan tro föreligga.

Utvecklingen vid Nordiska rådets session i Oslo och tiden därefter har varit gynnsam med tanke på förutsättningarna för ett gemensamt nordiskt uppträdande och en utvidgad ekonomisk nordisk samverkan. Större intresse från de nordiska ländernas sida för att finna samverkan med EEC får inte innebära att vi kommer i ett motsatsförhållande till England. Det behöver heller inte göra det. Ingenting hindrar nämligen att de nordiska staterna själva söker jämna vägen för den vidgade europeiska gemenskapen genom att ta upp olika förslag. Helst skulle dessa samverkansformer givetvis leda till att man med säkerhet kan säga att resultatet så småningom blir en sammanslagning av EEC och EFTA eller EFTA-staternas uppgående i EEC.

Men även om man inte skulle kunna var säker på detta är det uppenbarligen önskvärt att förhandlingarna fortsätter. Att nu tala om förhandlingar är kanske att pressa situationen i litet för positiv riktning, men låt oss säga att förhandlingar av något slag äntligen skall kunna tas upp. En styrka är då givetvis om de nordiska staterna kan uppträda gemensamt. I föl föreföll det inte möjligt bl. a. med tanke på den danska inställningen. Den nya danska regeringens deklamationer ger dock vid handen att större förutsättningar finns, och de bör självfallet utnyttjas.

Vad gäller det nordiska ekonomiska samarbetet återstår mycket att göra. På t. ex. sociallagstiftningens område, beträffande arbetsmarknadspolitik och kulturfrågor har vi uppnått utomordentliga resultat i Norden. Jag håller helt med den danske statsministern, när han vid ett tal i Stockholm för någon tid sedan framhöll att de nordiska staterna borde göra större gemensam-

ma ansträngningar för att ute i världen tala om de resultat de har kommit till. De har ju uppnåtts utan stora manifestationer och utan buller och bång. Jag tror för min del att det skulle vara av verkligt värde om vi mer satsade på att visa vad våra länder åstadkommit. Det görs vissa sporadiska försök att tala om detta, men det skulle kunna göras mycket mer. Jag föreställer mig att vi här har samma mening som regeringen och att även denna är intresse-rad. Det vore mycket värdefullt om man t. ex. vid statsministermötet i Köpenhamn skulle kunna ta upp den här saken. Ett litet PR-arrangemang — inte så litet för resten — om vad vi åstadkommit i Norden skulle ge mycket god utdelning.

Förutsättningar borde nu finnas att gå vidare genom en utvidgad nordisk ekonomisk samverkan. Herr Lundström kommer att närmare utveckla våra synpunkter på detta område. Jag skall endast markera några fält där det borde finnas möjligheter att bygga vidare.

1. Vi bör givetvis sträva efter större samordning inom handelspolitiken. Det ingick i det s. k. paketet från Nordiska rådet 1965/66. Samordningen kan ske genom tullharmonisering med bibehållande av lågtullpolitiken.

2. I dessa valutabesvärigheternas tider bör det undersökas om förutsättningar finns för samverkan beträffande valutapolitiken. Alltför stora skillnader länderna emellan när det gäller valuta-reserven kan därvidlag vara ett hinder, men på sikt kunde man kanske nå fram till gemensam valutapolitik och varför inte också så småningom myntunion. Vi har haft något av den karaktären en gång i tiden.

3. Allt detta förutsätter bättre samordning av den ekonomiska politiken i vidsträckt bemärkelse, och det är där man skall börja. Man skall inte börja med de svåraste sakerna när det gäller att samordna den ekonomiska politiken.

4. Skattepolitiken, inte minst beträffande näringslivet, är ett annat område

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
där större likformighet skulle vara till fördel för en vidgad handel och integration mellan de nordiska länderna.

Man kan göra dessa saker och en rad andra, men jag skall inte fortsätta upp-räkningen. Jag hoppas att regeringen skall ta vara på alla rimliga uppslag att få till stånd en vidgad nordisk ekonomisk gemenskap. Det är givet att inget land kan i ett sådant sammanhang vinna fördelar på alla punkter. Hela tiden måste man se till totalresultatet, inte till hur varje detalj verkar. Man får inte stirra sig blind på verkan på kort sikt utan söka se vad man i längden kan uppnå för alla de nordiska folken.

Gör man detta, då är jag övertygad om att vi ännu har hunnit bara en liten bit på det nordiska ekonomiska samarbetets väg. Det kan bli något mycket större och mycket betydelsefullare, inte bara ur ekonomisk synpunkt utan kanske också som en fredsbevarande faktor.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! De gångna årens utrikesdebatter har inte alltid bjudit på någon större dramatik. I dag är situationen annorlunda. Sällan har de utrikespolitiska frågorna spelat en så dominerande roll i vår dagspolitiska situation. Detta är ett i och för sig glädjande tecken. Det är en effektiv dementi av det ofta återkommande påståendet att vi svenskar är så djupt engagerade i våra egna angelägenheter att vi förlorat känslan för de problem som möter andra nationer och människor i den värld som vi lever i.

Världen har ryckt oss närmare. Genom pressen, radion och televisionen ställs vi dagligen på ett konkret sätt inför de problem som miljontals människor på skilda håll i världen möter. Vi tvingas till ställningstaganden och vi engagerar oss. För många är denna nya verklighet svår att analysera, svår att få grepp om. Vi har inte som en del andra länder en långvarig tradition att bygga på, när det gäller att granska, ta

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

ställning till och planera våra egna åtgärder med anledning av utvecklingen i världen.

Inte minst denna sista synpunkt framträder i dessa dagar med alldeles speciell pregnans då frågan om vart Sverige utrikespolitiskt är på väg ställs från olika håll.

Det är därför hög tid att göra en analys av de gångna årens erfarenheter, att söka komma fram till en uppfattning om hur den svenska utrikespolitiken skall bedrivas, vilka dess grundläggande linjer är och vilka krav man måste ställa på våra offentliga ställningstaganden i debatter, i riksdagen och inom regeringen.

Inom högerpartiet väckte vi i år en motion i riksdagen i detta syfte. Men den socialdemokratiska majoriteten har hindrat oss från att behandla denna motion i dag i samband med utrikesdebatten, och redan det är avslöjande för regeringens inställning.

Regeringen har emellertid i dagens deklaration själv sökt ta upp vissa principiella spörsmål för att söka skingra frågetecknen, förmodligen i samma känsla av oro för utvecklingen, som den vi upplever. För denna ambition vill jag naturligtvis uttrycka min uppskattning, även om jag anser att det ur demokratisk och parlamentarisk synpunkt varit riktigare om på riksdagens bord i dag också kunde legat ett utlåtande från utrikesutskottet. Att jag dessutom anser regeringsdeklarationens framställning ofullständig och delvis diskutabel är en annan sak.

Det brukar ofta sägas att utrikespolitiken endast är en fortsättning av inrikespolitiken på ett annat plan och med delvis andra komponenter. Jag tror att det ligger en väsentlig sanning i detta. Den centrala uppgiften för svensk utrikespolitik liksom för varje lands utrikespolitik måste vara att tillvarata nationens intressen. Det behöver och får naturligtvis inte uppfattas som en egoistisk politik. Våra egna intressen sammanfaller med de krav på fred, frihet

och internationell avspänning som den övervägande delen av världens befolkning ställer.

Inom inrikespolitiken söker vi främja medborgarnas behov och önskemål när det gäller utbildning, levnadsstandard, trivsel och social välfärd och liknande. Det är samma uppgifter, som utrikespolitiken skall värna och befordra, även om det sker på en annan arena och delvis med andra medel. Det är kanske ett självklart konstaterande, men det är nödvändigt mot bakgrunden av de utrikespolitiska manifestationer, som på sistone har kommit till uttryck.

Utrikespolitiken har ju också en mycket speciell uppgift som har en begränsad motsvarighet i inrikespolitiken. Jag syftar på Sveriges säkerhetspolitik, på frågan om att bevara vårt lands integritet och statsrättsliga oberoende. Kan denna uppgift inte fyllas, blir alla strävanden på det inrikes- och utrikespolitiska planet meningslösa. Våra möjligheter att verka i internationella sammanhang blir starkt begränsade.

I detta hänseende råder det ett intimt samband mellan vår försvarspolitik och vår utrikespolitik. Utan ett tillfredsställande försvar kan utrikespolitiken i kritiska skeden inte bedrivas på ett effektivt sätt. Det är ur den synpunkten mycket allvarligt att regeringen nu är i färd med att plocka bort taggarna och respekten för den svenska igelkotten. Detta strider mot de grunder för neutralitetspolitiken, som alla de demokratiska partierna tidigare varit överens om.

Vid sidan av det starka försvarets betydelse som stöd för vår alliansfria utrikespolitik har ytterligare ett element ansetts nödvändigt för att skapa förtroende för vår uppställda utrikespolitiska målsättning. Under de diskussioner, som förts om vår utrikespolitik, har hävdats att det inte har räckt med att regeringen i olika deklarationer fastslagit de säkerhetspolitiska målsättningarna för Sverige. Det har dessutom sagts att vi måste visa, eller t. o. m. bevisa, att vi har förmåga att med alla medel häv-

da vår vilja att stå neutrala. Det har sagts att vi måste skapa förtroende för att detta är och kommer att förbli vår målsättning.

Detta resonemang om att skapa förtroende för vår neutralitetspolitik har under senare år givits den eleganta termen *kredibilitetsteorin*. Den innebär kort, att ledande politiker och självfallet i första hand regeringens medlemmar bör underkasta sig försiktighet i sina uttalanden om olika länder för att inte verka alltför engagerade på en viss sida och därigenom väcka tvivel om vår neutralitetsvilja.

Praktiskt har också denna teori kommit till olika uttryck. Jag vill bara erinra om hur regeringen med stats- och utrikesministrarna i spetsen 1959 hävdade att dåvarande högerledaren Jarl Hjalmarson som medlem i den svenska FN-delegationen skulle vara ägnad att minska förtroendet för den svenska neutralitetspolitiken. Nyligen riktade statsministern med djupa brösttoner även en anklagelse mot en del industrimän för bristande neutralitetsvilja, därför att de uttalat sig till förmån för Sveriges inträde i den gemensamma marknaden.

Men statsministern talar med dubbel tunga, när det behövs. I dagarna har nämligen statsministern lanserat en ny version av neutralitetspolitikens krav. I ett tal den 4 mars sade han bl. a.: »Och att vi aldrig tvekat att säga vår mening har i sin tur ökat respekten för vår neutralitet. Vi skulle inte ha vunnit tilltro till vår neutralitet om vi hade avstått från att ta ställning. Om vi hade hållit tyst skulle i stället vår neutralitet ha äventyrats.»

Det finns ett blekt återsken av denna nya tanke även i regeringsdeklarationen. Något försiktigare säger man att det ofta i själva verket kan finnas lägen då en neutral stat har ett särskilt behov av att i viktiga frågor ge uttryck för sin självständiga ståndpunkt.

Jag kan inte komma ifrån att detta resonemang verkar en aning beställ-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
ningskrädderi för att passa in i en dagsaktuell situation; man vill helt enkelt hjälpa en trogen vapendragare i nöd. Jag är helt övertygad om att de länder, som befinner sig i en situation liknande vår, t. ex. de neutrala länderna Schweiz och Österrike, ställer sig mycket tveksamma till den nytolkning som ligger i perspektivet av statsministerns uttalande.

Neutralitetspolitiken behöver inte och får inte innebära åsiktsneutralitet. Sverige måste naturligtvis bekänna sig till de västeuropeiska idealen, till demokratin, till tron på frihet, jämlikhet och broderskap. Detta har upprepade gånger också framhållits, bl. a. av utrikesministern i hans Paasikivianförande för några år sedan. Även i dagens deklaration finns en passus om att vi ej accepterar någon åsiktsneutralitet.

Men när Sverige som neutralt land tar ställning till åsiktsfrågor förutsätter detta en sak, nämligen nyansering, opartiskhet och omdömesgillt ordval. Tidigare har man från regeringens sida hållit hårt på denna uttolkning av neutralitetspolitiken. Den har använts de gånger det passat det socialdemokratiska partiet. Man har använt neutralitetspolitiken som inrikespolitiskt slagträ för att stämpla en misshaglig motståndares uttalande eller förslag till åtgärder som stridande mot svenska säkerhetsintressen. Man har utmålat vederbörande som utrikespolitiskt äventyrlig.

Det var med denna tolkning som herr Erlander på sin tid motiverade angreppet på Jarl Hjalmarson och hans utestängning från FN. Det var med den motiveringen som kampanjen mot högerpartiets och folkpartiets positiva inställning till Europa-samarbetet fann sin näring i början av 1960-talet, och det var med denna motivering som socialdemokraterna i 1962 års valrörelse kunde använda neutralitetspolitiken som politisk ammunition i valaffischen »Inga utrikespolitiska äventyrligheter».

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Nu är situationen helt plötsligt en annan. Nu finns det anledning att rikta anklagelser mot regeringen, och främst mot herr Palme. Men denna gång, när regeringens oskickliga utrikespolitiska handlande gått så långt att det lett till försämrade internationella relationer, då raderar man ut allt man tidigare stått för på denna punkt i utrikespolitiskt avseende, vad man skrivit, sagt och gjort, därför att man tror att detta kommer att lösa en inrikespolitisk nödsituation. Man använder sig alltså av det gamla knepet att utnyttja utrikespolitiken i inrikespolitiskt syfte.

Låt oss för undvikande av alla missförstånd slå fast att svensk utrikespolitik inte får påverkas av stundens ingivelse. Neutraliteten som utrikespolitisk huvudlinje kräver fasthet och konsekvens. Svensk utrikespolitik får inte omformuleras på Sergels torg för att passa den publik man för tillfället talar för. Utrikespolitiken kräver logik för att bli respekterad av vår omvärld — inte att den av partipolitiska lojalitets-skäl får sanktion sedan skadan redan skett.

De ställningstaganden i aktuella konkreta utrikespolitiska frågor som statsmakterna ställs inför måste vägledas av den grundsyn på vad neutralitetsbegreppet förpliktigar till och som vi varit överens om. Det gäller Europa-frågan lika väl som Vietnam-kriget, det gäller förbindelserna med öststaterna, med Grekland, och det gäller nedrustningsförhandlingarna, för att nämna några exempel.

Låt mig därför ta upp några av dessa frågor och ange hur vi inom högern ser på situationen. Inledningsvis underströk jag, att svensk utrikespolitik måste ha till främsta syfte att på det utrikespolitiska området ta till vara svenska intressen. Dessa strävanden kommer till uttryck på en mångfald områden. Genom intima kontakter framför allt med de länder som har samma struktur och problemställningar som vi kan vi in-

hämta och även lämna upplysningar om olika sätt att angripa sociala, ekonomiska, juridiska, teknologiska och vetenskapliga problem. På alla dessa områden råder ju redan nu ett intensivt utbyte genom konferenser och symposier och privata kanaler.

Även om åtskilligt redan görs, kan och bör detta samarbete säkert ytterligare intensifieras.

På ett område, nämligen handels och industrins, har vårt internationella samarbete fått en mera konkret och påtaglig betydelse. Det internationella handelsutbytet och ekonomiska samarbetet är ju en av de avgörande förutsättningarna för Sveriges snabba standardutveckling. Om vi skulle fränsäga oss fördelarna av detta handelsutbyte eller genom oskicklighet i vårt utrikespolitiska agerande till en del försämma vår konkurrensförmåga, skulle detta obönhörligen leda till omedelbara återverkningar på vår levnadsstandard.

Jag skall inte närmare fördjupa mig i denna ekonomiska problematik. Jag nöjer mig med att peka på att det speciellt är två aspekter, som tilldragit sig uppmärksamheten, dels kravet på att handeln frigöres, dels kravet på ökat internationellt samarbete för att åstadkomma större produktionsenheter. De industrialiserade staternas strävan till intimare samgående kan ses som det konkreta uttrycket för dessa nya ekonomiska och teknologiska företeelser.

Det är även i denna belysning man måste se våra utrikespolitiska strävanden att bli medlemmar i en större europeisk ekonomisk gemenskap, i EEC. Att dessa integrationsåtgärder, om de genomförs i rätt anda, dessutom är en förutsättning för väsentligt ökat stöd till u-länderna är ett förhållande som ofta förbises. En fortsatt splittring däremot, inte minst på det ekonomiska området, kan endast fördröja eller förminska möjligheterna att göra sådana ökade u-landsinsatser.

Ingen kan numera säga att Europa

är »världens sjuke man» — även om det finns ett och annat land som kanske inte är så friskt. Med Förenta staternas hjälp — storartade hjälp — och tillsammans med våra egna ansträngningar har den ekonomiska och andliga livskraften efter två förödande världskrig i stort sett återställts. Europa har fått tillbaka tron på sig självt och sin uppgift i världen.

Men mycket är ännu ogjort. Den polarisering av världspolitiken som vi bevittnat under de gångna efterkrigsåren — vilket även beröres i regeringsdeklarationen — måste ytterligare minskas. Här kan Europa få ökad betydelse. Europa har ju stolta traditioner på det ekonomiska och kulturella området. Det är min fasta förvisning att vår världsdelen alltjämt har en mycket viktig mission att fylla som bärare av dessa traditioner och att bidra till en sund och balanserad världsutveckling.

Men Sverige ligger i utkanten av denna världsdelen. Vi har därför tidvis haft en mindre tillfredsställande kontakt med förhållandena och utvecklingen i det övriga Europa. Ofta har den isoleringen medfört en känsla av att vi kunnat sitta på gärdesgården och i lugn och ro betrakta händelserna som åskådare.

Men när denna inställning dessutom kombineras med en känsla av moralisk överlägsenhet, bl. a. därför att ödet låtit oss stå utanför två världskrig, då har faran för isolering blivit särskilt stor. Inte minst från denna synpunkt anser jag att det europeiska samarbetet och Sveriges deltagande i detta är av central betydelse. Jag tror att den franske ekonomen Servan-Schreiber i sin bok »Den amerikanska utmaningen», som statsminister Erlander citerade i föregående debatt, väl har sammanfattat ett av de mål mot vilket svensk utrikespolitik måste syfta. Han skriver: »Vår värld behöver ett självständigt Europa för att kunna utvecklas. Finns det nå-

gon grupp av stater, som har kommit lika långt som EEC och England och som skulle kunna skapa ett klart alternativ till Förenta staterna och Sovjetunionen? Ett solidariskt Europa skulle gynnsamt påverka världens politiska och ekonomiska jämvikt. En tredje stor industriell civilisation, som inte gör anspråk på världsmakt, skulle öppna vägen för en internationell organisation.»

Intresset för de möjligheter som ett fritt, självständigt Europa kan bjuda inte bara oss som nation utan hela världen har emellertid varit påfallande svagt inte minst från regeringens sida. Utrikespolitiken, handelspolitiken och den ekonomiska politiken har enligt min mening utformats utan känsla för den roll som Sverige tillsammans främst med de övriga nordiska länderna skulle kunna spela i ett självständigt, oberoende Europa.

Regeringens avvaktande och trevande hållning i Europa-frågan finns även denna gång med i den utrikespolitiska deklarationen. Detta är ju så mycket egendomligare som regeringen nu, efter många år av bristande förutseende, säger klart ifrån att marknadssplittringen börjar bli verkligt kännbar. Varför säger man inte ett ord om eventuella möjligheter att närma sig och förstå den franska ståndpunkten visavi Norden? Frankrike är dock nyckellandet inom EEC. I stället förklarar man att marknadsfrågan är svårbedömbär. Man ämnar följa utvecklingen, säger man.

Men varför sägs ingenting närmare om det högintressanta förslag som danskarna lagt fram för att intensifiera det nordiska samarbetet för att nå en lösning av marknadsfrågan? Förslaget undanhålles i stället oppositionen. Man vill inte ha diskussion. Inte ens utrikesnämndens ledamöter får se aktstycket, trots att jag vet att företrädare för svenskt näringsliv kunnat ta del av papperet och kunnat börja tänka över problemet. Ett bestämt krav på att utrikes-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

nämnden snarast möjligt sammankallas för en diskussion i denna fråga måste därför ställas på regeringen.

Regeringen har i stället flyttat perspektivet bortom Europa. I själva verket är denna nya inriktning av utrikespolitiken det mest karakteristiska för de senaste årens utveckling. Men motsvaras detta även av reella svenska intressen? Motsvaras det av det intresse som vi har för en fredlig och expansiv världsutveckling?

Här är det nödvändigt att göra en gränsdragning mellan olika slag av frågor.

Vi har till en början sådana globala problem som nedrustningen. Det är självfallet att vi här har ett direkt intresse av att ansträngningarna på detta område krönes med framgång. Det skulle dels öka vår säkerhet i världen och världens säkerhet, dels minska våra försvarskostnader. Detta avsnitt i utrikesdeklarationen kommer emellertid senare att kritiskt granskas från högerpartiets sida av herr Ivar Virgin, varför jag inte närmare skall gå in på det.

Sedan har vi frågor om det svenska engagemanget i u-hjälpen. Det är naturligt att den internationella solidariteten så småningom spränger nationsgränserna och ges ett vidare innehåll. Det är vad som har skett i dag i Sverige. Det är riktigt och det är bra. I förlängningen av denna solidaritet kommer man en vacker dag säkert också att upptäcka, att man ändå inte kan garantera en fredlig utveckling, om vi inte kan dämpa de fattiga folkens misär och den rådande befolkningsexplosionen.

Men vårt internationella engagemang i detta mer avlägsna perspektiv har inte bara kretsat kring nedrustning och u-hjälp. I lika hög grad har diskussionerna koncentrerats kring andra problem i länder såsom Vietnam, Sydafrika, Kongo, Spanien, Rhodesia, Portugal och Grekland. I skilda kretsar av det svenska folket har vi mött ett mycket starkt engagemang. Det rör här visserligen länder, där man kritiserar för-

hållanden som kanske inte alldeles omedelbart direkt berör svenska intressen, men många gånger kan man hävda att situationen skulle kunna utveckla sig så, att den möjligen kan ge upphov till och med till krigshandlingar.

Det är alltså allvarliga, komplicerade men ofta nationellt interna frågor som berörs. Mot bakgrunden av detta skulle man kunna vänta sig, att diskussionen fördes i någorlunda måttfull anda.

Så har inte varit fallet. Jag tror att jag utan risk vågar påstå, att i få länder, och i vart fall inte i något neutralt land, har de offentliga manifestationerna om politiken och förhållandena i dessa länder tillsammans varit så skarpa och aggressiva som i Sverige. I inget annat neutralt land har man ordnat sådana gatudemonstrationer som vi har haft här. I banderoller har man anklagat främmande statsmän för mord, bränt nationella symboler, angripit ambassadbyggnader, ofredat vederbörande lands diplomatiska representanter osv.

Har dessa opinionsyttringar och deras former ett starkt stöd hos svenska folket? Vilka synpunkter kan man lägga på dessa frågor med hänsyn till Sveriges utrikespolitiska intressen?

Ja, till en början kan det vara anledning att något analysera vad det är för slags problem som har varit aktuella. De kan i stort sett sammanfattas i orden *kolonialism* och *demokrati*. Bristen på demokrati har naturligtvis starka beröringspunkter med frågor om rasdiskrimination. I diskussionen om Sydafrika är det ju den aspekten som framför allt har varit aktuell. Vad Vietnam beträffar är problemet ett annat, något speciellt. Främst vänder vi oss mot det grymma kriget, och här står opinionen enig. En övervägande del av samma opinion hoppas och tror på att ett slags demokrati skall kunna växa fram även i Sydvietnam. En mindre, men mera högljudd grupp verkar däremot vara helt tillfreds om den nuvarande regimen ersättes med en annan diktatur av kommunistiskt märke norrifrån.

Vad först kolonialfrågan beträffar ser det ju litet märkligt ut att hela kolonialproblemet har fått en så brännande aktualitet för stora delar av den svenska opinionen just vid en tidpunkt då nästan alla kolonier har avskaffats. Det finns väl i dag nästan endast en stormakt som är en verkligt stor kolonialmakt, nämligen Sovjet. Mot den kolonialmakten har knappast någon kritik riktats på denna punkt.

Vad den demokratiska frågan beträffar ligger det något annorlunda till. Vi får inte glömma att det dessvärre bara är ett fåtal stater i världen som har verklig demokrati. I FN finns över 50 nationer, som inte kan hänföras till demokratier i den mening, som vi i Sverige och i Västeuropa har utvecklat och tillämpat demokratin.

Det kan därför vara på plats att uppträda med något mindre självsäkerhet, när det gäller att ge råd åt andra folk. Det finns ett klokt ord i statsrådet Palmes beryktade tal för några veckor sedan. Han sade nämligen, att det inte kan vara demokratins uppgift att sätta sig till förmyndare för andra folk. Det är tvärtom ett missbruk av demokratins grundläggande idéer, sade herr Palme.

Emellertid kan man inte undgå att bli slagen av den självtillräcklighet och förmyndarmentalitet som många gånger kommit till uttryck i press och från talarstolar av våra radikala svenska världsförbättrare. En skribent har nyligen i en artikel om dessa frågor döpt företeelsen till »moralkolonialism». Jag tror att en väsentlig del av förklaringen till denna är den isolering, som vi trots allt levit i, och kanske en uppfattning att vi är särskilt skickade att tala om för andra hur de skall leva, eftersom vi relativt sett lyckats bra med att klara våra problem. Man glömmer emellertid då de mycket gynnsamma omständigheter, under vilka vårt samhälle haft möjlighet att utvecklas.

Till nöds skulle väl utlandet kunna stå ut med den besserwissermentalitet som kommer till uttryck här. Till nöds

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

skulle man också kunna överse med den ensidighet i våra radikalers världsförbättrariver, som så lätt förbiser ofriheten i en rad av nationer på närmare håll.

Det allvarliga är emellertid inte engagemanget. Det bygger säkert — och skall bygga — på en uppriktig vilja att visa internationell solidaritet. Det allvarliga är den ton, som i vissa kretsar används, och det handlingsmönster som under senare år blivit på modet.

Det är svårt att säga med säkerhet hur stor del av det svenska folket som ansluter sig till de extrema ställningstaganden och metoder som nu förekommer. Det är möjligt — ja, det är troligt — att dessa grupper är mer högljudda än mångtaliga. Det är t. ex. svårt att tänka sig att författaren Jan Myrdal, som uttalat hot om att fortsätta demonstrationerna med hjälp av vapen mot polisen, skulle åtnjuta någon större resonans för detta hos det svenska folket. Men det finns anledning att rikta ett varningens ord mot att fortsätta på den inslagna vägen. Redan nu börjar man i utlandet och bland utländska bedömare fråga sig vad som farit i det svenska folket, och reaktionen pendlar mellan löje och fördömande.

Hur har det blivit på det här sättet? Vad som hänt är att det tagits bara ett litet steg i taget — kanske en aningslös eller medveten upptrappning. Varje nytt steg har inte betraktats som någon väsentlig skärpning av tidigare ståndpunkt, och slutligen befinner man sig, utan att märka det, i ett extremt läge.

Men vad är de ivrigaste tyckarna intresserade av? Tror någon verkligen att flaggbränning och äggkastning är ägnade att övertyga som argument? Eller tror någon att uttryck för allmänt amerikahat eller amerikavilja övertygar amerikanerna om vår vilja att hjälpa dem till lösningar av deras problem?

Ansvaret för vilken inriktning eller, rättare sagt, vilken balans svensk opinion kommer att få i fortsättningen vilar till en del på massmedia. Emeller-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

tid är det klart att det största ansvaret vilar på den svenska regeringen. En regerings uppgift är naturligtvis inte att ensidigt följa opinionen utan även påverka den och leda den. Det här skall naturligtvis fattas som ett uttryck för medvetandet om att en regering ofta har helt andra möjligheter än privata medborgare att skaffa sig information om olika händelser och på denna information grunda balanserade omdömen.

Regeringens uppgift är emellertid inte endast att ge vägledning. Regeringen har det yttersta ansvaret för skötseln av vår utrikespolitik, vårt officiella ansikte utåt. Och det är på regeringen det ankommer att deklarerera var Sverige står och hur vi kommer att handla.

Men hur har regeringen skött dessa uppgifter? Enligt en välvillig opinion skulle regeringen i och för sig ha varit ganska orolig över den alltmer rabiata stämningen i vissa vänsterkretsar inom landet, inom det egna partiet, och naturligtvis även utanför det. Från att tidigare ha förhållit sig passiv skulle regeringen ha beslutat sig för att söka fånga in — som den politiska termen lyder — de här grupperna.

Om detta verkligen varit avsikten, kan man väl endast konstatera att regeringen misslyckats fullständigt. Varje regeringsuttalande — och det är ju speciellt herr Palme som fått sköta uppgiften att göra uttalanden — kan av vänsterfalangen i realiteten endast betraktas som avstampsplanka för ett nytt språng mot nya, djärva utrikespolitiska mål. Sedan har regeringen sakta kommit lunkande efter och egentligen aldrig skördat något erkännande, vare sig från de besinningsfulla eller från hetsporrarna ute på vänsterkanten.

Det finns emellertid även en annan, eller åtminstone en kompletterande teori: »infångandet» skulle inte bara ha avsett att lugna vissa element utan även att värva röster i det kommande valet. Statsministern avvisade med harm sådana teorier i sitt tal i Eriksdalshallen den 4 mars. Han sade att det visade dålig smak att tro, att man på socialde-

mokratiskt håll använde Vietnam-frågan som ett politiskt jippo.

Ja, visst vore det fullt och oansvarigt att använda den djupt tragiska konflikten i Vietnam som ett politiskt, ett socialdemokratiskt propagandanummer; och man vill inte gärna misstänka någon för sådant. Men det finns tecken. Efter sitt tal på Sergels torg mottog statsrådet Palme ett tröstande telegram från Stockholms arbetarkommun, vilket också publicerades i pressen, och det är värt att citera. Man säger: »Borgarnas förtjusning över USA:s inblandning i den svenska valkampanjen är skamlig. Deras tarvliga angrepp på Dig är avslöjande.»

Detta uttalande är inte det enda tecknet på hur Vietnams lidande folk får tjäna som arbetare i den kommande socialdemokratiska valrörelsen. Runt om i pressen gick häromdagen en annons som jag har här — den visar två omisskännligen amerikanska soldater som på ett grymt sätt släpar en sårad vietnames, och texten är, att man skall sluta upp bakom Palmes och regeringens protest mot kriget i Vietnam. Vad är det om inte att göra inrikespolitik av ett grymt krig, som i lika hög grad upprör oss alla och där ingen organisation kan eller får ta monopol på rätten att känna moralisk indignation?

Kriget i Vietnam har skakat alla ansvarskännande människors sinnen. Alla önskar slut på kriget och de människoffer det fört med sig. Men var ansvaret för uppkomsten av denna konflikt ytterst ligger, råder det ju delade meningar om. Skulden vilar troligen inte endast på ena parten — säkerligen har alla engagerade gjort sig skyldiga till allvarliga misstag och felkalkyler. Det gäller naturligtvis även de amerikanska civila och militära myndigheterna. Att man från svensk sida, både från regeringen och utomstående kretsar, söker analysera den uppkomna situationen och därefter ge till känna sin uppfattning om de misstag som begåtts och de åtgärder som skulle kunna leda till en lösning av konflikten, det är både na-

turligt och riktigt. Den avgörande frågan är emellertid, hur dessa synpunkter framförs och vilket innehåll man ger dem.

Vi är alla överens om att bombningarna av Nordvietnam måste upphöra, vi vill att konflikten i Vietnam skall lösas på fredlig väg genom förhandlingar där FNL är med. På den punkten råder det total enighet, som även motsvaras av en växande opinion.

Den officiella synen på kriget har också av regeringen i normala politiska diplomatiska kanaler vidarebefordrats till den amerikanska regeringen vid olika tillfällen. Så långt är allt gott och väl. Så långt har Sveriges regering befunnit sig inom rāmärkena för normala mellanfolkliga relationer, och någon kritik mot regeringen från oppositionspartiernas sida har inte här varit motiverad, inte för denna diplomati.

Det är alltså inte den hittillsvarande officiella svenska synen på kriget i Vietnam som skiljer oss åt. Det är heller inte det förhållandet att Amerika kallat hem sin ambassadör i Sverige för konsultationer som lett fram till den kritik, som vi i högerpartiet i dag riktar mot regeringen. Självfallet får inte det förhållandet att USA nu kallat hem sin ambassadör leda till att denna kritik mot de amerikanska misstagen i Vietnam tystnar, och det har jag också tidigare eftertryckligt slagit fast.

Nej, vad debatten gäller är de uttalanden som vid sidan av vår officiella syn på kriget i Vietnam förmedlats på ett ensidigt och onyanserat sätt. Den kritiken drabbar inte så mycket stats- och utrikesministrarna — stats- och utrikesministrarna har ju uppträtt i officiella uttalanden förhållandevis försiktigt. Kritiken gäller framför allt statsrådet Palme och hans agerande i samband med den uppseendeväckande Vietnamdemonstrationen på Sergels torg. Det gäller såväl ramen kring som innehållet i det tal som herr Palme höll.

Redan herr Palmes deltagande i demonstrationen tillsammans med den

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

nordvietnamesiske Moskva-ambassadören är ju fullt tillräckligt för att visa att herr Palme solidariserar sig med Nordvietnam och FNL, att han klart tar ställning för den ena parten i konflikten, mot USA.

Redan här har vi det första avsteget från den uttolkning av neutralitetspolitiken som regeringen tidigare så hårt hållit fast vid. När herr Palme sida vid sida vandrade med Nordvietnams ambassadör i ett demonstrationståg som upptog banderoller av typ »Krossa USA-imperialismen» och sedan så småningom besteg gatubarrikaden för att utslunga sitt anatema, då tog herr Palme ett steg vid sidan av den officiella linjen såsom den tidigare uttolkats. Jag kan inte minnas att en svensk regeringsledamot i modern tid någonsin valt en sådan form för att komma till tals med ett främmande land, och jag hoppas att man inte skall behöva uppleva det en gång till.

Från regeringens sida har man erkänt att detta samtidiga uppträdande med den nordvietnamesiske ambassadören kanske inte var så lyckligt. Man har skyltt på att man i förväg inte kände till att ambassadören skulle medverka. Det har emellertid med bestämdhet hävdats, att regeringen redan på eftermiddagen åtskilliga timmar före demonstrationen fick upplysning om den nordvietnamesiske ambasadörens deltagande. Om inte regeringen vill bestrida riktigheten av denna information, är det ganska frestande att hävda, att den visat en utomordentlig valhänthet vid skötseln av denna fråga. Ty inte kan det väl ha varit så, att regeringen först när kritiken började komma insåg det olämpliga i att en svensk regeringsmedlem på detta sätt deltar i ett demonstrationståg med representanter för ett land, som i realiteten för ett krig med ett annat land med vilket vi har och önskar ha goda förbindelser. Det hade väl varit den enklaste sak i världen att för ambassadören framhålla våra betänkligheter mot att han på svensk

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

botten deltog i demonstration av detta slag. Om man emellertid av finkänslighet inte ville framföra sådana synpunkter, hade det dock inte varit svårt för herr Palme att avstå från att hålla något tal eller i varje fall från att delta i fackeltåget.

Var formerna för herr Palmes delta-gande i demonstrationen diskutabla, är talets innehåll desto allvarligare. I sitt tidigare beryktade Gävle-tal hade herr Palme ännu klart för sig att det icke blott var *en* stormakt som var invecklad i Vietnam-konflikten. I talet för några veckor sedan återfanns emellertid endast Förenta staterna på de anklagades bänk. Herr Palme fann ett sammanhang mellan Förenta staternas engagemang i Vietnam och kapitalismens imperialism. Hans slutsats var att den amerikanska politiken inte kunde förklaras utan att man räknade med den roll som kapitalistiska imperialistiska intressen spelat. Men han gick längre än så. Hans framställning var fylld av allvarliga beskyllningar mot Förenta staterna för begångna misstag och grymheter under årens lopp.

Jag vill från denna talarstol ta avstånd från de motiv, som herr Palme har velat tillskriva Förenta staternas politik i dag och under de gångna åren. Det är självfallet rimligt att ekonomiska intressen under fredstid är ett viktigt moment för varje lands — inklusive Sveriges — utrikes- och inrikespolitik. Men det är något helt annat att hävda att Förenta staterna med krassa ekonomiska baktankar skulle ha accepterat den sydvietnamesiska regeringens begäran på sin tid om militär hjälp och under de gångna 20 åren fört en medveten antidemokratisk politik i Fjärran Östern. Det är en förolämpning som inte bara riktar sig mot de amerikaner, som verkligen tänker igenom detta problem, utan även mot de för situationen i Amerika ansvariga tidigare politiker-na, presidenterna Kennedy, Eisenhower och Truman, och det är att avsiktligt eller oavsiktligt förtiga de insatser som

framför allt under president Kennedys ledning gjorts av amerikanerna för att skapa en livskraftig stat av det hårt prövade land som Vietnam utgör.

Herr Palme nöjer sig emellertid inte med detta. Han fortsätter: »Men skall man tala om demokrati i Vietnam är det uppenbart att den i betydligt högre grad representeras av FNL än av Förenta staterna och dess allierade juntor». Längre fram i sitt tal förstärker han detta påstående då han refererar till den överväldigande opinion i Europa som tar avstånd från kriget i Vietnam. Han säger: »Denna demokratiska opinion upplever inte Förenta staternas krig i Vietnam som ett stöd för demokratin utan som ett hot mot de demokratiska idealen inte bara i Vietnam utan i hela världen.»

Åtskilligt kan anföras mot det amerikanska engagemanget i Vietnam, och det sker också. Allt fler amerikaner vänder sig själva mot kriget. Den offentliga debatten i USA blir för varje dag mer påträngande och hoppingivande. Vad är detta om inte en verkningsfull dementi av herr Palmes påstående, om inte ett tecken på den amerikanska demokratins styrka och mogenhet att en sådan debatt över huvud taget kan föras, och föras mitt under brinnande krig?

Herr Palme slutar inte här. Han säger vidare: »Någon kanske säger att man inte kunde stödja FNL, ty om FNL regerade och fick makten kommer den nya regimen att förtrycka folket.» Han fortsätter: »Men vi har tillgång till FNL:s program. Jag rekommenderar detta program till studium. Det kräver bred samling i striden mot amerikanerna och en koalitionsregering när segern är vunnen. De inrikespolitiska programpunkterna borde i stort sett kunna accepteras av t.ex de politiska partierna i Sverige. Men självfallet kan vi i dag inte ta ställning och ansvar för vad en rörelse i ett land kan komma att utföra när den väl når makten.» Jag frågar mig verkligen, om herr Palme har läst igenom FNL-programmet

eller om han efter studium av programmet kommit till det redovisade resultatet och verkligen givit uttryck för den svenska regeringens bedömning.

Till en början måste man komma ihåg att detta program, som antogs i augusti 1967, spritts i hela världen och utgivits på alla språk, inklusive svenska. Avsikten var naturligtvis att påverka en så stor internationell opinion som möjligt just i de länder där en allmän opinion kan och får komma till uttryck.

Men inte desto mindre är innehållet avslöjande. Programmets rekommendation om en koalitionsregering, för att ta ett exempel, är försett med en avgörande reservation. Med en koalition måste ju självfallet åsyftas en förening av alla de krafter som nu finns på arenan. Men i programmet sägs klart ut att man »strängt skall bestraffa USA-imperialismens samvetslösa och grymma agenter».

Detta räcker. Det gäller sålunda de betydelsefulla och stora delar av folket som inte anslutit sig till FNL:s sida. Vad man nu menar i programmet med sträng bestraffning tror jag inte det finns någon anledning att närmare utveckla. Det råder ingen tvekan om vad det betyder om ett fredsslut åstadkommes utan ett förhandlingsresultat som reglerar detta förhållande.

Däremot finns det faktiskt en passus om att man skall bilda en demokratisk regering. På ett annat ställe heter det i programmet, att den skall bestå av personer som »bäst representerar de olika grupperna hos folket» och »som bidragit till den nationella befrielsekampen», dvs. just FNL själv. Det är inte en demokratisk regering, det är inte en koalitionsregering.

Men FNL:s program kan inte läsas enbart i valda delar. Det måste ses som en helhet, och då kan förvisso ingen undgå att slås av att hela dess ton och presentation stämmer väl överens med kommunistiska manifest från andra delar av världen.

Herr Palme sade något försåtligt att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

man i stort sett kunde acceptera de inrikespolitiska delarna av programmet, och den brasklappen var nog motive-rad, därför att utrikesdelarna är nämligen klart kommunistiska till sin uppläggning. Här återfinns alla de vanliga ingredienserna om aktivt stödande av världens nationella frihetsrörelser, bekämpandet av USA-imperialismen och dess krigsgalna vapendragare samt — jag understryker — kravet på upplösning av imperialismens aggressiva militärbaser och eliminering av dess militärbaser i främmande länder.

Det är ett program med sådana formuleringar som herr Palme har tagit fram och i stora delar ställt sig bakom i sitt tal. Det finns verkligen ingen anledning för ett statsråd i den svenska regeringen att ta ställning — positiv ställning — till ett program av den här typen. Ett sådant ställningstagande kan inte vara förenligt med den svenska neutralitetspolitiken. Det rör sig ju här inte längre om ett ställningstagande enbart *mot* Amerika utan om ett ställningstagande *för* ett program, riktat också mot USA:s allierade i NATO, t. ex. mot våra närmaste grannländer i Norden — Norge och Danmark.

Jag kan, herr talman, därför inte instämma i regeringsdeklarationens tro på att FNL:s program i sin helhet — alltså med bortseende från de av taktiska skäl införda lockbetena — skall kunna anses vara icke-kommunistiskt. Herr Palmes uppseendeväckande framträdande och uttalanden har lett till att tilltron till Sveriges strikta neutralitetspolitik rubbats, inte minst i våra nordiska grannländer, och det motiverar kravet på att Olof Palme borde lämna regeringen.

Jag har ansett det nödvändigt att på denna punkt säga ifrån. Det är inte blott fråga om ett visst partis ansikte utåt, utan det är fråga om Sveriges allmänna internationella anseende. Det är, som jag tidigare framhållit, mycket i den amerikanska politiken i Vietnam som är svårförståeligt och som ter sig främ-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik mande och även motbjudande. Det är många amerikanska felbedömningar och misstag, som har och kan få ytterligare ödesdigra konsekvenser inte blott för det lidande folket i Vietnam, utan långt utanför Vietnams gränser. Som enskilda individer har vi rätt att vara kritiska, bestämt kritiska, mot Förenta Staterna, och vi har rätt att göra våra egna bedömningar och dra våra egna slutsatser. Den rätten har också statsrådet Palme. Det är ingen som betvivlar att statsrådet har ett engagemang och patos i Vietnamfrågan som är äkta.

Men som företrädare för den svenska regeringen har ett statsråd ett alldeles särskilt ansvar. Han företräder den officiella svenska politiken, och utåt kan vi inte acceptera den tveklugenhet som av inrikespolitiska skäl kommit att färga herr Palmes agerande. Det är nödvändigt, om det skall vara någon konsekvens i vår bedömning av neutralitetspolitikens krav, att kräva mera av dess officiella företrädare.

Ty vilken utrikespolitik är det eljest som regeringen står för? Är det den tidigare officiella, den som redovisades den gång Jarl Hjalmarson utslöts ur FN-delegationen för att han tre år efter den blodiga revolutionen i Ungern värdjade till regeringen att ej inbjuda den ryske regeringschefen Chrustjov? Den gången motiverade den socialdemokratiska regeringen med statsrådet Erlander och förre utrikesminister Undén beslutet med följande ord: »Vi önskar efter ringa förmåga bidra till främjandet av fred och avspänning. Men möjligheten att verka i sådan riktning är beroende av att vi inte starkt engagerar oss på ena sidan i den politiska striden mellan öst och väst eller andra gruppbildningar.»

De konstaterade att det givetvis i första hand är regeringen som har ansvaret för den politik som förs, och så fortsatte de: »Ifall vi, lidelsefullt och konstant tar parti för ena sidan i de politiska grupperingar som existerar i vår söndrade värld, förlorar vi alla utsikter att verka för fredlig sammanlev-

nad och folkförsoning. Men ett starkt engagemang, ensidigt inriktat, är också ur en annan synpunkt förenat med olägenheter och risker. När vi valt neutralitetspolitiken, är det angeläget att vår politik rätt uppfattas och att våra avsikter vinner tilltro. Måttlösa angrepp av inflytelserika politiker mot andra staters politik motverkar den neutralitetspolitik som vi officiellt ansluter oss till.»

Det var på detta sätt som regeringen motiverade sitt angrepp mot Jarl Hjalmarson. Herr Hjalmarson var ingen regeringsföreträdare. Han var inte officiell talesman för den svenska utrikespolitiken, men ändå föll domen hård. Mitt påstående är därför att all logik borde kräva att herr Palme nu lämnar regeringskretsen. Detta påstående hämtar sitt stöd i den socialdemokratiska regeringens tidigare handlande.

Kraven på en neutral stats utrikespolitiska agerande är stora. Det har regeringen, som jag visat, tidigare varit väl medveten om. Men neutraliteten får inte spela över i utrikespolitisk ensidighet. Det är därför bra att man i årets utrikesdeklaration slår fast den djupa oro som vi känner inför utvecklingen i Grekland. Det är bra att vi reagerar mot rasförföljelserna i Sydafrika och var de än förekommer. Det är bra att vi som demokratisk rättsnation reagerar mot de ohumana dödsdomarna och avrättningarna i Rhodesia.

Men det är inte bara i Vietnam, i Grekland, i Sydafrika, i Rhodesia som människor drömmer om frihet och människovärde. Vi vet att kampen är hård och riskfylld även på den sida av järnridån som årets regeringsdeklaration helt tyst förbigår. I regeringsdeklarationen sägs inget om den oro som vi känner inför den okontrollerbara kärnvapenproduktionen i Kina. I regeringsdeklarationen sägs inget heller om t. ex. den grymma kinesiska ockupationen av Tibet och om utrotningskriget mot irakiska kurder. I regeringsdeklarationen uttalas inga sympatier eller hopp om

framgång och förståelse för dem, som just nu söker åstadkomma en liberalisering i Polen. I regeringsdeklarationen riktas heller ingen vädjan till Sovjet och Kina, de makter som i dag i egenskap av vapenleverantörer till Nordvietnam skulle kunna öva påtryckningar för att nå fred för det vietnamesiska folket.

Vår bekännelse till demokrati och folkens självbestämmanderätt blir både halv och haltlös om vi inte är beredda att se våldet och förtrycket i alla delar av världen, var de än förekommer. Förtroendet för vår förmåga att spela en medlande roll i fredens tjänst undergrävs om vi inte uppträder på ett sätt som i omvärlden inger en känsla av att vi objektivt är beredda att granska olika problemkomplex. Denna strävan till objektivitet, denna vilja till saklighet och sans omfattas, det är jag övertygad om, av den överväldigande majoriteten av Sveriges folk. Det är också det enda arbetsklimat som ger oss möjlighet att spela en roll i det internationella freds- och biståndsarbetet.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Om man på en världskarta skulle pricka ut alla de punkter, där oroligheter finns som kan hota freden, skulle det tyvärr bli en omfattande kollektion. Det är främst kriget i Vietnam, det är det spända läget i Främre Östern, det är rasproblemen i Sydafrika, det är Rhodesia och de portugisiska kolonierna, det är oron i vissa delar av Sydamerika, det är problemen i Korea, problemet om det delade Tyskland, Berlin-frågan, spänningen mellan Sovjet och Kina och liknande problem. På alla dessa platser kan med en ogynnsam utveckling världsfreden hotas. Det är inre oroligheter i Grekland och på Cypern och andra platser som också kan utgöra ett hot på grund av de ställningstaganden för och emot som andra länder kan göra.

Bilden av världssituationen är inte särskilt ljus och hoppgivande. Under

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
sådana omständigheter är det så mycket mera betydelsefullt att strävandena för fred blir så mycket intensivare. Jag vill i detta fall särskilt understryka betydelsen av den organisation som speciellt skapats för att åstadkomma fred och säkerhet, nämligen Förenta Nationerna.

Alla är vi medvetna om de svårigheter som möter Förenta Nationernas arbete, men vi är lika starkt medvetna om att det måste finnas en internationell organisation med största möjliga anslutning för att lösa fredens och säkerhetens problem. En stormakt är en stormakt, antingen den arbetar inom eller utom Förenta Nationerna, och det är sannolikt att stormakterna även utanför Förenta Nationerna skulle komma att spela sin inflytelserika roll i världspolitiken och hävda sina intressen, men för de små länderna är Förenta Nationerna av utomordentlig betydelse.

En stormakt går ofta sin egen väg, men det händer att den måste ta hänsyn till en enhällig opinion bland de små medlemsstaterna i Förenta Nationerna. Förenta Nationerna har också de bästa förutsättningarna för att i den form som organisationen finner lämplig medla mellan två parter som råkat i konflikt — vilket också påpekas i regeringsdeklarationen. Det är av den anledningen som jag anser att världens just nu mest brännande fråga, kriget i Vietnam, bör hänskjutas till Förenta Nationerna.

Herr talman! Utrikesdebatten i den svenska riksdagen brukar vanligtvis utgöras av deklarationer från respektive partier om svensk alliansfrihet, syftande till neutralitet under krig och bevarandet av de fredliga relationer som vårt land har till andra länder. Jag tror inte att den svenska enigheten i utrikespolitiken har rubbats, men det kan inte bestridas att känslomässiga engagemang i Vietnam-konflikten kan leda till motsättningar inom vårt land — vilket jag beklagar.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Jag vill emellertid göra en distinktion mellan tre ting i Vietnam-konflikten. Det är tre faktorer som enligt min mening bör bedömas. Den första frågan lyder: Hur skall man få slut på krigshandlingarna i Vietnam för att få till stånd förhandlingar om fred? Den andra frågan är: Hur skall bestående fred kunna uppnås? Den tredje frågan gäller svenska folkets inställning till Amerikas förenta stater och till det amerikanska folket.

I den första frågan — hur man bör få slut på krigshandlingarna i Vietnam och få till stånd förhandlingar — är de demokratiska partierna i vårt land i stort sett eniga. Vi är eniga om att bombningarna i Nordvietnam bör upphöra och att en nedtrappning av alla militära operationer bör ske för att få till stånd förhandlingar mellan de stridande parterna inklusive FNL. Vi hoppas innerligt att bombstoppet verkligen skall leda till fredsförhandlingar.

Den andra frågan som jag nämnde var hur en bestående fred skall kunna skapas i Vietnam. I den frågan borde nog alla uttala sig försiktigt. Om internationella konflikter vore så solklara som vissa demonstranter och skribenter tror, skulle vi leva i en mycket behaglig värld. Man måste bestämt fördöma sådana demonstrationer som tar sig uttryck i flaggbränning, äggkastning mot andra länders diplomater och fönsterkrossning. Att dölja ett annat lands flagga under kläderna och sedan ta fram den och bränna den är fejt, billigt och dumt. Det må nu gälla vilket lands flagga som helst. Att en onykter person slog sönder fönster på ett annat lands ambassad resulterade i att svenska folket med skattepengar fick betala 60 000 kronor. Därmed har jag inte sagt att demonstrationer bör förhindras om de sker under lagliga och ordnade former. Tvärtom, demonstrationer kan vara en lämplig opinionsyttring i vissa sammanhang.

I fråga om den sak som tilldragit sig speciellt stort intresse under denna de-

batt, dvs. statsrådet Palmes deltagande i demonstrationen den 21 februari i år, vill jag framhålla att överdrivna uttalanden har förekommit från båda hållen. Det finns ingen anledning att kräva statsrådet Palmes avgång, men det finns heller ingen anledning att försvara hans handlingssätt. Att delta i ett demonstrationståg tillsammans med ambassadören för ett av de krigförande länderna, ett land som vi dessutom inte har diplomatiska förbindelser med, och demonstrera mot ett land som vi har diplomatiska förbindelser med, vittnar inte om gott omdöme.

Det har ofta uttalats både från centern och från andra partier att de amerikanska bombningarna i Vietnam bör stoppas för att ge möjlighet till fredsförhandlingar. På denna punkt — det vill jag än en gång betyga — föreligger i stort sett enighet. Ibland har dock sådana uttalanden blandats upp med fientliga, ja, rent av hatiska uttalanden mot Amerikas förenta stater som land betraktat. Jag vill bestämt vända mig mot den sammanblandningen. Sverige var det första land i världen som för mer än 175 år sedan erkände den nybildade republiken Amerikas förenta stater. Under den stora emigrations-tiden i slutet av 1800-talet utvandrade till USA från vårt land mer än en tredjedel av den dåvarande svenska befolkningen. Många återvände till Sverige, många stannade kvar i det stora landet i väster. Självfallet skapade denna väldiga utflyttning av folk starka band mellan de båda länderna.

När vissa grupper inom vårt land nu gör hätska attacker mot USA och vill sätta i tvivelsmål landets värde för demokratin, bör man erinra sig det avgörande inflytande som Amerika hade under andra världskriget för att rädda både Sverige och många andra länder från att förtryckas under nazismens eller fascismens ok. En del personer i vårt land har tydligen glömt bort vem det var som under den mest fruktansvärda tiden slog vakt om demokratin.

Jag tror dock inte att vi som upplevde Hitlertidens skräckvalde glömmer bort de amerikanska insatserna för att rädda friheten. Många andra exempel kunde anföras, t. ex. Marshallhjälpen för att bygga upp ett sönderslaget Europa, men jag skall avstå från att göra det.

Vi hade tyvärr inte möjlighet att förhindra den s. k. Vietnam-tribunalen att träffas i Stockholm, fastän statsministern uppmanade arrangörerna att inte förlägga tribunalen hit. Denna självvalda domstol, som dömde utan befogenheter och utan att kunna höra den anklagade parten, nära nog bakom lyckta dörrar och med förutfattade meningar, var en parodi på en domstol.

De s. k. avhopparna som kommit till Sverige från amerikanska förband har mottagits på ett sätt som varit förvånande. Frågan om asylrätten har inte slutligen behandlats i Förenta Nationerna, fastän Sverige — vilket jag på allt sätt vill understödja — arbetat för att få till stånd en konvention. Är det verkligen så klart att dessa människor kommit till vårt land på grund av politiska eller ideologiska betänkligheter mot kriget i Vietnam? När någon i vårt land av religiösa eller andra skäl inte vill fullgöra värnplikt med vapentjänst, görs noggranna undersökningar för att klargöra om hans motiv verkligen är de som han anger. Det har förekommit att personer utvisats från vårt land, men avhopparna har uppmärksammats i TV och tagits emot på ett sätt som om de vore hjältar. I stället har de kommit hit av skäl som är föga klarlagda.

Jag har velat säga detta därför att det har förekommit en rad händelser inom vårt land som inte har främjat de goda förbindelserna med USA. Hur Amerika nu kommer att reagera mot vad som förekommit i vårt land under senare tid, det vet vi inte. Det är ju redan allvarligt att den amerikanske ambassadören hemkallats.

Vår export till USA uppgick år 1967 till 1 711 miljoner kronor. Det är många svenska arbetare som sysselsätts med

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
den produktionen. År 1966 hade Sverige 185 000 turistbesök från Amerika. Nu vill jag uttryckligen säga ifrån att vi inte säljer våra åsikter för handelsförmåner. Men å andra sidan är det högst oklokt om vi med onödiga och oberättigade uttalanden eller åtgärder försämrar vårt lands möjligheter att ge sysselsättning och god levnadsstandard, genom t. ex. attacker mot det amerikanska folket, inom vilket vi vet att meningarna också är delade om hur Vietnam-kriget skall utvecklas eller avslutas.

Omdömeslösa demonstranter tänker säkerligen inte på vad deras handlande eventuellt skulle kunna leda till. Men om hundratals svenska arbetare skulle bli sysslolösa delvis på grund av dessa demonstranternas handlande kommer demonstrationerna kanske inte att bli särskilt uppskattade.

Det är glädjande att den svenska alliansfriheten respekteras och uppskattas i stora delar av världen. Det har vid flera tillfällen haft till följd att Sverige som neutralt land har invalts i kommittéer som haft till uppgift att behandla intrikata internationella problem. Det har också lett till att svenskar har utsetts som medlare i internationella konflikter — vilket också påpekades i regeringsdeklarationen. Det senaste exemplet härpå var när ambassadör Jarring utsågs till medlare i Främre Östern-konflikten. Uppdraget är mycket svårt. Även om vi fortfarande hoppas på något resultat, vet vi ännu inte hur det kommer att utfalla.

Vid medling i internationella konflikter möter emellertid genast en svårighet, och det är att över huvud taget få parterna att acceptera någon som kan anses vara neutral nog för att medla. Det är möjligt att Sverige som neutralt land på något sätt skulle kunna spela någon roll vid en eventuell medling mellan de stridande parterna i Vietnam. Det kan emellertid ifrågasättas om Sverige efter de senaste händelserna i vårt land har någon möjlighet

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

att spela någon som helst roll för att få fredsförhandlingar till stånd i Vietnam.

Jag har en fråga att ställa till regeringen. Den socialdemokratiska regeringen i Sverige har ju mycket goda förbindelser med den engelska arbetarregeringen. Vi vet att den engelska arbetarregeringen har sagt att den helt står på Amerikas sida i fråga om kriget i Vietnam. Den saken har kommit bort i den svenska debatten. Borde inte den svenska regeringen kontakta den engelska för att få upplysningar om dess ställningstagande eller eventuellt lämna den regeringen upplysningar så att den kommer på andra tankar? Man skulle ju också hos den socialdemokratiska tyske utrikesministern kunna efterhöra motiven för den tyska vapenexporten till militärjuntan i Grekland.

I detta avsnitt av mitt anförande vill jag ställa ytterligare en fråga som gäller en princip. Det gäller ett tal som hans excellens statsministern höll i Karlstad, där han sade några ord om utrikesnämndens sammanträde, som jag finner en smula förvånande. Statsministern yttrade nämligen bl. a.: »Nämndens förhandlingar är inte offentliga. De borgerliga partiledarna behövde alltså inte riskera att deras kritik kom till offentlig kännedom om de inte själva hade velat det. Men de sade inte ett ljud.»

Jag vet inte om detta är felrefererat — i så fall är det bra att det blir korrigerat. I annat fall måste jag fråga: Är det på det sättet utrikesnämndens hemliga sammanträden skall behandlas?

Herr talman! Kriget i Vietnam är den mest brännande frågan, men det finns åtskilliga andra ting som är av intresse att diskutera — inte minst i dag — i fråga om den svenska alliansfria politiken.

Jag tycker att det uttalande som statsministern gjorde den 25 november 1959 och som citeras i dagens regeringsdeklaration är så betydelsefullt att det finns all anledning att starkt understryka vad som sades i detta uttalande.

Det innehåller verkligen goda riktlinjer för den alliansfria svenska utrikespolitiken. I uttalandet sägs bl. a.: »Den medför emellertid också förpliktelser och krav på fasthet och konsekvens hos sina företrädare. Neutralitetspolitiken förutsätter, att omvärlden kan hysa förtroende för vår vilja att orubbligt hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen.» I en mening senare sägs: »Neutralitetspolitiken får icke skapa vare sig misstro hos någon stormakt eller förväntningar hos någon annan stormakt om avsteg från den valda handlingslinjen.» Jag har all anledning att mycket starkt understryka detta som en riktlinje för vår alliansfria utrikespolitik.

Det finns ett annat uttalande i deklARATIONEN som det är anledning att också ytterligare se litet på. Det är uttalandet om utvecklingen i Grekland. Jag har ingen anledning att på något sätt vända mig emot detta utan tvärtom understryka det, men jag kan för min egen del inte undgå — och kanske inte heller regeringen borde göra det — att tänka på konsekvenserna av vår alliansfria politik. Vi har kallat hem vår ambassadör från Grekland som något slags reaktion mot militärjuntans diktatur. Det är ett riktigt handlande. Men samtidigt har vi handelsförbindelser inom EFTA med Portugal; Sydafrika är med i GATT-avtalet och vi har förbindelse med Spanien. Det är sådana förhållanden som gör att man ställer sig frågande och undrar om de har uppmärksamrats tillräckligt. När den kommunistiska diktaturen slog ned frihetsrörelsen i Ungern för mer än ett tiotal år sedan reagerade Sverige mot detta. Statsministern betygade också i samma tal i Karlstad, som jag nyss citerade, mycket riktigt att man i Sverige mycket starkt reagerade mot händelserna i Ungern. Vi har reagerat mot de ryska författardomarna, vilka vi ansåg vara ett övergrepp mot den frihet som varje människa bör ha. Lika fullt säger man nu, och jag tycker att det på sitt sätt är riktigt, att vår handel med östblocksländerna gärna bör

vidgas. Jag har ingen direkt invändning däremot, men jag tror att man bör tänka över vårt ställningstagande. Inte kan väl regeringen göra en klassificering av diktaturerna i olika länder. Eller har vi kommit in i en situation där vi utan närmare analys fördömer nybildade diktaturer men glömmer bort att tala om att de länder som varit diktaturer under lång tid ju inte blir bättre därför att de existerat ett antal år? Jag vill göra den deklarationen att vårt land naturligtvis vid alla tillfällen bestämt bör vända sig emot diktaturer, som på olika sätt förtrycker friheten, oavsett om dessa regimer funnits länge eller om de är nybildade.

Medlemskap i Förenta Nationerna förutsätter att medlemslandet har fredliga avsikter. Man har alltså i det fallet inte på något sätt sagt hurudant styrelsekicket skall vara i de länder som kan söka medlemskap. Det är därför inte på något sätt inkonsekvent att regeringen i sin deklaration även i år säger ifrån att Peking-Kina, dvs. kommunist-Kina, bör representeras i Förenta Nationerna. Det är min bestämda mening att Peking-Kina skall vara representerat i Förenta Nationerna. Jag skulle ändå vilja säga några ord om detta, ty oavsett vilka Kinans politiska åsikter är bör landet vara representerat i FN. Nu har det emellertid utvecklats på det sättet att under första tiden röstade inte många medlemsländer för Peking-Kinas representation i Förenta Nationerna, men antalet steg med de nytillkomna medlemmarna, och år 1965 utföll röstningen 47 mot 47. Man trodde att man så småningom skulle få Kinafrågan löst, men därefter har det svängt åt andra hållet. Det får vidare observeras att vid samma tillfälle som 47—47-röstningen ägde rum röstade man om huruvida frågan skulle vara av sådan karaktär att den krävde två tredjedels majoritet, och i den omröstningen blev det 56 röster mot 49. Alltså hade man även i det avseendet avlägsnat sig från en lösning.

Vid röstningen 1967 avgavs 58 röster mot och 45 röster för att Peking-Kina

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik skulle representeras i FN. Utvecklingen har sålunda inte varit den som vårt land önskar. Jag tror att vi här är ense om att Peking bör representera Kina. I fråga om två tredjedels majoritet blev det då 69 röster mot 48, alltså starkare övervikt än förut. Jag tycker därför att situationen verkar mörk när det gäller att få med världens folkrikaste land i Förenta Nationerna.

Jag vet att det föreligger stora problem, men Belgien, Chile, Italien, Luxemburg och Holland har lagt fram ett resolutionsförslag som går ut på att det borde tillsättas en kommitté för att om möjligt få någon ordning på kina-problemet. Naturligtvis kan det finnas mycket som talar emot detta förslag. Kina kan ju bli berättigat förargat och säga: Varför skall vi behandlas på ett speciellt sätt, när vi vill bli medlemmar i Förenta Nationerna? Men när läget är så fastlåst borde man ändå kunna tänka sig att det gjordes ett försök att lösa frågan på ett nytt sätt. Enligt min mening borde Sverige inte rösta emot förslaget att tillsätta en kommitté. Något som också får övervägas är »två-Kina»-lösningen, dvs. att Peking-Kina blir en medlemsstat och Formosa blir en.

I fråga om en del andra punkter i regeringsdeklarationen vill jag inte uttala någon kritik utan tvärtom tillfredsställelse över vad som har gjorts. Det är bara att beklaga att trots de långa och intensiva förhandlingar som förts både i Genève och Förenta Nationerna har några väsentliga framsteg inte uppnåtts sedan provstoppsavtalet 1963. Såsom redovisats har den svenska delegationen arbetat speciellt på att få till stånd ett förbud mot underjordiska kärnvapenprov, som ju inte är förbjudna enligt avtalet från 1963.

Oroande är att två kärnvapenmakter — Frankrike och Kina — icke har undertecknat provstoppsavtalet. De kan alltså fortsätta sina experiment ovan jord. Jag är orolig för att därmed skapas en allt större spänning. När två länder kan hålla på med sina försök så

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

kan detta bli irriterande för dem som undertecknat avtalet och kanske ge indikationer till att de också anser att de så småningom måste avancera sin forskning och inte längre kan avstå från prov ovan jord. Det är en svårighet som ligger framför oss. Vi får hoppas att problemet kan lösas med internationella överenskommelser.

Herr talman! Sverige har vid åtskilliga tillfällen både i ord och handling uttalat protester mot vad som förekommit i en del andra länder: rasdiskrimineringen i Sydafrika och Sydrhodesia, författardomar i Sovjet, övergreppen i Grekland m. m. Jag nämner detta bara som exempel. Det finns mycket annat som det borde protesteras emot. Vad vi protesterat emot har i regel varit sådant som kan hänföras till brott mot de av Förenta Nationerna formulerade mänskliga rättigheterna.

Redan 1948 antogs deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna. Det är att observera att en stormakt — Sovjetunionen — icke röstade för denna deklARATION utan avstod vid omröstningen. Sedan dess har arbetet med en konvention pågått i närmare 20 år. I december 1966 slutfördes arbetet med konventionen. Det är glädjande att konstatera att Sverige — givetvis — har undertecknat konventionen. Det går emellertid tyvärr mycket sakta med arbetet att få den i kraft. Det är nämligen föreskrivet att 35 länder skall ha accepterat konventionen innan den träder i kraft. Den 5 mars hade 18 länder undertecknat båda konventionerna. Konventionen är nämligen uppdelad i två delar. En behandlar ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter, och en behandlar civila och politiska rättigheter.

Jag vill särskilt understryka att det till denna konvention finns ett särskilt protokoll såsom en tredje del, vilket de ärade kammarledamöterna och även andra bör noga observera. Den svenska delegationen försökte att i konventionen få in att man skulle kunna appellera från en individ till ett internationellt forum. Det gick inte. Vi mötte hårt mot-

stånd, framför allt från de s. k. socialistiska länderna. Det blev ett avslag med 41 röster mot 39, vilket vi mycket beklagar. De föreslagna bestämmelserna intogs emellertid i ett protokoll, som länderna har möjlighet att underteckna. Sverige har undertecknat det. Man bör noga observera de länder som undandrar sig denna internationella kontroll. Av de 18 stater som har undertecknat konventionerna var det nämligen 11 som hade undertecknat protokollet, medan 7 hade underlåtit att skriva på den viktiga handlingen.

Det har vid detta tillfälle inte ägnats så stor uppmärksamhet åt den handelspolitiska debatten, kanske därför att, som regeringsdeklARATIONEN mycket riktigt framhåller, läget i den europeiska marknadsfrågan är flytande och svårbedömbart. Vi har inte lätt för att få några resultat. Jag vill betona vad som här speciellt har sagts, nämligen att marknadspluttringen nu börjar bli verkligt kännbar. Det är viktigt att komma till rätta med situationen, innan skadeverklningarna blir alltför påtagliga. Ur världsekonomin och de enskilda ländernas synvinkel är det olyckligt om förändringarna i produktionsstrukturen skall styras av konstlade handelsbarriärer sådana som man kan säga existerar mellan EEC och EFTA. Därför får man hoppas att dessa barriärer snart kommer att elimineras. I annat fall söker sig handeln vägar, som den inte skulle ha gjort under tryggare förhållanden, och det är ju inte lyckosamt för något land.

Jag vill betona att det kan synas besvärligt att precisera vad som skall göras just nu, men den rådande situationen i marknadsfrågan får inte uppfattas så, att alla möjligheter till ett närmande skulle vara utslutna. Vi bör naturligtvis inte vid något tillfälle försitta möjligheterna till initiativ. Jag kan också understryka betydelsen av att den sammanhållning mellan de nordiska länderna som dock röner det allra livligaste intresse kan fortsätta och kanske få ett ännu mera vidgat sam-

arbete till följd, lika väl som samarbetet inom EFTA-gruppen i alla avseenden bör stärkas.

Jag skall inte säga något mera nu om handelsförhållandena. I hela detta avsnitt finns det inte några meningsskiljaktigheter mellan den riktning som jag företräder och den som står bakom regeringsdeklarationen. Jag ber, herr talman, att få sluta mitt anförande med att framhålla, att jag verkligen hoppas att de smått kontroversiella frågor som nu förekommer inom den svenska utrikespolitiken inte kommer att förbli olösta i fortsättningen, utan att vi visar god vilja från olika håll så att vi kan nå fram till en situation präglad av större enighet inom vårt land i de så oerhört viktiga frågor som utrikespolitiken innehåller.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill gärna anknyta direkt till de sista orden herr Bengtson yttrade: Det har uppstått en mängd konflikter kring kanske inte så betydelsefulla ting som hotar att skymma bort det som man även i denna debatt — den har väl inte varit alldeles fri från överord — likväl kunnat konstatera att vi är eniga om. Jag tror att man skall ha klart för sig att i den fråga som för närvarande tilldrar sig den huvudsakliga uppmärksamheten, nämligen vietnamkonflikten, har ingen kritik riktats mot regeringens ställningstagande i sak. Och det är detta ställningstagande i sak som har vållat irritationen i Förenta staterna. Jag har därför tillåtit mig konstatera, att olika etikettsfrågor kan diskuteras — men tro inte att sådant rubbar ett dugg i den kritik som finns i Förenta staterna mot det svenska ställningstagandet. Och det är naturligtvis detta man nu bör göra klart för sig i Förenta staterna: beträffande de stora, tunga frågorna — det som verkligen här betyder någonting, kritiken mot den amerikanska krigföringen — är alla de-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
mokratiska partier i vårt land och de talare, som hittills haft ordet i denna debatt, helt och oreserverat eniga om regeringens bedömning. Jag tror att det är värdefullt att man slår fast detta.

Innan jag ger mig in på diskussion kring dessa ting skall jag emellertid be att få ta upp ett par andra saker, som kanske kan föranleda vissa missförstånd.

Herr Bengtson hoppades att referatet från mötet i Karlstad var felaktigt — enligt hans mening skulle det ha inneburit att jag avslöjat vad vi sagt i utrikesnämnden. Nej. Men vi brukar efter varje sammanträde i utrikesnämnden, herr Bengtson, skicka ut uppgifter om vad som förevarit. Lika väl som det måste vara mig obetaget att konstatera att en sak förevarit i utrikesnämnden — det strider inte mot någon hemlighetsplikt — lika väl kan jag konstatera att en sak icke har förevarit. Ingen vågar väl bestrida att jag hade full rättighet att säga, att vid utrikesnämndens sammanträde den 1 mars över huvud taget icke förekom någon diskussion om vietnamfrågorna. Och jag tror att det är ett viktigt faktum — jag skall återkomma till det sedan — att oppositionen den 1 mars icke ansåg att vad som här inträffat var någonting så allvarligt som ett brott mot neutraliteten. Jag förställer mig nämligen att om oppositionens ledare hade bedömt läget som så allvarligt den 1 mars, skulle de ha begagnat den möjlighet som fanns att yttra sig i utrikesnämnden. Och det skäl — en liten smula humoristiskt, ifall man nu skall tala om humor i ett så här allvarligt sammanhang — som folkpartiledaren och Dagens Nyheter anför, att man var rädd för att offentligt påtala den s. k. fadäsen, bortfaller ju i och med att man hade möjligheten att i stillhet vid utrikesnämndens sammanträde framföra sin synpunkt.

Om den svenska neutraliteten hade varit hotad av vad som hände den 21 februari så är det ju en häpnadsväckande hållning från oppositionens sida att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

låta vecka efter vecka gå, ända tills den amerikanske ambassadören den 8 mars visar att man från amerikansk sida inte gillade vad som förekommit. Då blir plötsligt frågan om den svenska neutraliteten allvarlig.

Jag vill alltså göra klart, herr Bengtson, att det alltid ansetts vara rimligt att skicka ut meddelande om vad som förekommit i utrikesnämnden. Att sedan andra sprider ännu mer ingående kännedom om överläggningarna i nämnden hör inte hit. Men vi brukar som regel skicka ut kommunikéer, och då måste jag vara helt oförhindrad att tala om vad som icke förekom vid utrikesnämndens sammanträde den 1 mars.

Jag skulle dessutom vilja ta upp en synpunkt som herr Dahlnén anförde. Det var ett mycket värdefullt inslag i den utrikespolitiska debatten, tror jag, när han starkt markerade behovet att få till stånd en debatt kring säkerhetspolitiken i Europa. Detta gläder mig desto mer som regeringen har strävat just i den riktningen och exempelvis publicerat en hel liten avhandling om de säkerhetspolitiska problemen i Europa, i samband med försvarsberedningens arbete. Det är klart att ett sådant material föråldras, men avsikten med publicerandet var självfallet densamma som herr Dahlnén här efterlyser, nämligen att få i gång en debatt kring de säkerhetskritiska problemen. Jag tror emellertid att det är värdefullt — jag riktar ingen kritik mot herr Dahlnén för att han tar upp denna fråga igen — att vi ägnar uppmärksamhet åt dessa angelägenheter.

Däremot förstod jag inte riktigt vad som låg bakom kritiken mot regeringens handläggning av EEC-frågorna. Den saken skall vi inte fördjupa oss i, sade herr Dahlnén, och det kan han ha rätt i, eftersom vi har mera närliggande ting att diskutera nu. Men utvecklingen har väl på ett nära nog förbluffande sätt visat att den svenska regeringen bedömde situationen rätt när den varnade för tron på att vi utan vidare skulle få möjligheter att komma in i EEC på det

något lättsinniga sätt som högern och folkpartiet då föreslog.

I detta sammanhang skulle jag också vilja notera, med instämmande, ett uttalande av herr Dahlnén. Herr Dahlnén gläder sig åt att den danska regeringen för närvarande visar ett betydande intresse för ett närmare sammangående med Norden. Vi gläder oss också åt det i hög grad, men jag tror inte att man skall betona att detta har skett tack vare den nya danska regeringen; jag fick den uppfattningen att herr Dahlnén gärna ville göra det. Vi noterar den förändrade inställningen hos den danska regeringen med största tillfredsställelse. Vi tror inte att det skall ske några underverk vid statsministermötet i Köpenhamn den 22 april, men vi tror att det för närvarande är en annan atmosfär än den som förut har mött oss när vi har propagerat för ett närmare sammangående. Men det är nog inte så mycket regeringsskiftet som har ändrat på den atmosfären, utan det avgörande är säkerligen att hela den europeiska situationen har förändrats. Våra danska vänner var alldeles för optimistiska beträffande möjligheterna att relativt snabbt komma till fullt medlemskap i EEC, eller i varje fall nära nog fullt medlemskap. De har nu sagt sig att vi har en mycket lång period framför oss, en period då många andra besvärligheter kan komma att uppstå på grund av det splittrade Europa. Den förändrade realpolitiska situationen gjorde, som kanske herr Dahlnén erinrar sig, att den föregående danske statsministern Krag under valrörelsen vid flera tillfällen uttryckte just den tanken att det är nödvändigt att ordna ett närmare samarbete i Norden, när det nu visar sig så besvärligt att nå resultat på EEC-marknaden. Vi tror att detta är en mera realistisk syn än den som exempelvis mötte det svenska paketförslaget år 1966. Anledningen till denna mera realistiska syn kanske vi inte behöver tvista om i den svenska riksdagen. Vi kan vara överens om att denna

realism säkerligen gagnar de nordiska kontakterna och de nordiska samarbetsmöjligheterna.

Jag går i detta sammanhang, i likhet med herr Bengtson, förbi EEC- och europafrågorna, men är naturligtvis villig att återkomma till dem senare.

Herr Dahlén frågade om vi har uppgivit tanken på en säkerhetskonferens. Jag vill hänvisa till att jag under mitt besök i Polen för några månader sedan blev tillfrågad just om detta. I den offentliga deklARATION som jag gjorde i Warszawa sade jag att den svenska regeringen fortfarande är mycket intresserad av att få till stånd en europeisk säkerhetskonferens. Men jag sade också — vilket jag ansåg vara angeläget — att Europa inte ensamt skall diskutera säkerhetsfrågornas lösning, utan att också Amerika skall vara med därvidlag. Det kanske kan vara värt att i detta sammanhang, då det talas om vår undervärdering av Amerika, erinra sig att jag tillät mig säga detta på andra sidan järnridån, oavsett vilken effekt som ett sådant uttalande skulle kunna ha. Jag föreställer mig att inte heller i denna fråga herr Dahlén och jag har några delade meningar. Säkerhetskonferensen bör komma till stånd, men den bör komma till stånd helst med Amerikas deltagande.

Den stora frågan som diskussionerna har rört har alltså gällt vietnamproblemen. Man har ställt frågan: Varför angriper ni inte andra problem? Varför ägnar ni vietnamproblemet så stor uppmärksamhet? Svaret är ju givet av frågorna själva. Talarna har själva ägnat huvudparten av sina anföranden åt vietnamproblemet, med all rätt därför att det är vietnamproblematiken som för närvarande, såvitt vi kan se, utgör den stora risken för att ett världskrig skall uppstå — den stora risken för att ur denna härd skall flamma upp någonting som kastar oss alla ut i en katastrof. De borgerliga representanterna har själva genom uppläggningsen av sina anföranden vidimerat att det är

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

händelserna i Vietnam som för närvarande utgör ett hot mot världsfreden och att vi måste försöka hitta vägar till en lösning på detta.

Jag vill påpeka ett par detaljer i herr Holmbergs anförande innan jag går in på själva saktidningen. Herr Holmbergs sätt att referera är verkningsfullt, men det är inte korrekt. Det var inte så att herr Palme hade fällt de uttalanden som är återgivna i detta anförande. Han hade tvärtom varnat för att anse att det skulle vara en konspiration av amerikansk kapitalism. Sedan han tagit avstånd från denna marxistiska tolkning tillägger han att så mycket oförnuft kan självfallet inte samlas med mindre än att ekonomiska intressen är involverade. Det är en helt annan sak än att framställa kriget som ett utslag av den amerikanska kapitalismen.

Även i ett annat avseende kanske jag får lov att rätta herr Holmberg. Han var var mycket upprörd över att herr Palme, som han sade, hade ställt sig bakom programmet för Sydvietsnams internationella befrielsefront. Den upprördheten skulle ha kommit betydligt tidigare. Den socialdemokratiska partikongressen i oktober månad sade ungefär detsamma. Om man angriper herr Palme för detta skall man angripa hela den socialdemokratiska partikongressen inklusive statsministern och utrikesministern, som hade godkänt detta uttalande. Nej, det är klart att om man läser det uttalandet på samma slarviga sätt som herr Holmberg gjorde i sitt anförande kan man komma till mycket befängda resultat. Det verkade som om herr Holmberg ville göra gällande att man i detta uttalande skulle ha sagt att man avsåg att införa något slags terror för att bestraffa dem som samarbetat med amerikanerna. Det kanske kan vara värdefullt att läsa upp de satserna för att belysa herr Holmbergs sätt att förvanska citaten när han yttrar sig. I programmet står följande: »Att strängt bestraffa de oeffterättliga ban-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

diter som aktivt verkar som USA-imperialisternas agenter.» Det kan med en viss frihet översättas på det sätt som herr Holmberg gjorde. Men sedan fortsätter det: »Att skapa möjligheter för officerare och soldater ur marionettarmén och ämbetsmän ur marionettförvaltningen att återvända till vår rättvisosak och delta i folkets befrielsekamp mot angriparen USA och i återuppbyggandet av vårt land.»

Jag tror att kammaren kan medge att det referat vi nyss hörde från denna talarstol var grovt missvisande. Det finns ingenting som talat om att här skulle skapas en terrororganisation som skulle ta hand om alla medarbetarna. Nu skall till och med de som deltagit som officerare och de som deltagit i administrationen på den amerikanska sidan inbjudas att efter befrielsekampens lyckade slut ansluta sig till detta. Det brukar man inte ha för vana att göra när det gäller terrorregimer.

Sedan vill jag säga ett par ord — och kanske inte så få heller — om vad som varit huvudinnehållet i både regeringsdeklarationen och de särskilda anföranden som här hållits av oppositionens ledare.

För det första är det helt onödigt att ta upp ett långt resonemang om en förment amerikafientlighet hos exempelvis det svenska regeringspartiet eller i Sverige. Vad vi har sagt är att det onekligen finns två Amerika. Det är väl inte länge sedan Franklin Roosevelt och Kennedy hade för alla radikala krafter i hela världen en förmåga att tända ett hopp om att man i världens mäktigaste stat höll på att skapa ett land där principerna om rättfärdighet och rättvisa och en gemensam solidaritet accepterades. Ungefärligen så brukar vi socialdemokrater uttrycka det, både under valkampanjer och i våra program. Var herr Holmberg stod vet jag inte, men det fanns väl inte någon radikal människa som inte — under den tid som det stora omdaningsarbetet under Franklin Roosevelt och un-

der Kennedy pågick — kände att här talade människor med framtidens språk.

Att beskylla den svenska socialdemokratin för att vara fientlig mot dessa krafter måste ju falla på sin absoluta orimlighet. Vi känner stark släktskap med dessa element. Jag har personligen på Harpsund haft en rad oerhört intressanta upplevelser just med representanter för det radikala Amerika, det Amerika som står oss mycket nära. En natt tillsammans med den nuvarande vicepresidenten Humphrey och Walter Reuther och den nuvarande brittiske premiärministern Wilson gav ett starkt intryck av att det i Amerika fanns en radikal samhällsuppfattning som sannerligen inte gick mindre djupt än den som präglade exempelvis den engelska socialdemokratin. Jag hade också tillfälle att under ett dygn diskutera med den man som nu är i ropet, Galbraith, och han utvecklade då tillsammans med några andra de tankegångar som sedermera har kommit fram här. Han hade vissa synpunkter som jag inte gillade — det är en sak för sig — men det fanns ingenting i grundinställningen som skulle ha gjort att man velat säga: Du är ju amerikan, dig kan man inte umgås med. Jag hade också tillfälle att resonera med Adlai Stevenson. Att ett ögonblick ifrågasätta att svensk socialdemokrati inte skulle ha mycket gemensamt med denne tyvärr alltför tidigt bortgångne man är orimligt. Sandburg hade jag inte tillfälle att möta förrän han var en åldrande man, men jag vågar försäkra att den åldrande Sandburg var betydligt intressantare än många unga partiledare i Sverige.

Denna rad av människor, denna rad av lysande personligheter är för mig utomordentligt värdefulla bekantskaper. Som herr Bengtson mycket riktigt erinrade om har vi alla haft kännning av vad det betydde att det under Trumanregimens tid fanns en man som ingrep i de pågående protektionistiska strömningarna i Europa och bröt ned

tullbarriärerna genom Marshallplanen. Vi hade ju själva alldeles nyss att ta ställning till ett annat initiativ av samma typ, Kennedyrundan.

Alltså, det är ett rent nonsens och kommer att misslyckas fullständigt när ni försöker göra gällande att det hos oss skulle finnas något slags aggression mot dessa krafter. Men så säger ni: I fråga om vietnamkriget ogillar vi den politik som föres. Jag vill framhålla att också vi ogillar den politiken. Vad skall det då tjäna till med alla dessa affekt-laddade uttalanden som herr Holmberg excellerar i? Vad skall det tjäna till när vi å ena sidan har den största respekt för delar av den amerikanska opinionen och den amerikanska administrationen, och å andra sidan är eniga om att den nuvarande amerikanska ledningen driver landet och kanske världen ut i någonting som kan bli en katastrof?

Skulle man inte då kunna fråga sig vad det är för mening i att framställa saken på detta sätt? Och ännu mera frågande blir man när herr Holmberg — jag tror det var under fem minuter, jag kanske tog fel, minuterna kan verka mycket långa ibland — uppehöll sig vid att den reaktion mot den amerikanska krigföringen som han nyss anslutit sig till var ett trick från den socialdemokratiska regeringen för att vinna väljare. Finns det någon som kan få något sammanhang i detta? Herr Holmberg vill göra gällande att han ansluter sig till kritiken, men han säger att den metodik som vi använder för att ge uttryck åt denna kritik gör att han inte tror på att vi menar allvar med vår kritik, utan att det är ett trick för att försöka fånga väljare.

Jag tycker att det var en av de mest beklämmande upplevelser jag har haft när jag här i första kammaren lyssnade till herr Holmberg. Herr Holmberg drar ett rakt streck över de tusentals människor i kristna organisationer, i folkrörelser, i ABF, i nykterhetsorganisationer, som stod bakom demonstra-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik tionen, och säger att de är på jakt efter kommunistiska väljare till det socialdemokratiska partiet. Det är väl ändå en förolämpning utan like att på det sättet försöka göra gällande att det ställnings-tagande gentemot amerikanernas politik som dessa människor gör inte skulle vara någonting annat än ett försök att locka s. k. radikala väljare över till det socialdemokratiska partiet.

Nej, herr Holmberg, det förhåller sig icke så. De stämningar som vi har försökt tolka är uttryck för en djupgående oro inom hela vårt folk — jag är övertygad om att den uppfattningen också delas av stora delar av herr Holmbergs väljare — för att man icke i tid skall kunna göra klart för den amerikanska administrationen att man är på väg mot en situation som kan leda världen ut mot en katastrof.

Det är möjligt att vi förlorar väljare på detta, men hur viktigt det än är för oss att vinna väljare så är det för oss inte det betydelsefullaste i detta sammanhang. Det betydelsefulla är att man hittar medel varigenom man kan klargöra att en såvitt jag förstår nästan odelad opinion i Sverige är kritiskt sinnad mot den amerikanska vietnampolitiken.

Efter dessa anmärkningar skall jag be att ett ögonblick få uppehålla mig vid den kampanj som det enligt min mening var otroligt oförsiktigt av den nuvarande högerledaren att dra upp, nämligen kampanjen — som han kallade det — Hjalmarson. Det finns ingenting i de citat herr Holmberg drog upp som jag har anledning att ta tillbaka. Jag tror tvärtom att de har stor aktualitet i dag. Vi skall komma ihåg vad som hände. Jag har här den skrift där jag samlade alla dessa som han säger utmärkta angrepp mot Hjalmarson. Han ställer sig bakom dem nu eftersom han vänder dem mot mig, och då måste de vara utmärkta. Jag undrar om herr Holmberg var lika förtjust i dem när angreppen gjordes, men det är en sak för sig.

Vad var det som gjorde att vi ingrep

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

mot herr Hjalmarson? Det är precis det som står i broschyren, och det står även i det riksdagsanförande som herr Holmberg delvis citerade, nämligen att ensidiga ställningstaganden från den ena partens sida rubbar tilliten till den svenska neutraliteten, och det var ju precis det som herr Hjalmarson gjorde. Han kallade Chrustjov för en massa kränkande ting. Det har icke Palme gjort beträffande Johnson. Jag skulle kunna försvara Palme med det. Han bar sig inte åt som Hjalmarson, utan det var en värdigare stil hos Palme. Men jag bryr mig inte om att ta upp försvaret på den punkten. Det avgörande är att Hjalmarson i uttalande efter uttalande ensidigt angrep den ena parten. Han hade dessutom en rad punkter där konsekvensen av hans ställningstagande måste bli Sveriges anslutning till Atlantpakten. Det var detta som gjorde att Undén och jag till slut fann att det var nödvändigt att säga ifrån. Herr Hjalmarson får ha vilken uppfattning han vill. Han får kalla Chrustjov vad han vill, och han får ha den uppfattningen att Sverige bör ansluta sig till Atlantpakten och att Sverige bör försvara Bornholm och allt detta. Han kan anse att Sverige bör skaffa sig ett mera intimt vapensamarbete med USA. All right, det är hans sak, och han kan också göra det som representant för högerpartiet. Men han bör icke representera Sverige i utrikespolitiska sammanhang, då han har en gentemot den svenska regeringen avvikande mening i fråga om neutraliteten. Detta är ju fakta, och jag är gärna villig att — om kammarens tid det medgäve — läsa upp angreppen. Det finns ingenting i dessa angrepp som inte är aktuella i dag. Om herr Holmberg vill ha en diskussion om neutraliteten och anslutningen till Atlantpakten och rada upp allt det som hände 1959, då är vi beredda att börja diskutera 1959 års neutralitetspolitik. Vi har ingenting att dölja — tvärtom. Det skulle vara ganska muntert att göra det, men skall vi inte, när frågorna nu är nio år gamla, hänvisa detta till den historiska avdelning-

en, där det kan föreligga intresse att resonera om dessa ting?

Vad vi behöver resonera om i dag är inte de missgrepp, som herr Hjalmarson gjorde sig skyldig till som högerledare, utan närmast de missgrepp som herr Holmberg i dag gör sig skyldig till som högerledare. Det är betydligt intressantare.

Det sägs alltså att vi är ense om neutraliteten. All right, vi är ense om den, och det är bra. Vad betyder neutraliteten? Den betyder att man skall ha alliansfrihet i fred och försöka att på det sättet undvika att tvingas in i en konflikt mellan stormakter, om ett krig bryter ut. Neutraliteten innebär också att vi har rätt att engagera oss i alla frågor som enligt vad vi bedömer berör freden och säkerheten i världen. Vi har hela tiden sagt att neutraliteten syftar till att hålla oss borta från militära allianser men att vi skall ha rätt att engagera oss för fredens och det mellanfolkliga samarbetets sak, kanske t. o. m. med stöd av neutraliteten. Det kan råda en annan mening om neutraliteten — Schweiz har det. När man återoppar Schweiz bör man erinra sig att Schweiz har tagit en annan position. Schweiz har helt enkelt vägrat att gå med i Förenta Nationerna, vilket vi har gjort. Vi talar nu här om den svenska neutraliteten, och då är det tre ting som är viktiga.

Jag håller med herr Holmberg om att denna neutralitet skall värnas av ett starkt försvar, och det gör den i Sverige. Det är meningslöst att börja tala om att vi rycker taggarna ur den svenska igelkotten osv. Även herr Holmberg vet ju att vi under de närmaste fyra åren har samma försvar som vi hittills har haft. Under de närmaste fyra åren kan alltså inte den karakteristik, som herr Holmberg gav, äga någon som helst giltighet. Men vi har ett starkt försvar. Vi har ett för en småstat synnerligen starkt försvar, och vi kommer att få ett sådant försvar även med den nya socialdemokratiska politiken. Jag tycker faktiskt att det är att nedvärdera det svenska folkets neutralitetsvilja, om det

påstås att vi håller på att sänka garden så att det skall bli lättare att tvinga oss ut ur neutraliteten. Jag tror att herr Holmberg skulle behöva utföra en omfattande upplysningsverksamhet med att tala om hur starkt vårt försvar i själva verket är och understryka att det är ett uttryck för vår vilja att värna vår neutralitet.

Det andra som är viktigt — är att utlandet bör ha klart för sig att vi inte har några egna vare sig territoriella eller andra intressen. Vi har inte det. Om alla stater kunde säga detsamma, då skulle världen vara mycket lättare att arbeta i.

Men i Sveriges fall lär det väl inte finnas någon som kan påstå att vi vid utformningen av vår utrikespolitik skall ta andra hänsyn än hänsynen till vad vi tror skall gagna freden och det mellanfolkliga samarbetet. Vi har inga egna intressen. Inblandningen av väljarna är ett fullt slag under bältet som herr Holmberg har tillåtit sig. Jag hoppas det var en tillfällighet och att det inte upprepas. Vi har inga andra intressen vid utformningen av vår neutralitetspolitik än dem som sammanhänger med viljan att stödja det mellanfolkliga samarbetet och freden.

Det tredje är att vi formar vår neutralitetspolitik själva. Vi är icke mottagliga för påtryckningar. Det är viktigt att detta blir absolut klarlagt utåt. Varje gång våra vänner på oppositionssidan yttrar sig som om det finnes en annan tanke bakom, bör de tänka på vilka risker detta medför. Vi hade hela borgerligheten med oss när vi i överensstämmelse med dessa principer för neutralitetspolitiken protesterade mot Sovjetunionen när den överföll Ungern. Var det ett avsteg från neutraliteten? Är det ett avsteg från neutraliteten att jag vid flera demonstrationer har talat tillsammans med representanter för det ungerska folket? Var det ett avsteg från neutralitetspolitiken när jag inbjöd Anna Kéthly till Sverige? Hon var dock medlem av en grupp som arbetade för att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
störta den sittande regeringen i Ungern. Var det ett avsteg från neutralitetspolitiken när vi alla var överens om att protestera mot England och Frankrike efter angreppet i Suez? Självfallet inte, ty i neutralitetspolitiken ligger att vi skall göra våra ställningstaganden till de olika förhållandena icke utifrån egna egoistiska intressen utan med den tanken att vårt ställningstagande möjligen kan komma att påverka freden.

Jag vet inte om herrarna deltog i några demonstrationer mot Berlinmuren år 1961. Var det ett avsteg mot neutralitetspolitiken att vi intog en position mot byggandet av Berlinmuren?

Det är livsfarligt — jag vågar säga det — att icke tänka igenom vad neutraliteten kräver. Vi har varit med om dessa demonstrationer mot östblocket och har fått en enig anslutning till detta, men så fort kritiken riktar sig mot Amerika säger ni att neutraliteten är hotad. Vi har tvingats att göra uttalanden mot Amerika för närvarande, och vi har trott oss tolka hela det svenska folkets känslor när vi har gjort det.

Jag vill erinra om vad som hände när statsrådet Palme höll sitt första tal om Vietnam i Gävle år 1965. Det blev en verklig folkstorm, ledd framför allt av folkpartiet men även med högern som medlöpare. Detta tal ansågs vara en kränkning av neutraliteten. Nu vill jag fråga herr Hjalmarson och de andra representanterna utom herr Bengtson — ja, jag sade herr Hjalmarson i stället för herr Holmberg, och herr Hjalmarson kunde man väl fråga, han lyssnade väl till talet eftersom han är landshövding i länet, men nu vill jag fråga herr Holmberg, som är den andlige företrädaren för herr Hjalmarson här i kammaren: Anser herrarna — vare sig det nu är herr Hjalmarson eller herr Holmberg — att Gävletalet år 1965 var ett brott mot neutraliteten? Det skulle vara roligt att höra, därför att i detta tal drog statsrådet Palme upp de riktlinjer som vi sedermera har varit praktiskt taget eniga om.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Jag skall inte sára närvarande folkpartister genom att läsa upp vad herr Ohlin och herr Wedén sade om detta tal. De är ju icke närvarande i kammaren, och jag skall be att få återkomma när jag får se deras vänliga och glada ansikten vid ett senare tillfälle. Vi kan dock numera säga att detta tal är ett uttryck för vad vi alla känner. Det möttes med en våldsamt oro därför att det var första gången som vi fullföljde den taktik vi använt mot Ryssland 1956, mot England och Amerika samma år och mot Berlinmurens upprättande. Det var första gången vi ansåg det vara nödvändigt att rikta ett anfall, eller vad man skall kalla det, mot en viss form av politik som vi då betraktade som en detalj i den amerikanska politiken, ty år 1965 var vietnampolitiken inte så helt dominerande i Amerika som den dess värre har blivit senare. Vi skall inte sára folk med att erinra om detta. Det är många människor som har ett förflutet. Jag lämnar alltså den saken nu, men jag vill bara konstatera att sedan har både högern och folkpartiet nyktrat till och anslutit sig i huvudsak till den tolkning av neutralitetspolitiken som herr Palme gav i sitt tal 1965.

Låt mig säga, herr talman, att vi har betraktat det som en mycket stor sak att vi, när vi har kritiserat den amerikanska politiken, haft stöd inte bara av vår egen grupp, inte bara av centerns grupp utan också av högerns och folkpartiets grupper.

Sedan har det hänt en hel del ting. Det har förekommit en del mycket beklagliga utslag av demonstrationer som har varit olagliga. Jag vet inte vad jag skall kalla dem; man kanske kan tala om äggkastningsdemonstrationerna.

Det framgick nästan av herr Holmbergs anförande att dessa demonstrationer — stridande mot ordningen — i själva verket skulle vara underblåsta av regeringen. Jag skulle gärna vilja höra herr Holmberg precisera detta litet närmare.

Samma dag som en av dessa demon-

strationer hölls blev jag tillfrågad av Aftonbladet om jag ansåg att polisen hade uppträtt korrekt. Det gällde 21-decemberdemonstrationen. I Aftonbladet för den 22 december står ett bestämt avståndstagande av mig beträffande den demonstrationen.

Jag vet inte om jag skall spilla många ord på sådana här uttalanden, där man påstår att vi skulle acceptera fönsterkrossningar och äggkastning och mot ordningen stridande demonstrationer av några valpolitiska skäl. Jag vet inte vad det förekommer för slags valpolitik i högerns nuvarande kansli, men jag kan försäkra att när vi upprätthåller ordningen i huvudstaden så gott det går, så sker det icke av hänsyn till den amerikanska ambassaden utan det sker därför att vi lever i en rättsstat, och vi kommer att försöka upprätthålla ordningen så långt det nu är möjligt.

Jag skulle verkligen vilja råda herr Holmberg att titta på demonstrationer i andra länder. Han påstod att de ingestans var så groteska som i Sverige. Det finns en mycket bra informationskälla som heter TV. Det går att skruva på den och se hur det går till i en rad andra länder, där polisen står maktlös.

Jag har en förteckning över de tillfällen då vi tvingats till ingripanden. Vi har sannerligen inte gjort oss förtjänta av det betyg som herr Holmberg gett oss och som han dessutom haft osmaken att publicera i en amerikansk tidning — just det! — nämligen New York Times för i söndags. Jag kommer inte ihåg vad herr Holmberg begagnade för uttryck om de här demonstrationerna, men innebörden i herr Holmbergs uttalande var att demonstrationerna skulle vara uppmuntrade av den svenska regeringen. Vill herr Holmberg dementera att han har sagt detta är det naturligtvis värdefullt i och för sig, men dementin skulle ha kommit på måndagen.

Det finns för närvarande oändligt mycket i den amerikanska opinionsbildningen om Sverige som är vilsele-

dande och som icke ger en rättvis bild av Sverige. Det borde vara angeläget för en svensk partiledare att icke bidra med sådan smutskastning av Sverige som ifrågakavande intervju innebär.

I en annan tidning fanns en artikel med samma inriktning vars innehåll gick ut på att vi inom regeringen stödde sådana här demonstrationer för att få röster. Den skarpsinniga tidningens kännedom om Sverige framgår av två faktorer. För det första kallades Expressen för en värdefull tidning. För det andra sades det att Expressen i regel är pro-Erlander. Det är sådana källor som den amerikanska nyhetsförmedlingen för närvarande arbetar efter. Då skall icke en svensk partiledare späda på den okunnigheten såsom herr Hjalmarson har tillåtit sig — ja, förlåt, jag menar herr Holmberg. Herrarna har vissa likheter. Det är inte jag som fört in herr Hjalmarson i debatten här i första kammaren, utan det är herr Holmberg som klamrar sig fast vid de stora bortgångna. Det är han som fört in hela den atmosfär av hjalmarsoneri som även jag råkat falla för några ögonblick.

Låt oss återgå till allvaret. Den svenska neutraliteten är ett faktum. Den skall värnas med ett starkt försvar. Utlandet skall veta att vi icke hävdar några egna egoistiska intressen med vår neutralitet. Den skall icke vara föremål för påtryckningar. Vad är det som har hänt i den här affären? Det mesta av det som här har kritiserats är ju ting som sedan länge varit väl kända för den svenska opinionsbildningen. Det uttalande som gjordes av den socialdemokratiska partikongressen i oktober är absolut klarläggande. Då förekom inga protester. Vi höll vår demonstration den 21 februari. Jag kan säga »vår» eftersom stora delar av organisationen-Sverige var med, även organisationer som jag tillhör. Den karakteriserades i motsats till många av de andra demonstrationerna som en demonstration med tyngd, kraft och

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
beslutsamhet. Om avsikten var att man skulle ge eftertryck åt den opinion som vi tycks vara tämligen ense om, nämligen kritiken mot Förenta staternas krigföring, var det väl rimligt att man gjorde ett försök att få en demonstration som sedan även den borgerliga pressen karakteriserade som en värdig demonstration och ett värdigt uttryck för de tankegångar som låg bakom kritiken.

Jag övergår till händelserna den 21 februari. Statsrådet Palmes tal publicerades omedelbart. Utrikesnämnden sammanträdde den 1 mars. Om vad som hände i samband med demonstrationen hade framkallat oro för att neutraliteten var hotad, hade det väl varit partiledarnas skyldighet att säga ifrån antingen i utrikesnämnden, där de icke behövde riskera någon offentlighet, eller till regeringen. Vi träffas ju då och då för att resonera om andra, kanske mindre viktiga ting. Men här säger ni nu att den 21 februari hotades den svenska neutraliteten, men det brydde ni er inte om då, det var inte av något intresse. Den 8 mars reser den amerikanske ambassadören hem; det var en händelse. Det är vad som hänt, herr Holmberg. Man lät alltså tiden från den 21 februari till den 8 mars passera utan att krav restes på att utrikesnämnden skulle sammankallas. Den var redan sammankallad till den 1 mars utan att ni då ens andades om att statsrådet Palme borde lämna regeringen.

Det går aldrig någonsin för herr Holmberg att komma ifrån att den som i svensk politik behandlar utrikespolitiken så, att utlandet får ett intryck av att Sverige faller undan för påtryckningar, är herr Holmberg och inte den svenska regeringen.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsminister Erlander både började och slutade sitt anförande med en klar felaktighet, ett klart och entydigt felaktigt påstående att vi i högerpartiet inte hade reagerat omedel-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

bart efter herr Palmes uppträdande. Tillåt mig erinra om att vår gruppsekreterare i högergruppen dagen efter framställde en interpellation i andra kammaren ställd direkt till herr statsministern om incidenten Sergels torg och Palme. Tillåt mig även erinra om att efter ytterligare en dag hade herr Palme och högerpartiets förste vice ordförande en radiodebatt just om denna fråga, av vilken debatt mycket klart framgick att vår representant inte kunde godta att herr Palme ställde sig bakom bl. a. FNL-programmet vilket är en av de allvarligaste sakerna.

Jag kommer även ihåg att jag dagen efter det att utrikesminister Torsten Nilsson hade besvarat herr Turessons fråga satt på ett flygplan. Jag hade varit borta en vecka och läste då New York Herald Tribune. På första sidan hade vederbörande reporter mycket riktigt tolkat till och med herr Nilssons svar såsom en omorientering av den svenska neutralitetspolitiken, vilket visar hur allvarligt denna händelse har uppfattats. Till och med detta tal, som ju i formuleringarna var långt mjukare, försiktigare och klokare än herr Palmes uttalande, kunde alltså ge ett sådant intryck.

Påståendet att vi inte har reagerat är därför helt gripet ur luften. Att situationen sedan blev tillspetsad efter det att amerikanerna hade reagerat ytterligare genom hemkallandet av sin ambassadör för konsultationer har naturligtvis gjort saken värre. Detta visade ju att det som hade hänt uppfattades såsom en utomordentligt allvarlig incident.

Herr Erlander försöker nu glida ifrån det hela genom att framhålla att vi är överens om neutraliteten. Vi vill ha ett starkt försvar och vi vill arbeta för fred och mellanfolkliga förbindelser. Vi formar själva vår utrikespolitik. Ja, på dessa punkter är vi ju helt överens. Den fjärde punkten var emellertid herr Erlander mycket försiktig med, nämligen den som gäller förtroendet för den neu-

tralitetspolitik varom vi är överens. Hur skall vi uttrycka oss i olika utrikespolitiska frågor för att det förtroendet inte skall rubbas? Det var den frågan som var huvudfrågan i debatten för 10 år sedan med herr Hjalmarson, en fråga som herr Erlander flera gånger än jag återkom till. Den frågan är huvudfrågan även för närvarande.

Statsminister Erlander försöker stryka ett streck över innehållet i FNL:s program och framhåller att man mycket väl kan acceptera det. FNL kommer inte att bestraffa andra än de personer som verkligen har deltagit i kriget och begått brott som på något sätt måste bestraffas. Men, herr statsminister — jag ser nu att jag inte bara har ett eget program från FNL utan även herr statsministerns på bordet — och då kan jag ju lika gärna läsa ur statsministerns program. Det står väl likadant där.

Den sista meningen, i vilken man summerar FNL-programmet, lyder: »Att bestraffa de oeffterrätliga hantlangare och hemliga agenter som tjänat USA-imperialisterna och den sydvietnamesiska marionettregeringen». Jag vet inte vad man skall ha för anspråk på program och programuttalanden, men för mig såsom representant för ett demokratiskt parti och såsom svensk medborgare, som ständigt måste sätta demokratin i centrum och arbeta för dess utveckling, framstår sådana här uttalanden såsom ett hot mot rättssäkerheten och demokratin. Jag fäller ingen dom över dem. Det är möjligt att inflytelserna från andra kommunistiska manifest har gjort det naturligt att också göra ett sådant här uttalande, men jag accepterar det inte. Jag godtar det inte som något vi kan arbeta och slåss för. Där går skillnaden mellan herr Palme och mig i det här fallet. Jag tror också att det är detta accepterande av den ena partens politiska uppträdande som allvarligast har skadat våra relationer till den andra parten, dvs. USA.

Låt mig svara på en direkt fråga som herr Erlander ställde. Accepterar ni Gävletalet eller inte? frågade herr Erlander. Jag vill säga att det finns formuleringar i Gävletalet som vi var beredda att acceptera redan när talet hölls, men vi godtager inte uttalandet att FNL är bärare av ekonomisk och social rättvisa. Detta tycker jag är det allvarligaste i det talet, och det är den tesen som herr Palme har följt upp i sitt senaste tal.

Slutligen vill jag säga att jag finner det egendomligt att statsministern uppenbarligen blundar för det allvarligaste som har inträffat, nämligen att vårt förhållande till Amerika, som vi ju under många år har haft ett utomordentligt förtroendefullt samarbete med, så starkt försämrats. Detta, herr statsminister, kan ju ändå inte hänföras till att oppositionen har riktat en grav anmärkning mot regeringens metod att ge uttryck för sin avsky mot kriget i Vietnam.

Resultatet av de försämrade relationerna ser vi i dag i de amerikanska tidningarna. Vi ser det också i de nordiska tidningarna. I Hufvudstadsbladet, Berlingske Tidende och Aftenposten kan man finna formuleringar som alldeles klart anger att det nu anses att den svenska regeringen genom statsrådet Palme gjort en förflyttning i fråga om neutralitetspolitiken.

Detta är det problem som vi diskuterar, och det problemet går inte att komma ifrån genom allmänna hänvisningar till herr Palmes Gävletal eller till att oppositionen angriper den socialdemokratiska regeringen. Detta är problemet. Det måste lösas, regeringen bär ansvaret. Regeringen måste genom ett entydigt uttalande lösa frågan.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman: Jag försökte tydligen förgäves stimulera statsministern att diskutera saker som är betydelsefulla för svensk säkerhetspolitik, problem som

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik ligger oss nära. Statsministern talade allmänt välvilligt om att det är bra att europeiska säkerhetsproblem diskuteras och att en utredning i ämnet har publicerats. Det finns mera väsentliga saker i sammanhanget, och stats- och utrikesministrarna bör hjälpa till att försöka få till stånd en debatt i frågor som i högsta grad berör oss. Ingen kan ha delade meningar om angelägenheten härav.

Statsministern föredrar även den här gången att tiga. Det blev mest Vietnam i hans anförande. Det var inte detta som tog den största tiden i mitt anförande, herr Erlander, men låt mig kommentera några punkter.

Först vill jag citera vad herr Erlander sade i Berlingske Tidende för några dagar sedan — jag citerar honom mot bakgrunden av att han här förklarar: »Vi vill inte göra partipolitik av det här.» Tidningen frågade: »Ni har fått den politiska oppositionen emot er, eller hur?» Och herr Erlander svarade: »Jag måste säga att det är en nyhet för mig. I går då jag deltog i utrikesnämndens möte, där samtliga borgerliga oppositionspartier är representerade, märkte jag inga väsentliga meningsskiljaktigheter. Det är tvärtom en bred politisk enighet om innebörden i vår neutralitetspolitik och det sätt på vilket den skall föras. Alla de svenska partierna, från högern till socialdemokratin, står samlade kring vår utrikespolitik, också kring den hållning som intagits mot kriget i Vietnam.» Så långt landets statsminister.

Detta uttalande gjordes alltså för en utländsk publik — då passade det att säga så. Sedan var statsministern på ett folkmöte i Karlstad — då förklarade statsministern, att när det gällde att kritisera USA, ja se då vacklar folkpartiet.

Hur går detta ihop, herr statsminister? Vi är överens om att kräva verkligt betydelsefulla saker av USA för att om möjligt uppnå förhandlingar som kan leda till fred för det vietnamesiska folket. Hur kan man då säga två så olika

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

saker, dels en sak till utländsk publik, och dels en annan som passar bättre på ett folkmöte i Karlstad — och i Värmland av allt? Det går inte ihop, när herr Erlander nu står och säger: Vi är ju i sak överens om vilken politik vi skall föra beträffande Vietnam och om att vi måste kritisera USA, som vi har att tacka för så mycket. Jag väntar nu bara på fjärde fasen i herr Erlanders uttalanden — vid nästa folkmöte kommer givetvis någonting av samma karaktär som skickades ut från Karlstad.

När man hör herrar Erlander och Holmberg måste jag säga att de verkligen gör — ja, förlåt — sitt bästa för att hetsa upp varandra och få till stånd en partipolitisk strid i detta sammanhang. Herr Erlander har genom sina uttalanden i dag gjort sitt yttersta för att detta inte skall tystna utan helst, förmodar jag, fortsätta in i valrörelsen. Jag tror att det är en sak som herrarna glömmer bort: att vi håller på att spela bort någonting mycket väsentligt i sammanhanget. Först och främst gör striden att det blir svårare att nå den enighet mellan partierna som är nödvändig för att vi skall kunna föra en utrikespolitik på stabilt underlag. Och för det andra kommer man utomlands att uppfatta det som någonting egendomligt med utrikespolitiken om herrarna skall fortsätta på det här sättet.

Det vore ytterst värdefullt, herr Erlander, om vi hade *en* utrikesminister i detta land. I april förra året uttalade sig statsministern, alldeles riktigt, mot att Russelltribunalen skulle komma till Sverige, och för att stödja herr Erlander gjorde utrikesnämnden, där alla de fyra demokratiska partierna är representerade, någonting fullständigt unikt: ett uttalande där nämnden instämde med statsministern. Men vad kommer sedan herr Palme och säger? Jo, enligt ett referat i Arbetet förklarar han att det var nog ändå så att tribunalen hade ett positivt värde i opinionsbildningens tjänst. Detta är ju ändå en orimlig historia, herr Erlander. Eller är det

kanske så att även herr Erlander nu tycker att Russelltribunalen hade ett positivt värde i opinionsbildningens tjänst?

Det vore bra om dagens debatt kunde få två resultat, det ena att man försöker använda ett något mera nyanserat språk, det andra att vi hade *en* utrikesminister, inte en och en halv.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte uppfattat det så, att en svensk utrikesdebatt skulle vara en sorts het kamp mellan regeringen och oppositionen — fastän man kan få det intrycket av herr Holmbergs och statsministerns anföranden — utan den skall innehålla deklARATIONER i många avseenden från de olika partierna.

När vi förklarar att det är felaktigt att tillämpa sådana demonstrationer och diverse andra saker får inte statsministern fatta det som riktat mot socialdemokratiska partiet och regeringen, utan det är kritik som bör förekomma *också* i en utrikesdebatt.

Jag är angelägen betona att när det gäller inställningen till Amerikas för-enta stater beträffande kriget i Vietnam är vi eniga. Å andra sidan gäller det inställningen till det amerikanska folket. På den punkten har statsministern nu gjort ett klarläggande, och det var utomordentligt bra att så skedde, men det är ju litet tråkigt att det skulle dröja så länge. Först när vi fick en svensk utrikesdebatt blev det ett längre tal från statsministerns sida att den svenska regeringen inte alls har avsett att rikta sig mot Amerika som land betraktat eller mot det amerikanska folket.

I fråga om vissa jämförelser som statsministern gjorde vill jag säga att de inte är riktiga. Jag har inte fällt några hårda ord om herr Palmes uppträdande i demonstrationen på annat sätt än att jag har sagt att det var omdömeslöst.

Statsministern log upp ett par exem-

pel som jag vill beröra i detta sammanhang. Han nämnde Ungern och sade att i det fallet gjordes från svenskt håll ett fördömande av vad som där skedde. Han sade också att vi gjorde ett fördömande när Berlinmuren började byggas. Men observera, herr statsminister, att det här föreligger en mycket stor skillnad. Här var det inte fråga om krig mellan två länder, utan det var Sovjetunionen som med sina vapen hjälpte till att slå ned frihetsrörelsen i Ungern. På samma sätt var det när det gäller Berlinmuren. Det byggdes en mur av ett land, men det var inte två länder som krigade mot varandra. Det är det där emot uppenbarligen i Vietnam. Och det var i en sådan demonstration som statsrådet Palme deltog. Det är en väsentlig skillnad mot de exempel som statsministern drog fram.

Neutraliteten är inte någonting som man skall tumma på, utan vi måste hålla strikt på den deklaration som statsministern avgav i sitt interpellationsvar år 1959. Det är någonting att hålla sig till.

Jag vill helt instämma med herr Dahln då han säger att när herrar Holmberg och Erlander här för en debatt om utrikespolitik ungefär som om man diskuterade svenska inrikes förhållanden så är det verkligen att beklaga för landets del. Utrikespolitik är en betydligt mera känslig sak, då vi har att göra med en rad andra länder och deras intressen. Sådana saker bör debatteras på ett annat sätt än då man diskuterar om vi skall höja eller sänka ett eller annat anslag för olika ändamål.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon analys om skillnaden mellan de inrikespolitiska frågornas debatterande i riksdagen och de utrikespolitiska. Jag tycker att man i båda fallen skall hålla sig till fakta. Jag kan inte se att man kan dra den gränslinjen att om

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

vi har en delad mening i fråga om inrikespolitiska frågor då kan vi damma på varandra, ty då gäller det inte så väsentliga ting, men om det gäller verkligt väsentliga ting som i utrikespolitiken och det råder delade meningar, då skall vi känna oss tvingade till någon form av samling och enighet. Jag kan inte acceptera den teorin.

Ännu mindre kan jag förstå vad herr Bengtson menade när han sade att om ryssarna hade angripit Ungern, då hade det varit neutralt att inte säga ett ord eftersom det då hade varit en strid mellan två länder. Eftersom det nu var ett inbördeskrig ansåg sig herr Bengtson kunna utan att vara oneutral ta position. Det är en distinktion som jag över huvud taget inte kan godta. Men herr Bengtson är ju expert på dessa ting och jag får höja mig för hans mening. Att man i det ena fallet är neutral, om man säger ett sanningens ord till Ryssland, men i det andra fallet på grund av neutralitetspolitiken skulle vara förhindrad att i exakt samma situation säga sanningen, är för mig emellertid obegripligt.

Herr Dahln har tyckt att vi skall ha *en* utrikesminister. Han säger också att jag talar olika i Oslo och i Karlstad. Det är, herr Dahln, bra med *en* utrikesminister, men det vore också bra om folkpartiet skaffade sig *en* ståndpunkt i någon fråga. Det skulle höja diskussionsmoralen i hög grad.

Jag ägnade mig inte åt folkpartiet av ren välvilja. Vad är det som har hänt med folkpartiets slingrande fram och tillbaka i vietnamfrågan? Det skulle man kunna ge ut en hel broschyr om; hur man kastar sig över herr Palme för Gävletalet, hur man sedan inte säger ett ord — inte ens det lilla som högern sade — ända fram till den 8 mars men därefter klipper till och sedan tar tillbaka och säger att det inte var så farligt menat. Man skall verkligen ha klart för sig att om det är bra med *en* utrikesminister så är det bra med åtminstone *en och en halv* mening och inte flera i viktiga frågor.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Herr Bengtson och herr Dahlén får ursäktas, men det är inte ni som är huvudmotståndare här. Ni har verkligen ansträngt er för att finna angreppspunkter på regeringen. Ni har delvis lyckats och delvis inte. Men bakgrunden är ju att ni försöker vara regerings-trogna när det gäller vietnampolitiken, och det noterar vi med tillfredsställelse. Herr Holmberg säger också att han är det, men han riktar en serie angrepp mot uttrycken för denna s. k. enighet. Herr Holmberg skall inte försöka slingra sig ifrån att ni icke krävde herr Palmes avgång förrän den amerikanska reaktionen var klar. Ni krävde icke utrikesnämndens sammankallande förrän den amerikanska reaktionen var klar. Ni nämnde ingenting om detta den 1 mars. Om ni hade ansett att vad som hänt var ett allvarligt angrepp på svensk neutralitetspolitik, betyder er passivitet att ni inte var intresserade av neutralitetspolitiken, inte ens så mycket att ni vid utrikesnämndens sammanträde 1/3 kunde samla er till att säga att vad som hänt har rubbat tilliten till den svenska utrikespolitiken. Ni gjorde det icke förrän den amerikanske ambassadörens hemresa var känd, och det allvarliga i denna situation är att ledaren för högerpartiet låter sig behandlas så att man får intrycket att hans ställningstagande icke framkallats av de interna svenska förhållandena utan av helt andra skäl.

Nu säger herr Holmberg att man har fått hela världen mot den svenska regeringen i en mängd tidningar osv. Ja, det finns några borgerliga tidningar — Verdens Gang och Morgenbladet i Oslo, och det finns ett par danska tidningar. Men en rad tidningar — Arbejderbladet, Aktuelt, Information, och jag tror nästan också Politiken, fastän det klippt har jag inte — har anslutit sig till herr Palmes uppträdande. Tillhör det inte hederligheten att säga att här har naturligtvis borgerliga tidningar slutit upp omkring den holmbergska kritiken, men att det finns mängder av tidningar även i Danmark och Norge som har anslutit

sig till den politik som herr Palme på regeringens vägnar har meddelat utlandet? Det är allvarligt att tidningar skriver ofördelaktiga ting om Sverige för närvarande — det är mycket allvarligt.

Men jag skulle vilja fråga än en gång: Är det sant att herr Holmberg den 17 mars har sagt till en av världens mest inflytelserika tidningar att den socialdemokratiska regeringen under statsminister Tage Erlander ger sitt tysta medgivande till våld och lagbrott för att vinna stöd från kommunisterna och vänsteranhängarna i största allmänhet? Skulle vi inte kunna få ett bestämt avståndstagande från en så infam beskyllning, som uppenbarligen innebär mycket större nedsättande av Sveriges anseende än allt vad herr Palme har gjort, om det nu skulle vara några fel han begått? Herr Holmbergs anförande är — så länge det står odementerat — ett mera våldsamt angrepp på Sveriges anseende än vad herr Palme, även enligt herr Holmbergs skildring, har gjort sig skyldig till.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Det citat som herr Erlander tagit från en amerikansk tidning och som jag inte sett hänför sig inte till något anförande som jag har hållit eller uttalande som jag har gjort för någon amerikansk journalist, utan det är en amerikans fria tolkning av ett längre samtal om situationen i Sverige och om de demonstrationer som har förekommit. Formuleringarna får helt och hållet stå för hans räkning, och jag ställer mig inte bakom några grova förolämpningar.

Däremot kan jag inte komma ifrån att det allvarliga fortfarande är att här har utanför landets gränser — i Norden, i Europa, i Amerika — påbörjats en diskussion i tidningar och på andra ställen om tillförlitligheten av Sveriges neutralitet. Det är det som är det avgörande i detta fall. Denna situation har skapats av att utvecklingen uppenbarligen har gått regeringen ur händer-

na. Det är den problematiken som vi i första hand måste komma till rätta med, och det är där jag har begärt initiativ från regeringens sida att se till att förtroendet till den strikta svenska neutraliteten återställes.

Låt mig sedan, herr talman, säga en sak. Statsminister Erlander riktade ett angrepp mot mig, därför att vi inom högerpartiet hade påstått att nedskärningen av försvaret innebär en försvagning av våra möjligheter att upprätthålla vår alliansfrihet. Jag vidhåller uppfattningen att den nedskärning av försvaret som socialdemokraterna nu har föreslagit i en proposition är allvarlig för svensk neutralitet. Statsminister Erlander talade om fyra år. Det är visserligen riktigt att det under de första åren inte sker någon stor och märkbar nedskärning av försvarseffekten, men under fjärde året och femte året blir nedskärningen desto allvarligare. Skall man ha ett så kortsiktigt perspektiv på utrikespolitiken, neutralitetspolitiken och försvarspolitiken? Då menar jag att regeringen har försatt landet i en oerhört allvarlig situation. Där är vi inte beredda att tysta ned invändningarna, att hålla tyst om vad som sker, utan vi anser att det är ett intresse för Sverige och svensk neutralitetspolitikens förutsättningar att klargöra vilken effekt som regeringens försvarspolitik har.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern gav ingen kommentar till min fråga om han liksom statsrådet Palme har ändrat mening om Russelltribunalen. Jag utgår alltså från att statsministern delar utrikesnämndens uppfattning att det verkligen var beklagligt att den kom till stånd här i Sverige. Det var ju en bra reträtt för att få bort det intryck som annars kunde vara kvar efter herr Palmes olycksaliga uttalande.

Herr Erlander lovade inte att vid nästa valmöte vidhålla sin uppfattning att vi i sak är oense om vietnampoli-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik tiken. Men också på den punkten förmodar jag att den uteblivna kommentaren innebär att herr Erlander försöker att tänka sig för bättre nästa gång. Jag rekommenderar då herr Erlander att läsa just det citat som jag tog från herr Erlanders uttalande 1959 att en handling, ett uttryck verkligen kan leda till kraftiga missförstånd. Det tycker jag herr Erlander skall tänka på när han uttalar sig inför svensk publik, inte bara när han uttalar sig inför utländsk. Reträtten på denna punkt var ju ganska klar.

Det som fortfarande återstår som det stora problemet är: Har vi någon möjlighet när det här bullret har lagt sig att göra några insatser för Vietnams folk? Självklart måste jag konstatera att herr Palme nog spelat bort våra möjligheter att vara en förmedlande länk. Men finns det några andra möjligheter? Ja, de är inte särskilt stora. Vi kan göra vissa saker av ekonomisk hjälpkaraktär så länge kriget fortgår, och jag tycker att det vore angeläget att regeringen undersökte om det finns ytterligare möjligheter av detta slag. Men sedan när krigshandlingarna en gång slutar — och vi hoppas att det inte skall dröja alltför länge — återstår ju i Vietnam ett återuppbyggnadsarbete som kommer att kosta oerhörda summor. Det vore också lämpligt om regeringen återigen upprepade vårt intresse av att vara med i uppbyggnadsarbetet och inte bara försöka använda detta som en diskussionsmetod.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar om statsministern inte vill förstå den skillnad som finns mellan utrikes- och inrikespolitiska uttalanden, men jag kan hänvisa till Förenta Nationernas stadga som gör en mycket skarp distinktion då den konstaterar att Förenta Nationerna icke får ingripa i ett lands inre angelägenheter. Redan det markerar att det är en väsentlig skillnad mellan vad landet gör

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
inom sina gränser och vad det gör i relation till andra länder. Det är det som gör den stora skillnaden, herr statsminister, och jag har manat till försiktighet i uttalanden som på något sätt kan beröra andra länder. Vi kan diskutera friare i inrikespolitik än när det gäller utrikespolitiska ting.

Det var samma sak med herr Palmes uppträdande, vilket omdöme det gav uttryck åt och jämförelserna med protesterna mot Ungern och andra länder. Jag kan inte dela statsministerns uppfattning. Jag kan peka på att vi har en annan hållning till krigförande länder. Om jag skall ta ett extremt exempel kan jag säga att vi inte säljer vapen till något land som på något sätt kan vara berört av någon krigisk konflikt. Det är de ytterligheter vi har i detta fall.

Det är på samma sätt, om vi drar ut konsekvenserna, att vi också bör iakttä stor försiktighet med våra åtgärder när två länder är i krig. Det är en viss fortsättning av samma sak. Vi vet att vi i Sverige under andra världskriget var ytterst försiktiga med vad vi sade, och vi var faktiskt mycket hårda t. o. m. mot tidningspressen, om den for ut alltför vildsint på olika sätt mot de länder som var berörda av kriget. Därför har jag velat säga ifrån att det är en väsentlig skillnad och att man inte bör uttrycka sig i utrikespolitik på ett sådant sätt att det kan missförstås i andra länder. Framför allt bör det inte bli så, att utrikespolitiken används som någon sorts vapen i en inrikespolitisk strid.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon folkrättslig diskussion med herr Bengtson. Fortfarande är det för mig obegripligt att han skulle vara med om ett uttalande mot det ryska ingripandet i Ungern om det var ett inbördeskrig, men absolut avvisande ifall det var ett anfallskrig. Vi skall inte fördjupa oss i detta. Jag tror att herr Bengtson vid

närmare eftertanke finner att ståndpunkten är orimlig.

Hur var det med Finland? Var det en orimlig ståndpunkt vi intog? Var det oförenligt med vår utrikespolitiska neutralitet att ta den position som vi gjorde? Jag tror att herr Bengtson med all den obestridliga auktoritet som han åtnjuter som folkrättsexpert ändå här är inne på mycket riskabla och mycket farliga vägar, vilket han säkert kommer att konstatera när han har tänkt igenom det hela.

Jag var mycket snäll mot herr Dahlén när han resonerade om Oslo och Karlstad. Det skall man tydligen inte vara, utan man bör tydligen uttrycka sig något mindre sofistikerat än jag gjorde. Han angrep mig för att jag å ena sidan sade att vi var eniga och å andra sidan sade att vi var oeniga. Då tillät jag mig det lilla mera sofistikerade svaret: »ni har ju så många olika åsikter, ni har ju en och en halv eller två olika åsikter i varje fråga», och därför är det inget hinder — det lade jag inte till, men jag kan ju göra det nu, så att herr Dahlén inte kan missförstå mig — att om ett parti har två diametralt olika uppfattningar, så kan man mycket väl å ena sidan säga, att det är ense med oss, för att när man tar fram en annan del av dess åsiktsinställning säga, att det är oense med oss.

Både mitt uttalande i Karlstad och mitt uttalande i Oslo gällde folkpartiet, och det förklarar det oförenliga. Om det å ena sidan sägs att man är enig med oss — det sade de ansvariga i utrikesnämnden — men man sedan går ut och håller tal och i högsta grad kritiserar vissa uttalanden, som regeringsledamöter har gjort, måste vi väl å vår sida konstatera, att här råder det två olika uppfattningar.

Nu har jag uttryckt mig mycket enkelt och mycket lättfattligt! Därför att folkpartiet har olika uppfattningar i nästan varenda fråga, blir en bedömning motstridig, så att man å ena sidan kan säga att de tänker så och å andra sidan att de tänker så.

En sak är utmärkt, som har sagts i denna debatt, ty den har i alla fall fört med sig att herr Holmberg har tagit avstånd från den fruktansvärda beskyllning som han har låtit stå oemotsagd under flera dagar i New York Times, nämligen att regeringen Erlander medger våld och lagbrott för att vinna stöd från kommunisterna och vänsteranhängare i största allmänhet. Jag upprepar ännu en gång, att så länge den beskyllningen står odementerad i New York Times, är detta angrepp — som även herr Holmberg nu medgav var kränkande — mycket värre för regeringens anseende än allt vad herr Palme har sagt. Men jag föreställer mig att det införs en ordentlig dementi på en lika framskjuten plats i New York Times, och det kommer att glädja mig mycket.

När herr Holmberg ändå befinner sig i dementeringsstagen kan han också få dementera sitt eget anförande i dag, ty i detta sades ungefär detsamma som jag ovan återgett. I TT-referatet står följande: »Det finns flera tecken på hur Vietnams lidande folk får tjäna som valarbetare vid den socialdemokratiska valrörelsen.»

Detta är likaså en oerhörd infamitet. Går det an att få även detta dementerat?

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag bara rätta till en sak i herr Erlanders anförande. Jag citerade en dansk tidning, inte en Oslotidning, som herr Erlander nämnde. Det spelar mindre roll, men eftersom herr Erlander kanske har gjort många uttalanden är det bäst att hjälpa honom på traven, så att han förstår vilket av alla uttalanden om bl. a. folkpartiets politik det är som jag talar om. Dessa uttalanden är tydligen ganska många, och efter det senaste inlägget kan vi tydligen vänta oss flera varianter på detta tema.

Herr Erlander har icke haft möjlighet att på en enda punkt bevisa, att vi

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik har haft en avvikande mening om den officiella inställning Sverige bör ha i vietnamfrågan. I sak är vi alltså överens.

Vi har sagt att en av de former, under vilka en av regeringens medlemmar har tillåtit sig att agera i detta sammanhang, har varit olämplig.

Herr Bengtson och jag har i dag använt ungefär samma ordalag när det gällt den saken, och vi har hela tiden sedan denna fråga började diskuteras offentligt uttalat oss emot att herr Palme uppträdde tillsammans med ambassadören för ett krigförande land i en demonstration mot ett annat krigförande land.

Det är inte på det sättet, att vi har två meningar på denna punkt, herr Erlander, utan regeringen har tydligen inte förmåga att fatta, att man kan vara överens i sak men sedan också konstatera att det finns möjlighet att klumpner det hela genom att uppträda på ett sådant sätt, att det blir en motsatt effekt.

Det är detta som har skett från en svensk regeringsledamots sida. Det har inte, herr Erlander, gagnat möjligheten att få fred i Vietnam, och det har inte heller gagnat Sveriges anseende utåt eller det som är väsentligt för oss, nämligen att försöka se till att vi i våra utrikespolitiska uttalanden iakttar den sans och måtta, som herr Erlander kräver av oppositionen. Nu är det regeringen som har klumpat ner sig!

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först be att få säga, att jag inte läser New York Times varje dag som tydligen herr Erlander gör. Det är första gången jag hör talas om det referat som herr Erlander nämnde. Jag skall läsa originalet också; det kanske finns anledning att göra det.

Jag tänker inte på något sätt ta tillbaka påståendet att man i den socialdemokratiska valrörelsen försöker utnyttja Vietnams lidande i valtaktiskt syfte.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Jag kommer inte att göra det så länge det är obestrifft att den annons i tidningen Arbetet, som jag har i min hand, har funnits införd. En sådan annons är ett bottenläge i politisk propaganda. Det finns igen anledning att göra något avkall på detta påstående.

Sedan, herr talman, kanske vi kunde få gå tillbaka till en intressant fråga.

Herr Erlander har ett par gånger återkommit till utrikesnämndens sammanträde den 1 mars. Jag var visserligen inte närvarande; jag var bortrest. Men förhåller det sig så, att herr Erlander vid utrikesnämndens sammanträde den 1 mars visste, att USA-ambassadören skulle resa hem, varför upplystes i så fall inte utrikesnämnden om detta förhållande?

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det här sista vill nog herr Holmberg gärna få bort ur kammararens protokoll!

Det betyder alltså att det i och för sig inte var Palmes uppträdande, som skulle ha framkallat reaktionen i utrikesnämnden, utan det var Amerikas ingripande. Om jag hade vetat att amerikanerna skulle reagera, då skulle det ha tagits upp i utrikesnämnden — av statsministern tydligen — men när jag inte visste det fanns det ingen anledning att ingripa.

Därmed är den huvudtes jag arbetat med under hela dagen bevisad, nämligen att herr Holmberg har lockats in i en absolut ohållbar position. Han har tagit intryck av den amerikanska reaktionen i sådan utsträckning, att han anser att ett ärende inte skall tas upp i utrikesnämnden med mindre än att man har klart för sig den reaktion som möter från amerikansk sida.

Herr Holmberg har med sin sista replik gjort hela diskussionen överflödig. Han har helt enkelt förklarat, att den från början till slut är ett resultat av Amerikas påtryckningar. Så illa hade jag inte önskat herr Holmberg!

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Uttrycket »en överväldigande opinion» kan i dag inte anses relevant när man skall beteckna den svenska opinionens styrka när det gäller dess ställningstagande till USA:s angreppskrig i Vietnam. Det är riktigare att tala om »en total opinion», eftersom det snart bara är herrar Holmberg och Wedén som inte står bakom denna opinion.

Men, herr talman, efter herr Bengtsons anförande i dag måste jag nog också inränga honom bland herrar Holmberg och Wedén. Herr Bengtson är centerpartiets talesman i denna utrikesdebatt, och jag måste tolka hans tal som representativt för det parti han företräder. Herr Bengtson känner som så många andra folkopinionens tryck i denna fråga, men nog är det väl något av ekvilibristens balansgång han presterar i sitt anförande. Å ena sidan vill herr Bengtson inte kräva statsrådet Palmes avgång, å andra sidan uttrycker han sig nästan exakt likadant som herr Holmberg, att det vittnar om dåligt omdöme av herr Palme att gå i demonstration med ambassadören från ett av de krigförande länderna.

Ett av de krigförande länderna! Nog skiljer sig det uttryckssättet till det reella innehållet från faktum, att den vietnamesiske ambassadören representerar ett angripet land som försvarar sig mot angriparen. Hos herr Bengtson är det fråga om två likställda krigförande länder. Herr Bengtson avser att förta intrycket av opinionen mot USA:s angreppskrig med att beskriva den som hatisk mot USA som land. Jag vill ställa frågan: Vad har herr Bengtson för stöd för sådana påståenden?

När sedan herr Holmberg upprepar den amerikanska synen på kriget i Vietnam och försöker göra gällande att syf-

tet är att skapa en regering av »kommunistiskt märke norrifrån», som han säger, visar det hur litet herr Holmberg har förstått eller velat förstå av vad kriget i Vietnam gäller. Jag skulle kunna nöja mig med en hänvisning till dagens regeringsdeklaration, där man säger att den amerikanska bedömningen är »för enkel». Den är uppenbarligen inte för enkel för herr Holmberg. För honom är den förklaringen helt tillfyllest. Jag hade egentligen inte heller väntat mig något annat. Herr Holmberg kommer heller inte att förstå någonting annat förrän de som han solidariserar sig med har uttryckt en annan uppfattning.

I takt med Förenta staternas upptrappning av krigsinsatserna växer kritiken mot den amerikanska politiken i Vietnam. Till och med i länder som kan anses som allierade med USA ökar protesterna mot detta brutala angreppskrig, detta brutala utrotningskrig. Inte minst i USA börjar allt fler framstående politiker, intellektuella, journalister och organisationer öppet och energiskt att kritisera och ta avstånd från president Johnsons krigspolitik.

I årets remissdebatt framförde jag uppfattningen att en av orsakerna till upptrappningen var ett fragiskt resultat av vissa amerikanska politikernas behov att använda vietnamkriget som ett slagträ inför det amerikanska presidentvalet. Detta kan väl också sägas ha bekräftats genom de senaste dagarnas uppgifter att det nu kommer att finnas kandidater i detta presidentval, som tänker gå till val på ett program som skiljer sig från den nuvarande presidentens — vilket måste betecknas som en positiv utveckling.

Vad som är ännu mer uppenbart är att man även från borgerligt håll här i Sverige försöker använda vietnamfrågan som ett slagträ i den inrikespolitiska debatten inför valet i höst. När man i USA blir irriterad över den växande svenska opinionens protester mot dess vietnampolitik och kallar hem sin

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
stockholmsambassadör som en demonstration, överflyttas genast den irritationen till de borgerliga partiledarna, som högljutt ger uttryck för detta. Man gör ingenting för att dölja att man är helt påverkad av den amerikanska inställningen, och man anklagar nu regeringen för att ha försämrat våra relationer till USA efter det att statsrådet Palme hållit ett tal, som misshagat regeringen i Washington, och samtidigt deltagit i en demonstration tillsammans med den gästande nordvietnamesiske moskvaambassadören.

De borgerliga partiledarnas agerande är synnerligen avslöjande — vad man i praktiken kräver är en regering som skall tvingas hålla tyst om vad man anser om det amerikanska kriget i Vietnam därest den angripande regeringen tycker illa om att höra detta. Det är helt berättigat om regeringen varnar de borgerliga partierna för att man utsätter den svenska neutralitetspolitiken för betydande risker om man agerar på detta sätt.

Man tar från borgerligt håll fel om man tolkar den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken så, att den skulle utesluta för oss att säga vår mening om den amerikanska politiken i Vietnam. Kriget i Vietnam gäller ett litet folks kamp för nationellt oberoende och social rättvisa. Det är fråga om ett krig som fått karaktären av folkutrotning från en av världens stormakter, ett krig som ingår som ett led i kampen för att bevara det kapitaliska utplundrarssystemet över huvud taget, ett krig som förs med hjälp av systematisk bombning av civila mål, genom användande av napalm och andra kemiska stridsmedel, genom bruk av giftgaser osv.

För varje dag står det allt mera klart att vad som sker i Vietnam kan komma att gälla krig och fred för hela världen. Det går därför inte att komma förbi dessa frågor eller att undgå att ta ställning till vad som sker tusentals mil från vårt eget lands gränser. Svenska folket

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

undviker heller inte att ta ställning. Känslan av sympati med det angripna landet och ställningstagandet *mot* de brutala krigshandlingar, som det vietnamesiska folket utsätts för, har inte minst under de senaste dagarna kommit till klart uttryck. Det är denna opinion som känner solidaritet med och sympatier för det vietnamesiska folket, som de borgerliga partiledarna herr Holmberg och herr Wedén har utmanat genom sitt ställningstagande, vilket de facto är ett ställningstagande *för* det land som är angripare.

Å andra sidan står ställningstagandet för det angripna landet i motsättning till det faktum, att vårt land inte diplomatiskt erkänner den demokratiska republiken i Vietnam men väl har formella förbindelser med regimen i Sydvietnam.

Från vårt parti delar vi inte regeringens bedömning att ett erkännande av Nordvietnam skulle försämra möjligheterna att nå en lösning av vietnamkonflikten. Vi anser att om vårt land skall ha några möjligheter att kunna uppträda som eventuella medlare, måste minimikravet vara att vi har likvärdiga förbindelser med samtliga parter i kriget. Givetvis är det ett steg i rätt riktning när vår pekingambassadörs kontakter med regeringen i Hanoi utvidgats och våra kontakter med nordvietnamesiska ambassadörer nu skall utvecklas till nära nog rutin, men vi anser att ett konsekvent handlande också skulle ha inneburit formellt erkännande av Nordvietnam.

Ett klart och entydigt fördömande från regeringen i sin helhet av Förenta staternas anfallskrig bör enligt vårt förmenande vara den logiska konsekvensen av statsrådet Palmes tal, som regeringen har ställt sig bakom.

Vi anser också att regeringen bör medverka till att leveranserna av svenska motordelar till ett amerikanskt rustningsföretag och att svenska vägbyggen i Thailand, vilka kan användas av USA:s pansar, bringas att upphöra efter-

som detta innebär stöd till Förenta staterna på olika sätt. Dessa åtgärder skulle på ett klarare sätt markera vårt lands ställningstagande till kriget i Vietnam.

Det amerikanska kriget i Vietnam har lett till att förtroendet för dollarn håller på att försvinna. Så länge president Johnson inte vill ändra sin krigsutrikespolitik kommer denna kris att förvärras. Det är utgifterna för kriget i Vietnam och i vidare sammanhang hela den amerikanska expansionspolitiken, som orsakat underskottet i den amerikanska betalningsbalansen. På grund av USA:s stora betydelse för världsekonomin medför USA:s svårigheter problem även för andra länder, t. ex. Sverige, som är invävd i samma kapitalistiska system.

Den bästa svenska politiken när det gäller den aktuella internationella valutakrisen är kraftigast möjliga avståndstagande från det amerikanska kriget i Vietnam.

En sådan linje är nödvändig också för att den svenska u-landspolitiken skall ha någon mening. Ingen tror väl att man någonsin skall kunna förverkliga en effektiv u-landshjälp från de industrialiserade ländernas sida, så länge som det mäktigaste industrilandet för ett utrotningskrig mot ett u-landsfolk. Hur skall man kunna förverkliga en effektiv hjälp, om man just genom detta krig får sådana ekonomiska problem, att större delen av industriländerna riskerar att drabbas av återverkningar och därför koncentrerar hela sin energi på att klara sig själva?

Det är mot denna bakgrund inte märkligt att världshandelskonferensen UNCTAD II, som sedan drygt en månad sammanträder i New Delhi och som nu närmar sig sitt slut, förmodligen inte kommer att uppvisa några konstruktiva resultat. När denna konferens inleddes i februari, hoppades många att den skulle resultera i ett konstruktivt samarbete mellan industriländerna och de fattiga länderna. Tyvärr ser det ut som om denna konferens blir en upprepning av den första UNCTAD-konferensen.

1964, vars blygsamma resolutioner inte i någon högre grad har förverkligats sedan dess.

Det finns anledning att erinra om att regeringen både i riksdagen och i deklARATIONER vid konferensen har givit uttryck för sin medvetenhet om vikten av att tillmötesgå u-ländernas krav på förändring av det internationella handelssystemet. I en intervju i Aftonbladet i februari inför UNCTAD-konferensen säger handelsministern: »Sverige skall arbeta för att ändra de rika industristaternas handelspolitik till de fattiga ländernas förmån.»

Nu är frågan om man vågar tolka handelsministerns uttalande så, att Sverige avser att gå före med gott exempel och trots andra i-länders motstånd mot handelspreferenser genomföra en u-landsvänligare handelspolitik för att visa på det positiva resultat en sådan politik kan ge. Frågan är berättigad att ställa i dag, eftersom några allmänna handelspreferenser, om man i den meningen lägger att alla u-länder skall få preferenser och att alla i-länder skall vara med, inte ser ut att komma till stånd. Enligt vår uppfattning bör Sverige utan att vänta på övriga i-länder införa sådana preferenser för u-ländernas samtliga varor. Vårt land bör också avskaffa alla tullar och skatter som fortfarande drabbar vissa tropiska produkter samt uppställa bestämda mål för importen av råvaror och färdigvaror från u-länderna.

Herr talman! Med det anförda har jag försökt belysa hur vi på några väsentliga punkter ser på de frågor som i dag diskuteras. Av detta framgår att vi i stora delar godtar vad som uttrycks i regeringsdeklarationen, men att vi i vissa stycken har en från regeringen avvikande mening, bl. a. i Vietnam-frågan, när det gäller bedömningen av vissa ståndpunktstaganden eller avsaknad av sådana.

En sak är vi emellertid helt överens med regeringen om, nämligen att tillbakavisa de borgerliga partiernas, och

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
då framför allt högerns och folkpartiets, agerande i Vietnam-frågan, som verkligen har avslöjat och klargjort var dessa partier står. I det avseendet har de senaste veckornas debatt verkligen varit klargörande.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! I herr Dahléns huvudanförande förekom ett ganska betydande avsnitt, som berörde nedrustningsfrågorna. Det inlägget är givetvis värt beaktande, även om denna dag tydligen har varit så ansträngande att jag nu snarast får tala till protokollet.

Det är litet underligt att behöva stå här och nästan försvara sig, när vi i Genève och FN inte har gjort annat än försvarat vad som är gemensamma och av alla partier godtagna utgångspunkter för våra insatser i nedrustningsarbetet. Jag skulle rent av kunna säga, att vi i sex år har följt de goda råd som herr Dahléns gav oss i dag, nämligen att för det första försöka verka för en kärnvapenedrustning, alltså en nedrustning av supermakternas kärnvapenarsenal, och för det andra att göra det under upprätthållande av den ganska formalistiska inställningen att förhandlingarna inte skall inkräkta på den svenska handlingsfriheten att besluta för eller emot kärnvapen.

Jag nämnde ordet »formalistiska». Med det menar jag att vi alla vet att Sveriges handlingsfrihet att anskaffa kärnvapen i praktiken redan är ganska strängt begränsad. Ingen i omvärlden — åtminstone ingen i ansvarig ställning — tror heller att vi skulle vara på väg till kärnvapenproduktion eller ens på väg till ett beslut i den riktningen. Att vi trots denna vår faktiska inställning har varit och fortsätter att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

vara så pass nödbedda i fråga om icke-spridnings-avtalet beror just på att vi sett vissa möjligheter att hjälpa till att påverka stormakterna till en begynnande och verkligt effektiv nedrustning på kärnvapenområdet. Vi har inriktat våra huvudansträngningar just på att, som herr Dahlén sade, pressa stormakterna att fortskrida till en nedrustning, som skulle kunna betyda så mycket mer för världen än det nu så länge dominerande icke-spridnings-avtalet.

Det finns kanske anledning att kort referera vad som på sistone hänt på nedrustningsfronten och var vi nu står i förhandlingarna, trots att våra insatser ju har gjorts med utmärkta möjligheter till insyn och att vi har såväl en folkpartist som en högerman som medlemmar i delegationen.

För en vecka sedan godkände 18-maktskommittén i Genève utformningen av en rapport, som FN begärt till den 15 mars. Till rapporten, som är mycket kortfattad och bara innehåller fakta om förhandlingarnas yttre ram och förlopp, har fogats texten till ett icke-spridnings-avtal i det skick som den föreligger sedan 18-maktskommittén avslutat förhandlingarna, dvs. sedan stormakterna godtagit vissa omredigeringar. Vidare har till rapporten, också som bilaga, fogats ett förslag, framlagt den 7 mars av de tre kärnvapenmakter som är med i 18-maktskommittén, avseende en lösning utanför avtalet av frågan om säkerhetsgarantier för stater som genom anslutning till icke-spridnings-avtalet skulle avstå från att själva anskaffa kärnvapen.

I rapporten anges klart att konferensen kommer att återuppta verksamheten i sommar efter det nu aktuella ärendets slutbehandling i FN. Från svensk sida bevakar vi, att ingen tid skall spillas innan 18-maktskommittén tar itu med nya och som vi menar större uppgifter.

I rapporten anges också mycket tydligt — efter stark aktivitet från de

alliansfria staternas sida — att de stater, som har varit med i förhandlingarna i Genève, inte är bundna av det avtalsutkast som är fogat till rapporten utan att det alltså råder skilda uppfattningar om avtalstexten bland kommitténs medlemsstater. Tre delegationsföreträdare — de brasilianska, indiska och rumänska — gick ännu längre och uttalade kategoriskt att deras länder inte kunde godta avtalet i dess nuvarande utformning.

Politiskt är det intressant att se, att supermakterna egentligen inte förrän under de sista två månaderna har intensifierat de verkliga förhandlingarna med oss andra som deltar i Genève. De har liksom vaknat upp, börjat värdera och bedöma våra ändringsförslag, snabbt reagerat på våra synpunkter och förslag om tillägg och ändringar — efter det att de tidigare under två år mest koncentrerat uppmärksamheten på varandra och på Västtyskland. Nu har supermakterna, som jag nämnde, godtagit en del ändringsförslag, visserligen bara fyra — tre framförda av den svenska och ett av den brittiska delegationen. Samtliga dessa ändringsförslag får betecknas som väsentliga i sammanhanget, då de framför allt rör balansen i åtaganden mellan kärnvapen- och icke kärnvapenstater.

De sålunda godkända svenska förslagen avsåg, för det första, en förstärkning av ordvalet i det åtagande i avtalet enligt vilket förhandlingar skall fortsättas i syfte att uppnå ytterligare nedrustningsåtgärder framför allt på kärnvapenområdet. Jag vill tillägga att de försäkringar i den riktningen, som supermakternas representanter nu framfört i sina anföranden under förhandlingarna, är betydligt mer dominerade än förut av vissheten att de själva måste gå framåt i nedrustningsriktning.

För det andra godtog man ett tillägg till avtalets inledande avsnitt där en hänvisning görs till att ett åtagande förekom redan i Moskva-avtalet 1963,

att åstadkomma ett fullständigt provstopp. Det är ju detta som vi från svensk sida så länge har satt främst.

Slutligen godtog man ett tillägg enligt vilket den konferens, som skall hållas fem år efter avtalets ikraftträdande för att granska om avtalets syften och bestämmelser fullföljts, skall kunna bli en återkommande företeelse och således äga rum vart femte år om en majoritet av parterna så begär.

Det godkända brittiska ändringsförslaget, som vi också gett vårt stöd, förklarar uttryckligen att dessa konferenser inte bara skall granska de formella, juridiskt bindande åtagandena i själva avtalet utan också bedöma huruvida de i ingressen uttalade syftena och löftena har tillgodosetts.

Därför vill jag besvara en av herr Dahléns frågor så, att även om ingen formell bindning mellan granskningen vid konferenserna och rätten att säga upp avtalet har kunnat komma in i texten, är alla tydligen medvetna om att avtalet politiskt inte blir hållbart därest inte kärnvapenmakterna snart vänder sin rustningstävlan nedåt i stället för uppåt. Jag finner det betecknande att den brittiska delegationen allra kraftigast har framfört denna varning. Sista gången briter talade, använde de bara fyra eller fem meningar, och i en av dem återkom de just till att avtalet icke blir bestående om inte kärnvapenmakterna själva går i gång med en verklig nedrustning.

Det har naturligtvis också varit intressant att de tre representerade kärnvapenmakterna under konferensens sista dagar framlade det förslag jag nämnde, att de i FN:s säkerhetsråd skulle föra fram en resolution som innebär ett försök till lösning av frågan om säkerhetsgarantier mot kärnvapenanfall för stater som skulle skriva på avtalet och alltså inte ha egna kärnvapen. Enligt resolutionen skulle rådet uttala sin tillfredsställelse också över de deklamationer som dessa tre kärnvapenstater, vilka befinner sig i nedrustningsförhand-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

larnas krets, skulle göra om att bistå parter som undertecknat icke-spridnings-avtalet i en sådan situation, naturligtvis i enlighet med Förenta Nationernas stadga. Detta är deklamationer som kärnvapenstaterna har för avsikt att avge individuellt men utformade identiskt lika. De lovar alltså att försöka åstadkomma en omedelbar aktion av säkerhetsrådet till hjälp åt varje till icke-spridnings-avtalet ansluten icke-kärnvapenstat som angrips med eller hotas av kärnvapen.

Denna fråga, som gäller säkerhetsgarantier, har aldrig direkt intresserat Sverige. Vi har rentav förklarat att vi inte har något speciellt intresse av någon form av garantier. Olika stater befinner sig i olika situationer och har olika önskemål, och det är naturligtvis därför som man har sökt en lösning utanför avtalstextens ram. Jag vill emellertid poängtera att förslaget från de tre kärnvapenstaterna aldrig kommenterades under sessionen i 18-maktskommittén. Det kommenterades inte av representanterna för de länder som förslaget främst berör, dvs. de alliansfria länderna. Att Sverige var tyst har jag redan sagt, och de andra alliansfria staterna var det också. Deras preliminära reaktion som man får fram under hand var inte entusiastisk. Det torde hänga samman med att de flesta av dessa stater har en betydande kallsinnighet gentemot icke-spridnings-avtalet som sådant, i den form det nu föreligger.

Rapporten från Genève och det avtalsutkast som har fogats till den kommer att inom drygt en månad tas upp till behandling i generalförsamlingen, som alltså då börjar en förnyad session.

Det är naturligtvis omöjligt att nu sia om utgången av diskussionen i FN. Majoriteten av icke-kärnvapenstater, och särskilt alla icke paktanslutna, ser på detta avtalsutkast med skepsis, för att inte säga besvikelse. Den främsta orsaken till denna skepsis är givetvis avsaknaden av otvetydiga åtaganden från

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

kärnvapenmakternas sida, att de å sin sida skall företa konkreta nedrustningsåtgärder avseende deras innehav och deras produktion av kärnvapen.

Med tanke på den stora vikt som stormakterna lägger vid detta avtal, med hänsyn till det politiskt betydelsefulla faktum, att de två supermakterna har kunnat arbeta hand i hand med detta avtal och med hänsyn också till att det har en stor möjlig avspänningseffekt, så är det väl troligt att den överväldigande majoriteten av stater kommer att inte ställa sig utanför detsamma. Närmast gäller det ju att samla en majoritet av röster för en resolution i FN. Betydligt långsammare kommer man att fortskrida till något beslut om undertecknande och naturligtvis ännu senare till frågan om ratificering.

Jag är övertygad om att det kommer att dra ut ganska långt på tiden innan en del stater ger till känna sin definitiva anslutning, dels därför att de vill konstatera om kärnvapenmakterna verkligen, såsom de har ställt i utsikt, kommer att intensifiera sina ansträngningar att nå ytterligare resultat på den stora nedrustningssektor som angår dem, och dels för att man på olika håll vill se hur andra stater och framför allt grannländer kommer att förfara. Jag tror att det nu står klart att man förvissar sig om vilken inställning andra stater kommer att ha på diplomatisk väg. Jag tror inte att man är angelägen om att spela upp dessa speciella hänsynstaganden inför öppen ridå.

Herr Dahlé drog upp några särskilda frågor utöver dem jag kunnat väva in svar på i denna mera allmänna framställning, och den viktigaste av de frågor som herr Dahlé berörde är givetvis den om Sverige bör ställa formella villkor för att biträda icke-spridningsavtalet.

Låt mig då först säga, att vi har hittills inte ställt villkor. Vi har över huvud taget aldrig tillkännagivit om, hur och när Sverige kommer att ansluta sig till det avtal vars text nu utarbetats.

Det svenska paketförslaget om tre stopp — provstopp, produktionsstopp och spridningsstopp — har därför inte heller presenterats som villkor. Vi har nogsamtidigt försökt använda ord som »consideration» — vilket är litet starkare än hänsyn — snarare än »condition»-villkor. När vi insåg att det var orealistiskt att hoppas på samtidiga avtal på alla dessa tre linjer inriktade vi oss på att få samtidiga förhandlingar om alla tre. Vi har från svensk sida ansträngt oss för att upprätthålla en debatt särskilt om provstopp, men den debatten har inte blivit så mycket av en dialog som vi hade önskat.

Det är väl alldeles klart att trots att vi inte har fått tillgodosedda dessa synpunkter på våra förslag till en dagordning för förhandlingarna, har vi inte hotat att lämna det förtroendeuppdrag vi har fått att vara med i adertonmaktskommittén. Jag vill påminna om att Sverige är den enda alliansfria staten från Europa som där är närvarande — kanske man nästan vågar säga den enda industrinationen bland de alliansfria. Vi har i stället arbetat med och inriktat oss på att få igenom skärpningar av stormakternas åtaganden, och våra ansträngningar har ju, som jag förut sade, i någon mån lönat sig.

Men tiden är inte heller nu inne för Sverige att ställa formella villkor för ett biträdande av icke-spridningsavtalet.

För det första är förhandlingarna inte slutförda. Det är önskvärt att man fortsätter genom hela FN-sessionen för att pressa fram ett maximum av stormakts-eftergifter. För det andra kan de villkor som andra stater vill ställa visa sig bli av intresse för oss, särskilt om de är praktiskt genomförbara. För det tredje har vi anmält som ett fortsatt speciellt intresse från vår sida att ta upp ett provstoppsavtal som närmaste förhandlingsämne. Men för det fjärde har det skett en så betydande och omfattande utveckling av kärnvapen och deras bärare, att det kan komma att visa sig mera realistiskt och till och med mera

önskvärt att få nästa uppgörelse på något annat område än just provstoppets, t. ex. att få stormakterna att träffa avtal om ett stopp för utbyggande av antirobotrobotssystemen och de allt mer skrämmande offensivvapnen som nu är under utveckling — Mirv, Fobs och allt vad de heter i de nya diaboliska alfabetena.

Med ett det viktigaste konstaterande skall jag sluta: Regering och riksdag skall naturligtvis ha full frihet att ta ställning den dag det fordras. Vi binder oss inte i förväg, och jag vill klart ut säga att om det redan dessförinnan under diskussionernas gång i FN kommer fram nya moment, eller man får ett resolutionsutkast som ser ut att få en form som fordrar ett mera definitivt ställningstagande, fastän ändå inte helt slutgiltigt, skall naturligtvis samråd sökas med utrikesnämnden på samma sätt som skedde så sent som den 1 mars.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga att det var värdefullt att höra fru Myrdals ord om antirobotrobotsystemen. Det är fruktansvärda saker. Jag hade skrivit ett avsnitt därom i mitt anförande. Men jag tycker att man inte skall tala alltför länge, och därför strök jag det. Möjlighet finns ju att återkomma.

Fru Myrdal tyckte att det var nästan besvärande att »stå och försvara sig» här. Jag undrar om inte statsrådet Myrdal när hon hade den känslan förledes av sin regeringschefs polemiska uppträdande här för en stund sedan och trodde, att allt som sades exempelvis från min sida var en polemik mot regeringen och i så fall också mot henne själv. Det var det i stort sett inte.

Varför sade jag dessa saker, som vi i många fall eller kanske i alla är överens om? Jo, därför att jag tycker att det är värdefullt att vi demonstrerar vår enighet i sådana för svensk utrikespolitik oerhört väsentliga frågor. Det var mitt huvudmotiv. Det var inte att försöka markera någon skillnad.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Det har varit någon skillnad vid vissa tidpunkter. I en del av de många uttalanden som under årens lopp gjorts från regeringshåll har man kanske varit litet för mjuk — det vet statsrådet Myrdal att jag också anfört i utrikesnämnden — när det gäller inställningen till de krav vi vill ställa på kärnvapenmakterna. Men i detta sammanhang ville jag understryka, att när t. ex. statsrådet Myrdal i Genève har uttalat ungefär de saker, som jag här har sagt, står inte bara socialdemokratien utan även folkpartiet bakom henne. I utrikespolitiska debatter skall vi inte bara söka åstadkomma skillnader i våra uppfattningar, utan också markera saker där vi är överens.

Det var en hel del intressanta kommentarer som fru Myrdal gjorde. Jag hinner inte i en replik ta upp alla. Hon slog fast — och det tycker jag är väsentligt att jag också understryker — att om alla nationer utanför kärnvapenmakternas krets så att säga som en man verkligen kräver, att kärnvapenmakterna startar en nedrustning, är detta oerhört värdefullt. Jag hoppas att man inte kommer att sväva på målet i fortsättningen heller.

Garantifrågan är alldeles speciell. Jag har berört den när jag talade om det europeiska säkerhetssystemet. Jag hinner inte ta upp den saken nu. Där finns det mycket att resonera om, och där kommer detaljerna att spela en helt avgörande roll.

Fru Myrdal säger nu, att man nog kommer att på diplomatisk väg förvisa sig om vilka stater som kommer att vara med om detta avtal. Det är givetvis bra om man kan komma fram på den vägen. För att markera att vi är eniga, vilket jag förmodar att vi är, understryker jag att jag hoppas att Sverige då verkligen är aktivt på diplomatisk väg när det gäller att för de s. k. intressanta staterna, dvs. de som skulle kunna skaffa sig kärnvapen, understryka nödvändigheten av att de skriver på. Man bör begagna varje möjlighet

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

att på diplomatisk väg åstadkomma detta. Det är möjligt att den vägen är bättre än den metod som diskuterades i utrikesnämnden och som jag har berättat här tidigare i dag.

Om nämligen avtalet inte skall bli en papperslapp, måste dessa stater skriva på. Jag för min del skulle vilja säga, att om ett antal av de länder som skulle kunna skaffa sig kärnvapen och som också kanske befinner sig i en sådan utrikespolitisk situation, att de skulle känna ett tryck att skaffa sig kärnvapen, inte skriver på avtalet, blir detta inte en positiv sak, utan blir en negativ. Det blir något att vifta med, men det blir inte ett reellt innehåll.

Jag hoppas alltså att man från regeringens sida verkligen skall begagna möjligheterna att utöva press på alla dessa stater. Jag har redan sagt att det från svensk synpunkt måste vara oerhört väsentligt att Frankrike skriver på, och jag hoppas att den diplomati som statsrådet Myrdal här talar om också innesluter att man förklarar för Frankrike att det verkligen skulle göra freden och sig självt en mycket stor otjänst om Frankrike även i fortsättningen ställde sig utanför avtal på detta område.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Jag ber att få tacka för herr Dahléns senaste inlägg. Det är tacknämligt att vi har fått detta tillfälle att få enigheten demonstrerad.

För mig personligen har det också varit ett välkommet tillfälle att förklara litet omständligare, varför det inte är lämpligt för Sverige att ställa villkor nu, men väl bevara vår möjlighet att verka i skärpande riktning samt naturligtvis också bevara vår frihet att en gång verkligen suveränt besluta i den

formella frågan om huruvida vi skall skriva under ett icke-spridningsavtal, men också besluta i den sakligt mycket viktigare frågan hur vi ställer oss till svenska kärnvapen. Den frågan kan ju komma att bli aktuell tidigare.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag skulle vilja göra ett kort klarläggande i anledning av ett uttalande av herr Holmberg i ett tidigare skede av debatten.

Han sade att utrikesutskottet hade förhindrat behandlingen av en högermotion om neutraliteten, så att den inte kunde komma upp som underlag för utrikesdebatten i dag. Han fann detta vara avslöjande.

Herr Holmbergs yttrande kan ge en felaktig uppfattning om vad som förekommit i utskottet. Utskottets ställningstagande berodde på att utskottet dessförinnan hade beslutat en arbetsplan för de närmaste veckorna, vilken hade uppgjorts av sekretariatet i utskottet. I denna plan upptogs inte högerens motion. Vid ett senare sammanträde begärde högern att dess motion skulle tas upp och att man skulle ompröva beslutet, just för att denna motion om neutralitetspolitiken skulle kunna komma upp i dag. Utskottet beslöt emellertid att vidhålla sitt tidigare beslut. Detta ställningstagande kan inte tillmätas någon politisk innebörd.

Regeringen har i sin deklaration i dag med rätta betonat vikten av den svenska neutralitetspolitiken och visat att denna väl kan tillgodose våra säkerhetsintressen. Sveriges neutralitet, heter det, har i förening med den utrikespolitik som bedrivs i våra nordiska grannländer bidragit till att i Nord-europa skapa ett slags politisk balans som vunnit uttryck för uppskattning långt utanför Nordens gränser.

Jag vill en stund uppehålla mig vid dessa aspekter på den nordiska säkerhetspolitiken. De får särskild aktualitet när våra grannländer Danmark och

Norge nyligen uttalat sig. Dessa länder får tillfälle att inför nästa år pröva sin ställning inom NATO.

Vid sitt tillträde den 6 februari uttalade den nya danska regeringen, att Danmarks utrikespolitik alltså bygger på medlemskap i NATO enligt gällande traktat. Vidare heter det att regeringen på grundval av de förskjutningar som skett i det internationella läget sedan Atlantpakten ingicks ämnade göra en samlad undersökning och värdering av hela den danska säkerhetspolitiken.

I en senare radiointervju förklarade statsminister Baunsgaard, att Danmark skulle stanna i NATO. Den norska regeringen var i sin deklaration till stortinget den 8 mars ännu mera kategorisk. Det framhölls, att fortsatt norskt medlemskap i NATO var nödvändigt. Vidare sades att huvudlinjen i norsk säkerhetspolitik hade varit oförändrad så länge Atlantpakten funnits och att regeringen inte finner någon anledning att frångå denna linje.

Norska regeringen förklarade att de skäl som 1948—1949 gjort att Norge inte kunde ansluta sig till ett skandinaviskt alternativ till säkerhetspolitiken ännu är giltiga. Ett skandinaviskt försvarsförbund, baserat på neutralitet och med begränsade militära resurser i förhållande till försvarsuppgifterna, skulle inte kunna få behövlig försvarspolitisk respekt. »Den jämförelsevis stabila säkerhetspolitiska situationen i Norden skulle gå förlorad om det skapades en isolerad nordisk eller skandinavisk försvarsallians.»

Dessa uttalanden av de norska och danska regeringarna kommer inte oväntat. Redan den debatt i dessa frågor som fördes 1965 tydde på att det i våra grannländer i väster finns en förhärskande opinion för att bibehålla medlemskapet i NATO. Denna opinion har under de tre år som gått sedan dess blivit ännu mera utbredd att döma av uttalandena från dessa länder.

Det finns ingen anledning på svensk

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
sida att komma med några pekpinningar till våra grannar om deras säkerhetspolitik. Försvarsminister Sven Andersson framhöll under debatten 1965, att den svenska regeringen inte haft anledning att överväga dessa frågor, men han tillfogade att om en sådan situation skulle uppstå, »så är vi beredda att överväga frågan på nytt», dvs. tanken på ett nordiskt försvarsförbund, liksom skedde 1948—1949. Något initiativ från svensk sida kunde dock icke väntas, framhöll försvarsministern — och det är ganska självklart.

Vad som har deklarerats i Danmark och ännu mer i Norge nyligen visar att tanken på en återupptagen debatt om ett nordiskt eller skandinaviskt försvarsförbund inte har någon som helst aktualitet. Både i Norden och i de övriga huvudländer som främst skulle ha intresse av en nordisk säkerhetspolitik saknas förutsättningarna. En seriös debatt om ett nordiskt försvarsförbund skulle kunna tänkas uppstå, om de stora militära paktsystemen i Europa var i ett tillstånd av upplösning eller om avspänningen i Europa var sådan att NATO- och Warszawapakternas upplösning blev en naturlig utväg. Ingenting av detta är aktuellt eller kan väntas bli det inom överskådlig tid. Visserligen sker det en uppmjukning inom de båda paktsystemen — en utveckling som är präglad av en tilltagande stabilisering och avspänning i Europa. Men för tiden förblir dessa militära system dominerande grupperingar i den europeiska säkerhetspolitiken.

Jag kan gärna med glädje konstatera att trots att Danmark och Norge är med i NATO har detta inte hindrat Norden att bli en del av Europa med påfallande stabilitet. Härtill har bidragit dels de väsentliga begränsningar i sitt medlemskap i NATO som Danmark och Norge har gjort, dels den svenska neutralitetspolitiken liksom Finlands fasta och självständiga politik. En väsentlig ändring i dessa förhållanden i Norden kunde störa den nu rådande stabilitet

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

ten, alldeles särskilt om inte ett försvarsförbund kunde aktualiseras som alternativ.

Sverige kan med bibehållen tillförsikt se sina grannar lösa sina säkerhetspolitiska intresseproblem på det sätt som deras egna erfarenheter och bedömningar gör lämpligt. Den olika utrikes- och säkerhetspolitik som förs i Nordens länder har ju inte hindrat ett allt intimare samarbete på skilda områden i Norden. Jag hoppas att det kommande ministermötet i Köpenhamn i slutet av april skall leda till att det tas ytterligare steg på i första hand det ekonomiska samarbetets väg men även till ett ökat samarbete på övriga områden.

Om jag skulle tillfoga ett önskemål i denna säkerhetsdebatt, skulle det vara att NATO- och Warszawapakterna kunde ta upp en ingående debatt om hur de båda skulle kunna bidra till en aktiv avspänningspolitik i Europa. Därmed kunde de medverka till att bryta ned vad som kvarstår av järnridån och främja fred och samlevnad, så att dessa båda militära allianssystem en dag kunde befinnas överflödiga och avskaffa sig själva.

Med all rätt betonar regeringen de kontinentala säkerhetsfrågornas vikt, särskilt frågan om Tysklands framtid och hoppet att dess nuvarande delning skall kunna ersättas av en mer naturlig ordning. Detta är ännu, ett kvarts sekel efter världskrigets slut, den dominerande frågan i europeisk politik. Regeringen säger: »I Sverige följer vi med sympati den västtyska regeringens strävan till moderation och avspänning. Vi hoppas att dessa strävanden skall bli framgångsrika.» Häri kan envar helhjärtat instämma.

Jag skulle gärna vilja tillägga, herr talman, att det vore välgörande för hela Europa och för avspänningen öst—väst om dessa strävanden kunde bli mer aktiva också på ömse sidor i det delade Tyskland. Kanske behövde de också i åtskilliga avseenden bli mer realis-

tiska och inte så benhårt låsta i positioner som är ett kvartsekel gamla och som inte pekar framåt.

Vi har nyligen med stor uppmärksamhet hört den västtyske utrikesministern Willy Brandt, om än i sin egen skap av partiordförande, förorda ett officiellt erkännande av gränsen Oder-Neisse mellan Polen och Tyskland. Det är tilltalande och lovande att detta tema nu kan börja offentligt diskuteras i tysk politik. Det bör också kunna sägas från talarstolen i den svenska riksdagen att det är realistiskt och rimligt att konstatera, att Oder-Neisse-gränsen de facto ligger fast mellan Polen och dess västra granne. I själva verket ligger den fast, oavsett om den officiellt erkänns i väster eller inte, på grund av de faktiskt rådande maktpolitiska förhållandena i östra och centrala Europa. Ju snarare man i Europas regeringar drar de rätta slutsatserna härav, desto fortare kunde en av kontinentens hårdknutar börja lösas upp.

För övrigt noterar jag med tillstyrkande vad regeringen säger om sina strävanden att öka vår handel och vidga våra övriga relationer med Östeuropa. Svårigheterna är betydande och väl synliga för alla, inte minst på grund av våra olika ekonomiska och handelspolitiska system. Man bör inte hysa illusioner om snabba resultat eller att Östeuropa skulle kunna bli en marknad jämförlig med den Sverige har i Väst-europa med dess folkrika, högt industrialiserade nationer. Men både Sverige och hela Europa har ett klart positivt intresse av att spränga bort handelshindren mellan öst och väst, att normalisera och utvidga utbytet av varor och tjänster. Även där går en väg till avspänning.

Man kan hoppas att den politiska utveckling som är märkbar på så många håll i östra Europa och som vi nu dagligen läser om, särskilt när det gäller Tjeckoslovakien och Polen, med en viss liberalisering — om jag använder

ordet på ett numera vanligt sätt — och andra tecken på töväder, skall underlätta sådana strävanden.

Regeringens deklaration innehåller ett mäktigt material och berör praktiskt taget alla väsentliga akuta konflikter i världen i dag. Jag skall ta upp en av dessa.

Med stor besvikelse har man konstaterat att sanktionerna mot Rhodesia hittills haft otillräcklig ekonomisk och politisk slagkraft för att nå syftet med FN-aktionen. Genom de brutala avrättningarna i Salisbury har läget skärpts på ett grymt sätt. I samma riktning verkar Sydafrikanska unionens hårda domar över ett större antal politiska fångar från Sydvästafrika. Det måste med bitterhet konstateras i dag — på sexårsdagen av massakern i Sharpeville — att rasstriden i södra Afrika inbjuder till allt större pessimism. FN har hittills stått maktlöst, och ingen väg ur denna ödesdigra konflikt kan anvisas.

Regeringen säger i deklarationen i dag att den upprepade gånger har yrkat på att sanktionerna mot Rhodesia skall göras »totala och effektiva». Den säger att efter regimen Smith's senaste åtgärder är detta angelägnare än någonsin. Regeringen hoppas att FN:s säkerhetsråd skall skärpa sanktionerna.

Det är möjligt att så kommer att ske. En opinion i England finns uppenbarligen för en liknande linje. Premiärminister Wilson har gjort vissa antydningar i den riktningen. Det är tänkbart att i så fall enighet skulle kunna uppnås i säkerhetsrådet om ytterligare skärpta sanktioner, om England vill göra en framställning därom. Sverige skulle då, föreställer jag mig, givetvis delta lojalt enligt stadgans förpliktelser.

Jag vill dock gärna betona att man inte skall hysa någon övertro på sanktioner. Redan vad vi har sett visar begränsningen av detta vapen. Så länge Sydafrika och Portugal frikostigt stöder Rhodesia med leveranser och transporter och när andra länder, fast kanske mindre öppet, gör stora affärer

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik med Smithregimen, så länge riskerar också FN:s sanktioner att vara ett såll med många genomsläpp. Det föreligger uppenbart risk för att sanktionerna, både nuvarande och eventuellt utvidgade, blir ett nederlag för Förenta Nationerna och att sanktionsvapnet ännu en gång — liksom för 30 år sedan — kommer att visa sig trubbigt och ineffektivt.

En annan fara är att det inte blir Rhodesia utan grannlandet Zambia som kommer att drabbas hårdast av en vidgad ekonomisk sanktionsaktion. Hittills har Zambia modigt tagit dessa risker och tappert burit de ekonomiska påfrestningarna av sanktionerna som har drabbat dem genom att påverka handelsutbytet mellan Zambia och Rhodesia. Ett damoklessvärd över Zambia är att Rhodesia i sin hand har kontrollen över den elektriska kraften från Karibadammen, som spelar så stor roll för den zambianska kopparproduktionen. Statschefen Kaunda tillhör, trots det egna landets svårigheter, dem som begär en skärpning av åtgärderna mot Ian Smith, med militärt våld om så skulle behövas.

En liknande opinion har uttryckts från de flesta övriga afrikanska stater »söder om Sahara». Dessa stämningar är inte oväntade inför den vita minoritetens svåra förtryck över en stor majoritet afrikaner.

Man kan också förstå de stämningar som tar sig uttryck i att beväpnade gerillas tar sig från Zambia över Zambesifloden eller Karibadammen för att med vapen i hand reagera mot Smithregimen.

Det är en hotande utveckling som vi här ser inledas och ett belägg för att våld föder våld i raskonflikter.

De ekonomiska risker för Zambia som jag har pekat på understryker behovet av att Förenta Nationerna upptar till behandling de ersättnings- och kompensationsfrågor som sanktioner bör aktualisera. Den svenska regeringen har i Förenta Nationerna betonat vikten av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

att angripa dessa problem. Läget visavi Rhodesia i dag ökar behovet härav. En internationell aktion som företas i solidaritetens tecken och inom FN:s ram bör inte få det paradoxala resultatet att den drabbar andra stater, kanske de minsta och svagaste medlemsstaterna, och att de får bära den tyngsta bördan. Men denna solidaritetsdebatt har praktiskt taget ännu inte börjat inom Föreanta Nationerna.

Jag har betygat min skepsis mot effektiviteten i sanktioner genom FN. Det finns länder mot vilka sanktioner från första stund skulle te sig ganska meningslösa, genom vederbörande lands ekonomiska och industriella styrka och belägenhet. Man måste också ha klart för sig att när man tillgriper sanktioner innebär det att man gett upp hoppet om lösningar genom förhandlingar och övertalning. En annan faktor är att ekonomiska sanktioner kan skapa ett läge, där militära sanktioner och väpnad intervention kan te sig som en följdriktig fortsättning.

I dagarna har vi också sett hur en vanligen så balanserad tidning som den brittiska *The Guardian* hävdat att tiden nu är inne för England att gripa till våld mot Rhodesia och att företa en militär intervention mot Rhodesia. Perspektivet är vidlyftigt— och vore det naturligtvis i än högre grad om FN skulle öppna krig som konsekvens av en sanktionsaktion.

Det finns emellertid lägen där ekonomiska sanktioner kan försvaras och te sig som enda utvägen, om FN och världsoptionen inte skall nöja sig med platoniska maningar och resolutioner.

Jag vill till slut fästa uppmärksamheten på att i förra veckan överlämnades till justitieministern ett betänkande med förslag till lag av en utredning, som jag har äran vara ledamot i. Det är förslag till provisorisk svensk FN-lag just med sikte på sanktionerna mot Rhodesia. Syftet är att få en hållfast, helt täckande lagstiftning som ersättning för nuvarande otillräckliga lagstiftning, vil-

ken är av provisorisk karaktär och inte helt tillfredsställande.

Vår utredning skall nu arbeta vidare och med tiden lägga fram förslag till en permanent svensk FN-lag, som kan tillämpas vid alla framtida fall av sanktioner, vilka kan komma att beslutas av FN:s säkerhetsråd. Oavsett vilken tilltro man har till sanktioner måste vi självfallet ha den bästa legala beredskap även på detta område.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Var och en som lyssnat till den hittills förda debatten måste konstatera att det i fråga om handelspolitiken rått en betydande överensstämmelse i uppfattningarna mellan regeringen och den borgerliga oppositionen. Den avsevärda enigheten i bedömningen av läget och i bedömningen av de krav som situationen ställer på vårt uppträdande både i Norden och i de större europeiska och världsvida sammanhangen är naturligtvis ytterst glädjande. En bred uppslutning kring handelspolitiken är en betydande tillgång och kanske till och med en förutsättning för att vi med någon utsikt till framgång skall kunna hävda våra intressen i de internationella sammanhangen. De inlägg som gjorts ger mig dock anledning till några mycket korta kommentarer.

När herr Holmberg kom in på handelspolitiken vill jag minnas att han började med att karakterisera och beklaga att regeringens ställning i europafrågan var trevande och avvaktande. Jag förstår inte riktigt vad herr Holmberg menar med det — jag har svårt att följa hans tankegång. Regeringsdeklarationen ger ju ett klart uttryck för vår obundna vilja och fasta föresats att göra vad som står i vår makt för att medverka i varje försök som kan föra oss närmare den slutliga lösningen på den europeiska integrationens problem. Vi vill åstadkomma — det framgår av regeringsdeklarationen, och

det är inte första gången vi säger det — en gemensam marknad i vår del av världen, där alla intresserade länder kan delta och som vilar på ett djupt, ingående och även långtgående samarbete mellan dem som ingår i en sådan organisation. Det är det slutliga målet, men därjämte erinras ju också i rege- ringsdeklarationen om vårt intresse att delta i försök att finna temporära lösningar och arrangemang som kan göra tillvaron litet uthärdligare för oss.

Herr Holmberg efterlyste i ett annat sammanhang det s. k. danska förslaget och frågade hur det kommer sig att det inte ställts till åtminstone utrikesnämndens och helst riksdagens förfo- gande. Han ifrågasatte om det inte vore lämpligt att utrikesnämnden inkallades för behandling av det. Svaret på den frågan är: Det finns inget danskt för- slag.

I samband med förberedelserna för det toppmöte som skall hållas i Köpen- hamn begärde jag — såsom samarbets- minister deltog jag i förberedelsearbe- tet — att danskarna skulle närmare pre- cisera vad de hade tänkt sig skulle be- handlas vid toppmötet för att detta skulle få ett konkret och värdefullt in- nehåll. Danskarna efterkom oss så till vida att det på tjänstemannaplanet upp- gjordes en förteckning på olika ämnen som kommentar till den dagordning efter vilken vi arbetade. Det betonades uttryckligen att förteckningen bara in- nehöll lösryckta tankar och att den endast skulle tjäna som vägledning för de diskussioner som fördes den 11 mars i Köpenhamn. Det begärdes också att detta papper icke skulle offentlig- göras, och under sådana omständighe- ter finns det heller ingen anledning att göra det.

Vad beträffar önskemålet om inkal- lande av utrikesnämnden vill jag säga att när förberedelsearbetet avslutats och man börjat se vilka frågor som kom- mer att föreläggas toppmötet, så är det väl alldeles självfallet att spörsmålet kommer att underställas utrikesnäm-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik den i god tid före mötet i Köpenhamn den 22 och 23 april.

Herr Dahléen lär ha sagt att den form som den svenska EEC-ansökan i somras fick — med stöd av inte bara social- demokraterna i utrikesnämnden utan också, såvitt jag kunde förstå, med stöd av centern, som inte hade något att till- lägga i slutomgången — hade gjort att vi kommit i en något sämre kategori. Om herr Dahléen menar att det gäller vår plats i samband med prövningen och eventuella förhandlingar om möjli- ga tillfälliga arrangemang, kanske det kan ligga något i att vi kommit i en »sämre kategori», men det beror inte på den form som ansökan fått. Om vi ingi- vit en ansökan där vi inte utan reser- vation sagt att vi sökte förhandlingar enligt § 237, dvs. den paragraf som reg- lerar medlemskapet, så hade vi under alla omständigheter försatts i den posi- tionen av alla dem som velat hänföra oss dit.

Jag kan tillägga att den uppfattningen att vi på grund av vår neutralitet inte på samma basis som andra länder skulle få förhandla om kommersiella arrange- mang betraktar vi som helt orimlig. Vi har också funnit en betydande förstå- else för vår ståndpunkt bland många av EEC-länderna. Jag hoppas alltjämt att neutraliteten inte skall diskvalifice- ra oss från att delta i förhandlingar om t. ex. tullsänkningar på europeisk basis. Det skulle vara lika orimligt att argu- mentera att neutraliteten skulle diskva- lificera Sverige från att delta i sådana övningar som det skulle ha varit att diskvalificera oss från Kennedyrundan.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag i ett tidi- gare anförande har aktualiserat frågan om den fortsatta behandlingen av bl. a. det danska utkastet till en reglering av vissa förhållanden mellan Nordens sta- ter för att därigenom kunna slå en fas- tare brygga över till EEC, vill jag en-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
dast kommentera handelsministerns anförande med att framhålla, dels att jag naturligtvis är glad över att vi i utrikesnämnden kommer att få tillfälle att behandla detta ämne, dels att jag hoppas att den propå som danskarna har utsänt omedelbart delgives ledamöterna i utrikesnämnden, så att vi i god tid kan förbereda oss. Som jag tidigare nämnde, har detta papper på något sätt sluppet ut i Sverige. Jag vill inte på något sätt anklaga regeringen för detta. Det lär väl finnas andra kontakter med våra grannländer. Jag tycker att det är fel att frågor av denna art i första hand skall delges och behandlas av industrins och näringslivets företrädare, medan oppositionspartiernas representanter, som i utrikesnämnden har ansvar för frågor av detta slag, kommer på efterkälken.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det papper som herr Holmberg talar om saknar i dagens läge egentligen all aktualitet. Vi har haft ett sammanträde mellan de nordiska marknadsministrarna, där vi bestämde oss för en viss avgränsning av de ämnesområden som skulle behandlas vid det kommande toppmötet. Utredningsarbetet på olika områden pågår. Det kompletteras i den mån så inte är gjort och förs vidare. Jag hoppas att vi så småningom får ett dokument av en art som anger vad som kommer att avhandlas vid toppmötet.

Jag anser inte att detta danska papper, som herr Holmberg påstår, skulle vara till någon större glädje. Det kan i varje fall inte betraktas ens som ett arbetspapper längre. Det är dock inte huvudskälet till att jag inte ville dela ut det till herr Holmberg, utan anledningen är att jag har förbundit mig till att inte medverka till något offentliggörande av det. Har andra fått tag på det och lämnat ut det, får de ta ansvaret härför. Jag kan inte göra det.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! I redogörelsen om FN:s generalförsamling förra hösten heter det, att generalsekreterarens rapport i fråga om nedrustningsproblemen utgör en hälsosam lektion i förintelse och förstörelse för statsmän, militärer och mannen på gatan. Rapporten talar om, har statsrådet Myrdal sagt, en förintad befolkning, förlamade samhällen, militärt kaos samt om brand, död och brännskador. Mest uppehöll sig statsrådet Myrdal vid de skador som den radioaktiva strålningen kan åstadkomma.

Även de konventionella vapnen, dit numera en del av de kemiska stridsmedlen tycks hänföras, kan dock vålla enorma skador. Vi som hörde och såg TV:s skildring av de vietnamesiska barnens ankomst till Köpenhamn i förra veckan har svårt att glömma den brännskadade flickans gråt. Hon var tyst och stilla, sades det, bara man inte rörde vid henne. Då blev smärtorna för svåra och hon skrek i förtvivlan. Detta tiotal barn, utvalda på måfå bland många tusen med likartade skador, illustrerar generalsekreterarens berättelse.

FN-rapporten, liksom dagens regeringsdeklaration, sysslar dock mest med kärnvapen och möjligheterna att uppnå ett icke-spridningsavtal. Barnens upplevelser visar, att även de s. k. småkrigen har en ohygglig verkan inte minst för civilbefolkningen och att denna åstadkommes med de konventionella vapnen. Det är allvarligt om man tillåter att de konventionella vapnen blir alltmer effektiva och dessutom tillåter att handeln med dem når allt fler folk och länder. Den förre danske statsministern Jens Otto Krag begärde vid FN:s senaste generaldebatt att man skulle försöka nå internationell överenskommelse om begränsning av handeln med konventionella vapen. Ett första steg skulle vara att utnyttja FN för att utveckla informationer om handeln. Generalsekreteraren borde förhöra sig hos medlemsstaterna om deras inställ-

ning och därefter rapportera till generalförsamlingen. Det kunde tänkas att man därmed fick en bättre överblick över rustningsbalansen mellan stora och små stater och i övrigt.

Det kan räcka med några få siffror om de konventionella vapnens destruktiva verkan för att belysa hur angelägen Kraggs begäran är.

Enligt uppgift i den konservativa londontidningen Sunday Times för någon vecka sedan drar USA:s krigföring i Vietnam så stora kostnader att om man hade samma utgifter för fredliga ändamål skulle vietnamesernas inkomster stiga så mycket att levnadsstandarden blev sex gånger bättre för män, kvinnor och barn i såväl Nord- som Sydvietnam. Till motsidan i Vietnam går helt naturligt också en ström av vapen för dyra kostnader. Det enda verkligt nationella inslaget i Vietnam tycks alltså bli det berättigade missnöje, som regeringsdeklarationen talar om, och viljan att hävda detta missnöje i kampen för den egna rätten. Även till Vietnams grannländer sänds vapen, och detta från avlägsna och fredliga länder. Tror någon att dessa sändningar verkligen gagnar freden? Eller gagnar vapensändningarna till Mellersta Östern och till Sydamerika freden?

Världens rustningar beräknas enligt låga uppskattningar nu uppgå till 175 miljarder dollar, kostnaderna för u-hjälp till 7,5 miljarder dollar per år. Men trots denna bristande balans är det mot u-hjälpen som kritiken riktas. Den sägs vara för stor. Vem granskar på samma sätt den hjälp som går till militär upprustning av u-länderna? Det internationella freds- och konfliktforskningsinstitutet i Stockholm har på sitt program studier av försäljning och hjälp med vapen till utvecklingsländerna. Den årliga utvecklingen av vapenhandeln sägs skola bli föremål för studier. Däremot sägs inte att dessa studier brådskar, men jag hoppas att det är underförstått.

Redan nu visar tillförlitliga uppgifter

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik att u-länderna av sina årliga inkomster betalar en lika stor andel till rustningar som industriländerna; det är bara det att u-länderna har mindre resurser än i-länderna.

I sitt tal vid FN:s generalförsamling dröjde utrikesminister Torsten Nilsson vid behovet av ökad upplysning för att förhindra konflikter stater emellan. Upplysning och bättre informationer behövs förvisso om vilka ohyggliga möjligheter som nu finns för att tillintetgöra mänskligheten. I sitt tal åsyftade utrikesministern dock huvudsakligen behovet av en bättre upplysning om de förhållanden som leder till raskonflikter. Lika riktigt som hans påpekande förefaller mig att vara, lika viktigt är att man här hemma ser till att behovet av bättre information tillgodoses. Ännu är informationsverksamheten om FN och om det mellanfolkliga samarbetet av minst sagt blygsamt format. Skall informationen verkligen ge resultat måste den också ges ökade möjligheter.

I andra länder uppmärksammas i dag massakern i Sharpeville den 21 mars. Man anstränger sig för att nå en stor allmänhet med upplysningar om vad som då skedde. Här får vi nöja oss med att notera att det i regeringsdeklarationen sägs att dagen står som en symbol för apartheidregimens omänsklighet.

Det kan vara skäl att i det sammanhanget erinra om den dokumentsamling som FN utgett under titeln Apartheid and the treatment of prisoners in South Africa. Denna dokumenterade skildring av hur politiska fångar behandlas för tankarna till den tortyr nazisterna utsatte de norska patrioterna för.

Det har i dag publicerats en artikel i Dagens Nyheter av Per Wästberg där han talar om behandlingen av fångarna i Sydafrika. Jag tycker det kan vara lämpligt att just denna dag läsa in ett avsnitt ur artikeln till riksdagens protokoll.

Per Wästberg talar om en färgad 18-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

åring som dömdes till 6 månader i ensamcell för att ha stulit frukt för 20 kronor i en butik. Domen mildrades till 5 månaders straffarbete och domen kommenterades: »Kosten består av 220 gram ris kokat i en och en halv liter osaltat vatten per dag. Denna föda försvagar och bryter mentalt ned en ung man. Ensamcellen är byggd i cement, med en liten gallerglugg, aldrig någon sol, luften bli ohälsosam och stinkande... Vilda djur ges mänskligare behandling.»

Som kontrast till dessa skildringar kan ställas en artikelserie i den sydafrikanska tidningen Rand Daily Mail, skriven av en journalist som besökt de grannländer till Sydafrika där de svarta har den politiska makten. Serien blev enligt uppgift en tankeställare för de vita representanterna för herrefolket. I stället för att ha rashat som ledstjärna har man i grannländerna eftersträvat ett gott samarbete mellan vita och färgade.

Så mycket mera tragisk framstår den ovärdiga behandlingen av indierna i Kenya, en behandling som för tankarna till de lidanden som judarna har utstått och fortfarande får utstå i vissa europeiska länder.

Vore det förmätet av oss att låta Kenyas ledande politiker förstå att vi ser med avsky på varje form av rasdiskriminering? Skulle det inte vara tänkbart att utnyttja indiernas kunskaper och skicklighet i vår biståndsverksamhet? Eller är det helt otänkbart att Sverige skulle kunna ta emot en del av dessa ofta högt utbildade och kvalificerade människor? Vi har tagit emot andra, oss helt främmande mänskogrupper och har lyckats anpassa dem till oss och oss till dem. Även om läget på arbetsmarknaden är besvärligt, kan det inte betyda att vi skall avstå från varje humanitär aktion. Det gjorde vi inte ens på 1930-talet.

Rashat föder rashat, och det är lika ovärdigt vare sig det vänder sig mot en brun, svart eller vit människa. Samti-

digt måste vi vara medvetna om att vad som nu sker i södra Afrika ovillkorligen leder till blodiga uppgörelser, om man inte kan genomföra FN:s beslut av skilda slag inom rimlig tid, främst genom sanktioner. Det förefaller vara nödvändigt att tillgripa sådana, även om herr Möllers varning för optimism i fråga om sanktioner förvisso är befogad. Personligen är jag tveksam inför dem, de leder till ökade risker för våld — det kan man inte bortse ifrån. Men frågan är kanske vilken form av våld vi tvingas att välja.

Som herr Möller nämnde har i dagarna lämnats förslag om Sveriges uppträdande gentemot Rhodesia av den kommitté, som handlagt frågan om en lagstiftning för genomförande av säkerhetsrådets beslut och rekommendationer. Jag vill avslutningsvis, herr talman, uttala förhoppningen att man här skall samarbeta intimt med de övriga nordiska staterna. Finland har som bekant redan antagit en lag som gäller uppfyllandet av förpliktelser vilka följer av medlemskapet i FN.

Samarbetet i FN-frågor är livligt mellan de nordiska staterna — det märks inte minst hos generalförsamlingen i FN-huset. Men det kan givetvis stärkas ytterligare om vi inom kort får uppleva en vitalisering och fördjupning av hela det nordiska samarbetet, vilket tydliga tecken tyder på. Samarbetet bör kunna gälla också bistånd av olika slag, exempelvis det återuppbyggnadsarbete i Vietnam som, enligt vad vi alla vill tro, inom en snar framtid kommer att bli aktuellt och detta för att vi inte vill tänka oss att vi skall ställas inför ännu ett världskrig med allt vad detta innebär.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det dramatiska skeendet i Vietnam berör oss alla, vilket omvitnats i den tidigare diskussionen i dag. Ingen kan ta ställning för kriget som ett medel att lösa internationella

konflikter. Ingen kan undgå att känna djupt medlidande med de människor som drabbas av krigets fador. När vi diskuterar vad som händer i Vietnam, får vi dock inte låta detta undanskymma vad som sker och har skett i andra delar av vår orosfyllda värld.

Vi har upplevt vad som skedde i Sovjetunionen och hur detta land handlade mot satellitstaterna. I Sydafrika finns en regim vars apartheidpolitik vi inte accepterar. Vad som händer i Rhodesia upprör oss alla. Vårt land samarbetar inom EFTA med Portugal. Vi känner alla till dess sätt att behandla sina kolonier och befolkningen där. Vi har också anledning att dra oss till minnes det som nu sker i Grekland. Den senaste nyheten om massmord på indianer i Sydamerika ger en skrämmande bild av en verklighet som vi trodde att en civiliserad värld icke skulle behöva uppleva.

Jag känner sympati med den ungdom och andra som reagerar mot våldet som ett medel för egen vinning förtryckta de mänskliga fri- och rättigheterna. Våra sympatier eller antipatier mot de i våldshandlingarna inblandade parterna får inte fördunkla målsättningen, som måste vara fredsöverenskommelse snarast möjligt. Det finns stor risk för att engagemang och upprördhet ger en sådan känslomässig slagsida att fredsvågen kommer i bakgrunden även i den svenska debatten. Den stora klyftan mellan rika industriländer och fattiga u-länder upplevs allt starkare, främst bland ungdomarna, som något orättfärdigt och oacceptabelt och spelar naturligtvis en avgörande roll i deras ställningstagande. Låt mig, herr talman, deklarerar än en gång att jag till fullo sympatiserar med ungdomens naturliga diskussion i dessa frågor. När jag gör detta innebär det icke att jag accepterar ytterlighetshandlingar som ägt rum i form av äggkastning, fönsterkrossning m. m., avsedda att skada utländska sändebud i Sverige.

Vi har i vårt land en överväldigande ansvarsmedveten och i övrigt fin ung-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

dom som måste medverka till att dylika handlingar inte får upprepas. Det är naturligt att den regering som vi för närvarande har inte bara måste känna sitt ansvar, utan även måste handla i enlighet med ett neutralt lands skyldigheter. Vår neutralitetspolitik står över partigränserna, och det finns ingen som helst anledning att något statsråd kommer på sådana villovägar att han valtaktiskt spekulerar i dessa ömtåliga frågor.

Vi kan väl inte komma ifrån att det finns ett visst samband mellan den amerikanska ambassadörens hemresa och regeringens talande och handlande. Vi har, herr talman, en utrikesminister. Hans långa tystnad har förvånat. När han så småningom tagit till orda och säger att det är regeringschefen som skall tala i så viktiga frågor, accepterar jag det till fullo. Beträffande andra statsråds agerande vill jag uttala min beundran för arbetskapaciteten att i vissa frågor vara regeringschef, utrikesminister och fungera i sin normala befattning som undervisnings- eller utbildningsminister.

Från centerpartiets sida vill vi varken dramatisera eller överdimensionera det skedda. Det råder yttrandefrihet i vårt land. Vårt land är en demokrati. Vi har rätt att demonstrera. Det må ankomma på vederbörande att bedöma lämpligheten att tåga tillsammans med ett krigförande lands ambassadör.

Centerpartiet har i denna fråga accepterat generalsekreterare U Thants linje. I en i många avseenden barbarisk värld tror vi att FN och dess underorganisationer bör ges allt stöd för att enskilda och länder skall kunna leva i en fredlig värld och i en fredlig samvaro.

Herr talman! Vi är medvetna om att vår politik, såväl när det gäller vårt lands inre förhållanden som dess förhållande till andra länder, i handling och tänkande bör baseras på begreppet frihet från fruktan. Detta bör gälla alla, oberoende av hudfärg, ras eller religion.

Meddelande ang. enkel fråga

Om vi är ense om detta och låter det inrikespolitiska trygghetsbegreppet bli en realitet, måste det vara en nödvändighet att marknadsproblemen får den positiva lösning som behövs inte bara för att skapa trygghet åt oss själva utan även för att vi skall kunna ge mera hjälp till u-länderna.

Som jag tidigare antytt lever vi inte bara i en föränderlig värld utan i en inflammerad sådan, och detta måste föra med sig att vi måste närma oss marknadsfrågorna med all försiktighet. Vi har varit med och byggt upp EFTA såsom varande en bro till en större marknad. Även om den stora EFTA-partnern England någon gång brutit mot EFTA-traktaten, måste vi vara medvetna om att EFTA finns kvar och fungerar. Detta faktum måste enligt min uppfattning vara en handlingsbas även för framtiden.

Den nordiska gemenskapen har en väsentlig uppgift, dels i fråga om det mänskliga nordiska samarbetet, dels när det gäller möjligheterna att gemensamt komma med i en större marknad. Handelsutbytet mellan de nordiska länderna är av den storleken att det nordiska samarbetet för alla de nordiska länderna ter sig som en nödvändighet.

Förhandlingsresultatet i Kennedy-rundan visar enighetens möjligheter. En naturlig nödvändighet synes också vara att marknadsstaterna icke glömmer bort de globala perspektiven. Marknadsfrågan får inte begränsa sig i sin egen begränsning. Även om vi är ett litet land bör vi göra allt för att medverka inte bara till en handelspolitiskt gynnsam utveckling för vårt land utan även till en fredlig samverkan i övrigt.

Om vi kommer med i en större marknad får det inte bli något av en rikemansklubb för Europa. Vi har en s. k. tredje värld, och med vårt ansvar förenat och med vår humanitära inställning

måste den handelspolitiska diskussionen ta hänsyn till u-länderna.

Medan vi väntar är det en nödvändighet att de nordiska länderna med hänsynstagande till respektive lands möjligheter gemensamt förbereder inträdet i den stora gemensamma marknaden. Rapporten från det nordiska ministermötet i Köpenhamn, som handelsministern för en stund sedan talade om här, inger förhoppningar om att det som eventuellt kommer att hända skall ske i en förberedande samverkan i Norden för att vi inom EFTA:s ram med för vårt land bibehållen neutralitet skall kunna njuta av stormarknadens fördelar. Detta är som jag ser det avslutningsvis, herr talman, en nödvändighet för ett bibehållande och ett utvecklande av tryggheten i vårt samhälle.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts, att den fortsatta överläggningen skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Tistad* (fp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Anser Statsrådet det vara lämpligt att enskilda företag i tobaksbranschen som beställt kontrollstämplar hos kontrollstyrelsen hänvisas att avhämta dem hos Svenska Tobaksaktiebolaget?»

Kammaren åtskildes kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 21 mars eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik (Forts.)

Fortsattes överläggningen i anledning av det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 73 avsedda meddelandet.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Det är på två fält av den politiska verksamheten som under en lång följd av år de demokratiska partierna varit eniga, nämligen i fråga om utrikespolitiken och i fråga om försvarspolitiken. Den enigheten har rätt inte på grund av någon automatisk samstämmighet av åsikterna i detalj utan därför att alla har eftersträvat den och så gjort erforderliga uppoffringar för att den skulle kunna uppnås och vidmakthållas. Vi har naturligtvis handlat på det sättet därför att vi alla har ansett att enighet om utrikespolitik och försvarspolitik har ett värde i sig för landets säkerhet och att partitaktiskt manövrerande på de områdena inte är förenligt med det ansvar som en politiker bör kunna avkrävas. Vi har låtit kommunisterna ensamma stå för ett sådant manövrerande.

På det senaste året, närmare bestämt från och med valet 1966, har en ändring inträtt, och den blir undan för undan alltmera påtaglig. Regeringen har sökt strid på båda de hittills pacificerade områdena. Det började med den plötsliga och våldsamma omkastningen i försvarspolitiken, och det tycks fortsätta nu med utrikespolitiken. Jag skall ge ett par exempel.

Under den allmänna motionstiden vid riksdagens början väcktes en motion angående principerna för svensk utrikespolitik. Motionen är underteck-

nad av de ledamöter av högerpartiet som haft att företräda vårt land vid Förenta Nationernas generalförsamling och som därför direkt utomlands har känt behovet av klara principiella normer.

Det är nu tolv år sedan riksdagen senast gav uttryck åt sin samlade syn på svensk utrikespolitik. Vi tycker därför att tiden kunde vara väl mogen för ett nytt uttalande. Motionen var inte avsedd att söka strid. Dess innehåll är i stort sett bara en redogörelse för tidigare officiella svenska ståndpunktstaganden, och motionens yrkande är helt enkelt »att riksdagen måtte uttala att som riktlinjer för svensk utrikespolitik alltjämt skall gälla de principer som antogs av 1956 års riksdag».

Det föreföll oss alldeles självklart att motionen skulle behandlas av utrikesutskottet på sådant sätt att riksdagen kunde ha tagit ställning till den i samband med denna debatt, som ju främst rör utrikespolitikens allmänna utformning.

Utrikesutskottets majoritet har emellertid avvisat en sådan naturlig ordning, och motionen ligger ännu obehandlad. Något skäl har inte angivits. Det förefaller för övrigt nästan som om man hade för avsikt att skjuta motionen helt ifrån sig under vårriksdagen och ta upp den först på senhösten. Under de år som jag har tillhört riksdagen har jag inte varit med om ett diktat av denna typ någon enda gång i ett utskott, och jag vill inför kammaren protestera mot åtgärden och anhålla att utrikesutskottets ordförande eller annan representant för utskottsmajoriteten ville lämna en redogörelse för motivet att inte vilja underställa kammaren motionen vid det tillfälle då så självfallet borde ha skett. Herr Möllers förklaring för en stund sedan, då han

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

skyllde på sekretariatet, kan jag inte godta. Till dess att motsatsen blir bevisad kan jag för min del inte tolka motionens behandling eller rättare sagt dess underlåtna behandling på annat sätt än som ett uttryck för ovilja att klart säga ut att vår neutralitetspolitik skall bedrivas på samma sätt som har skett under en lång följd av år.

Jag sade att motionen i huvudsak ger en redogörelse för tidigare svenska ståndpunktstaganden och självklara synpunkter. Den har därutöver ett kort avsnitt som innehåller ett försök att fastlägga de krav som bör vara vägledande för de svenska insatserna i nedrustningssammanhang. Det är krav som kanske inte är fullständiga och som säkert tål att diskuteras. Vi har tagit upp dem just därför att en sådan diskussion är behövlig och att ett fastläggande av principerna för vårt handlande också i detta sammanhang måste vara högeligen önskvärt. Ja, det torde vara nödvändigt, om vi lika ivrigt som vi hittills har gjort skall engagera oss i nedrustningspolitiken och därvid handla effektivt och konsekvent och med god balans mellan svenska och universella intressen.

Eftersom utskottet inte har velat underställa kammaren våra överväganden, i varje fall inte nu trots att frågan är brännande aktuell, skall jag be att få redovisa dem. Låt mig dock först starkt få betona den vikt som vi lägger vid försöken att begränsa de militära rustningarna i världen. Det slutliga målet hävidlag, en allmän och total avrustning grundad på en internationellt hävdad rättsordning, ter sig dock i dag utomordentligt avlägset. Framkomsten av nya medel för en nära nog obegränsad massförintelse, kärnvapen samt biologiska och kemiska stridsmedel, har gjort det till den angelägnaste uppgiften för närvarande att få dessa medel under kontroll. Tyvärr framstår även denna begränsade målsättning som mycket svår att nå.

Vi svenskar har särskilt goda förut-

sättningar att delta i detta arbete. Vår alliansfria politik gör oss oberoende av påverkan utifrån, och vi har så länge lyckats hålla oss utanför krigiska förvecklingar och så klart visat vår frihet från aggressiva avsikter, att vår fredsvilja icke gärna kan sättas i fråga. Vi har vidare högt utvecklade vetenskapliga resurser och en i hela nationen starkt förankrad vilja att hjälpa till i arbetet på avspänning och utjämning av motsättningarna i världen.

Sverige har ju också under senare år kommit att intaga en bemärkt plats i de internationella nedrustningsförhandlingarna.

Det är alltså som underlag för våra ställningstaganden i de sammanhangen som vi behöver långsiktiga och konsekventa handlingslinjer. De bör samtidigt tillgodose både svenska säkerhetsintressen och kraven på internationell solidaritet. Vi har i vår motion formulerat dem i följande fem punkter.

1. Nedrustningsåtgärder måste präglas av balans och realism. Avtal och överenskommelser får inte i sig innebära förskjutningar i balansen mellan stater eller grupper av stater. De bör ålägga alla berörda parter jämförbara förpliktelser.

2. Fullgörandet av åtaganden måste vara öppet för insyn utifrån eller ske under effektiv internationell kontroll.

3. Rustningsrestriktioner skall ha nedrustningseffekt. De får inte tjäna andra syften utan bör både leda till och av de enskilda staterna betraktas som ledande till ökad säkerhet. Frivillighet är den bästa garantin för ett åtagandes varaktighet och en förutsättning för ytterligare avspänning.

4. Rustningsrestriktioner får inte låsa utvecklingen. De får inte långsiktigt konservera styrkeförhållandena mellan stater och hindra de fortlöpande förändringar i dessa som i längre perspektiv normalt äger rum.

5. Nedrustningsåtgärder får inte skapa diskriminering på fredliga arbetsfält. Avtal som kan innebära ingrepp

i den fredliga fria konkurrensen måste kombineras med regler som hindrar en sådan diskriminering.

Herr talman! Det kan väl inte ha varit utformningen av dessa, som jag tycker, självklara krav som så skrämde utrikesutskottet. Jag kan inte tro det.

Vår alliansfria neutralitetspolitik har hittills ansetts kräva att svensk handelsfrihet skall upprätthållas i kärnvapenfrågan. Grundvalen för den politiken är nämligen förmågan att avhålla även en stormakt från anfall mot oss. Därför måste vapenutvecklingen inom stormakterna i hög grad beröra oss, och detta gäller även kärnvapen — åtminstone konstruktioner för direkt militär användning. Vi måste därför hålla kvar vår handlingsfrihet så länge som stormakternas kärnvapenresurser inte kunnat bringas under kontroll. Det har också varit regeringens ofta deklarerade linje att uppställa bestämda villkor i fråga om rustningsbegränsningar på kärnvapenområdet för att den handlingsfriheten av oss skall överges. Dessa villkor blev klart definierade, när svenska regeringen år 1962 efter hörande av utrikesnämnden svarade på Förenta nationernas fråga beträffande anslutning till en kärnvapenfri zon i Europa enligt ett av utrikesminister Östen Undén framlagt förslag. Då förklarade regeringen att våra villkor bl. a. innebar att stormakterna skulle ha ingått ett avtal om fullständigt provstopp, att zonen skulle gälla försöksvis under en tid av fem år och att den skulle vara ett faktum före 1963 års utgång.

Det blev, som vi vet, ingenting av med zonen. Förenta nationerna satte till sin nedrustningskonferens i Genève, där Sverige blev medlem, och stormakterna ingick i Moskva år 1963 sin överenskommelse om ett partiellt provstopp. Sveriges inställning blev därefter — fullt riktigt tycker jag — att som villkor för ett avstående av vår handlingsfrihet kräva en samlad lösning, en s. k. paketlösning, som skulle innehålla först

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik och främst ett totalt provstopp, vidare ett produktionsstopp och slutligen såsom en komplettering till dessa viktiga element ett icke-spridningsavtal. Det är väsentligt att göra klart för sig att det är provstoppet och produktionsstoppet som har nedrustningseffekt. Ett icke-spridningsavtal har i sig självt intet spår av någon sådan effekt.

Det svenska kravet på en samlad lösning kan sägas vara en logisk uppföljning av ställningstagandet i samband med Undénplanen. Provstoppet är detsamma. Det skulle ha hindrat en vidareutveckling av kärnvapen, om det hade kommit till stånd senast under år 1963. Så skedde dock inte, och eftersom vidareutvecklingen sålunda inte kunde hindras i tid, måste stoppet kompletteras med restriktioner i fråga om nyttilverkning. Icke-spridningsavtalet kan därefter så att säga åstadkomma den fria zonen.

Hur kan nu regeringen mot bakgrund av denna under en lång följd av år drivna linje i sin deklaration i dag skildra det nu i Genève framlagda icke-spridningsavtalet på ett sätt som närmast leder tanken till att det skulle vara en framgång för svensk utrikespolitik? Det är ju i själva verket ett svidande nederlag för det som är väsentligt i de svenska önskemålen. Jag kritiserar ingen för misslyckandet. Det har säkerligen inte gått att uppnå bättre resultat. Vad jag vill kritisera är sättet att framställa det som händer. Sanningen är att stormakterna hänsynslöst har viftat undan varje reell motprestation och inte ens velat allvarligt diskutera någon sådan. Förhandlingarna sker till ackompanjemanget av täta kärnvapenprov och under en fortsatt väldig kärnvapenupprustning. Det enda stormakterna vill ge är vaga löften om att förhandla vidare så småningom, när man har fått sitt monopolavtal i hamn. Sådana löften är inte mycket att bygga realpolitik på. Liknande utfästelser gjordes när det partiella provstoppet ingicks år 1963, men de har inte, trots att fem år har för-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

flutit sedan dess, lett till någonting alls. Förhandlingarna i Genève ger en god illustration av hur totalt hänvisad till egna resurser att skydda sin säkerhet en liten alliansfri nation är.

Regeringen säger nu i sin deklaration att undertecknandet av det partiella provstoppsavtalet år 1963 för vår del var ett politiskt avgörande i riktning mot att avstå från handlingsfriheten samt att beslutet härom stöddes av en enig riksdag. Detta är inte sant. Riksdagen var visserligen enig, men det berodde på att regeringen i sammanhanget gjorde så klara deklarationer om våra motkrav och villkor för att släppa vår självbestämmanderätt — det var villkor och inte bara lösa förhoppningar, vilket fru Myrdal ville antyda för en stund sedan — att alla kunde ställa sig bakom dem. Såvitt jag kan förstå, begär ingen i dag någonting mera eller något annat än att regeringen skall vidhålla sin tidigare inställning. Det verkar dock som om regeringen vore helt på flykt från den. Är regeringen också på flykt från neutralitetspolitikens övriga viktiga delar?

Vår utrikespolitik har som grundval ett allsidigt sammansatt och starkt försvaret. Det krävs för vår egen säkerhet, men det fyller också en viktig uppgift för att upprätthålla balansen i Norden och i norra Europa över huvud taget.

Statsminister Erlander uttalade för en stund sedan från den här talarstolen sin belåtenhet över de säkerhetspolitiska utredningar som 1965 års försvarsutredning har gjort och som han tydligt ställde sig bakom. Jag skall be att få citera ett uttalande i utredningens nyligen avlämnade betänkande: »Redan i nuvarande läge fyller vårt land genom sin utrikespolitik och sitt försvaret en viktig roll för att vidmakthålla stabiliteten i det nordiska området. — — — Väsentliga försvagningar av det svenska försvarets styrka relativt omvärlden kan rubba denna bild av stabilitet och balans i Norden.»

Den försvarspolitik som regeringen

har inlett innebär att försvaret genom att leva upp sina tillgångar hålles på något så när oförändrad nivå de allra närmaste åren. Statsministern sade att det är fel att påstå att vi sänker garden och minskar vår försvarsförmåga under de närmaste fyra åren. Nej, det är aldrig fel att påstå vad som är sant. Sanningen är att vi sänker garden påtagligt. Vi har redan börjat göra det, men efter några få år blir försvagningarna väsentliga, även om vi då skulle satsa jättebelopp. Efter några få år är alltså balansstörningen i Norden ett faktum. Vad har regeringen för planer inför detta? Vad finns det för underlag för påståendet i regeringsdeklarationen att vår neutralitet i morgondagens Europa måste framstå som en tillgång? Om vår politik inte kan vidmakthålla balansen i Norden, vill man faktiskt fråga: Tillgång för vem då? Det är svårt att veta vem som kommer att vinna i det hasardspel som regeringen har börjat spela med den svenska säkerheten.

Vi har den europeiska marknadsfrågan. En svensk anslutning till EEC kan ganska snart bli en nödvändighet, om inte vår exportindustri skall flytta från oss och vårt välstånd rinna bort. Ett av de stora problemen är då om vi skall kunna uppnå en anslutning med bibehållen möjlighet att bedriva vår neutralitetspolitik. Skall det lyckas så fordras inte tomma deklarationer utan att vi i handling visar vår avsikt och förmåga att hävda vår linje. Det går inte, om man samtidigt för en försvarspolitik som obönhörligen och ganska snart leder till en väldig avtappning i vår försvarsförmåga. Skall vi avstå från EEC eller skall vi avstå från neutraliteten?

Kraven som ställs på oss i fråga om den nordiska balansen och av omsorgen om vårt välstånd är viktiga nog, men de är ändå av underordnad betydelse i jämförelse med trygghet mot krig och våld för vårt eget land. Att skapa den tryggheten måste vara en av politikens alla viktigaste uppgifter.

Jag skall återigen be att få citera för-

svarsutredningen. Den säger i ett annat avsnitt av sitt betänkande: »Stor-makternas militära resurser har, trots de ekonomiska påfrestningar det innebär, successivt ökats och är nu större än någonsin tidigare. Detta innebär betydande latent risker. — — — Aggressiva påtryckningar eller andra yttringar för en maktpolitik som utgår från hot om krig kan komma att beröra hela Europa. Krig i Europa kan härvid inte uteslutas. — — — Det är inte givet att vårt land måste dras in i ett storkrig i Europa, inte ens om detta omfattar områden inom den nordiska regionen. Avgörande härför kan i många lägen vara styrkan av vårt militära försvar.» Det är alltså dagens situation som utredningen tecknar på detta sätt. När det gäller utvecklingen på litet längre sikt — den framtid i vilken nuvarande försvarspolitik får sin avgörande verkan — nöjer man sig med att konstatera att bedömningarna är osäkrare men att riskerna för krig kvarstår. Det finns inga tecken på en avspänning eller andra faktorer som gör krigsriskerna obefintlig i den framtid då vår försvarskraft har minskat väsentligt — så småningom till ungefär hälften mot nu.

Hur tänker sig regeringen att svenska folkets behov av skydd då skall tillgodoses? Skall vi överge neutraliteten och söka skydd hos andra? Med alltför svaga egna resurser kan vi bli tvungna till detta vare sig vi vill eller inte.

Herr talman! Regeringen ägnar i dagens deklaration mycket utrymme åt att skildra sina omsorger om den svenska neutraliteten. Jag kan inte frigöra mig från intrycket att regeringens handlingar berövar detta tal trovärdigt innehåll.

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Det är mycket intressant att lyssna till herr Virgin. Eftersom vi nu under flera år har suttit i samma delegation vid nedrustningsförhandlingarna i Genève har, tycker jag,

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik våra uppfattningar där blivit mera samstämda än som här har kommit till synes. Jag kan också instämma i många av herr Virgins allmänna uttalanden, men jag ser inte riktigt på vilka precisa punkter han skulle önska att våra insatser vid nedrustningsförhandlingarna drevs olika mot nu.

Jag skall emellertid ta upp ett par speciella frågor. En av de principer som herr Virgin nämnde såsom framlagda i högerpartiets motion gällde att kärnvapenmakterna inte skulle få särskilda förmåner i samband med nedrustningsåtgärder. Här vill jag säga att ett av den svenska delegationens ändringsförslag, som ännu icke godtagits, inriktar sig just på ett sådant problem, nämligen den högst moderna frågan om utnyttjande av kärnladdningar för fredliga sprängningar i syfte att utvinna gas, olja och mineral och kanske för stora ingenjörsuppgifter, hamnanläggningar osv. Om dessa explosivers användning måste förbjudas för alla icke kärnvapenstater, därför att kärnsprängladdningarna är praktiskt taget identiska med kärnvapen, betyder utan tvivel kärnvapenmakternas fortsatta monopol på kärnvapnen att de faktiskt kan utnyttja ett militärt monopol också för kommersiella förmåner; kärnvapenmakterna skulle alltså ha möjligheter som andra länder saknar att exploatera sina gastillgångar, sina mineraltillgångar etc.

Detta är en intrikat fråga, men vi har där inte bara ställt ett ändringsförslag utan också anmält som en reservation, att vi kommer att fortsätta arbetet på att förändra dessa regler; och det inte minst i de underutvecklade ländernas intresse.

Sedan skulle jag litet grand vilja beröra det som herr Virgin sade om Undénplanen och de villkor svenska regeringen ställde i sitt svar på generalsekreterarens rundfråga i mars 1962. Det är nämligen, herr Virgin, väldigt mycket en fråga om att utvecklingen själv kan förändra sig så, att regering

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

och riksdag måste vara i stånd att också se litet annorlunda på problemen. Svaret på rundfrågan gällde ju under vilka villkor Sverige skulle vara villigt att låta vårt land ingå i en kärnvapenfri zon i Europa, omfattande så många stater som möjligt i Mellan- och Nord-europa vilka inte skulle förfoga över egna kärnvapen. Bland de villkor för ett svenskt deltagande som nämndes i svaret var att överenskommelsen skulle göras tidsbegränsad, förslagsvis till fem år. Nu är en förändring i färd med att komma till stånd. Om nämligen icke-spridningsavtalet går igenom är ju ett av de förnämsta syften som omedelbart skulle vinnas — annars blir det inget avtal — att frågan om Västtysklands bindning till kärnvapenfrihet kommer att avgöras i det sammanhanget. Frågan om en kärnvapenfri zon i Europa som separat nedrustningsåtgärd har därmed kommit något i skymundan.

Andra villkor ställdes också den gången, således år 1962. Ett var att kärnvapenstaterna skulle utfästa sig att avstå från alla åtgärder som stod i strid med en överenskommelse om en kärnvapenfri zon, t. ex export av kärnvapen eller överlämnande av tekniska upplysningar eller apparatur för produktion av kärnvapen. Detta är också ett åtagande som ingår i de operativa artiklarna i det föreslagna icke-spridningsavtalet. Den delen av våra »villkor» skulle alltså bli direkt tillgodosedda där.

Vidare sades det från den svenska regeringens sida att överenskommelsen skulle göras beroende av att kärnvapenmakterna kom överens om att upphöra med kärnvapenproven. Vi har fått ett partiellt provstopp. Jag vill gärna hålla med herr Virgin i det omdöme som jag antar att han gör, nämligen att det partiella provstoppet inte har visat sig hindra kärnvapenmakterna från att sätta i gång ganska stora nya utvecklingsprojekt på kärnvapenområdet. Frågan om det fullständiga kärnvapenprovstoppet står därför kvar. Frågan är av

utomordentlig vikt. Vi satsar våra största vetenskapliga och diplomatiska resurser för att driva fram just denna fråga, och det kommer vi sannerligen att göra även i fortsättningen. Att vi driver frågan med kraft har man också redan noterat i nedrustningsförhandlingskretsar, inte minst hos stormakterna.

Jag tror emellertid att under herr Virgins kritiska inställning — hans pessimism, hans ord om svidande nederlag osv. — ligger någonting annat där vi kanske skiljer oss mer än i dessa speciella frågor. Jag vill dock först framhålla att vi sannerligen inte, vare sig i regeringsdeklarationen eller i något anförande, glorifierat icke-spridningsavtalet. Vi har inte uttalat någon tillfredsställelse med avtalet, och vi ställer oss fortfarande helt öppna till frågan huruvida det kan vara av verkligt positiv betydelse för oss. Det förhållandet att det i stämningen i herr Virgins anförande ligger något som skiljer oss åt och som skiljer oss åt mera i dag än när vi tidigare arbetat tillsammans tror jag inte beror så mycket på vad vi gör eller inte gör i nedrustningssammanhang på det internationella planet utan fastmera på en olika uppfattning om vad som är önskvärt och möjligt med hänsyn till svensk kärnvapenbeväpning. På den punkten kan jag inte heller underlåta att registrera att det har skett väldiga förändringar under den tid som vi har arbetat i Genève, inte bara i Sveriges inställning till frågan om egna kärnvapen utan över huvud taget i alla smärre staters inställning till denna fråga, alltså sedan mars månad år 1962, eller den tidpunkt då 18-maktskommittén påbörjade sitt arbete och då samtidigt vi lämnade vårt svar på rundfrågan om Undénplanen.

Det har blivit alldeles tydligt att utvecklingen i fråga om kärnvapen har gått helt och hållet till stormakternas favör. När vi började fanns det ytterst få interkontinentala kärnvapen, långdistansvapen. Hela utvecklingen på det

området har försiggått på senare tid. Det betyder att de s. k. supermakterna avlägsnar sig långt även från de medelstora kärnvapenstaterna. Storbritannien börjar redan dra konsekvenserna av insikten att inga andra än supermakternas vapensystem egentligen är av avgörande betydelse.

Med detta sammanhänger den andra punkten, nämligen att de militära experternas bedömande av kärnvapnets användbarhet har utvecklats i mer försiktig — eller kanske rent av negativ — riktning.

Som en tredje punkt, vilken jag bara kort vill nämna, har vi de upplysningar som står att finna i FN:s generalsekreterares rapport om kärnvapnets kostnader och verkningar. Där får man för första gången en öppen utredning om de enorma kostnader som kompletta, om också små, kärnvapensystem skulle dra.

Vi har för det fjärde — det vill jag bara kort påminna om — sett en mot denna faktiska utveckling svarande förändring i opinionen i alla länder. I Sverige brukar vi mäta opinionen då och då med Gallupundersökningar. Det har vi också gjort härvidlag. År 1957 var vid en sådan utfrågning 40 procent av de tillfrågade för svenska kärnvapen och 36 procent emot, medan 1967 bara 19 procent var för och hela 73 procent emot.

Det är alltså en realistisk bedömning som ligger bakom resonemanget att man knappast har samma anledning som tidigare att bygga beslut på förhoppningar om effektiviteten — och kanske ens önskvärdheten — av ett svenskt kärnvapen.

Detta är den stora fråga som ligger under vår diskussion. Icke-spridningsavtalet är så att säga en formell fråga, som är anknuten till denna stora fråga men som inte är helt avgörande för inställningen till den som berör vår egen kärnvapenbeväpning. Det blir ju tillfälle att diskutera den frågan snart nog.

Jag vill påminna om några ord i den

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik i dag framlagda försvarspropositionen nr 110, där departementschefen säger: »Jag delar försvarsutredningens bedömning att det för närvarande inte ligger i vårt lands säkerhetspolitiska intresse att anskaffa kärnladdningar.» Riksdagens partier får med all sannolikhet tillfälle att ta ställning till den saken innan frågan om ett icke-spridningsavtal ställs på sin politiska spets för vårt lands vidkommande. Riksdagens suveränitet att därvidlag fatta fria beslut kan ingen ifrågasätta, och vi föregriper naturligtvis inte heller riksdagens avgörande.

När jag har ordet skulle jag vilja säga något till fru Segerstedt Wiberg, som också talade om nedrustning. Hon påminde om några förslag som hade förelagat i FN:s generalförsamling förra hösten och som där inte ens hade tagits upp till behandling. Det ena var det danska förslaget om en begränsning av handeln med vapen, närmast en registrering av vapenhandeln. Detta förslag framställdes till slut aldrig formellt av danskarna eller några andra. Det andra som siktar mycket mer direkt till en verklig nedrustningsåtgärd gällde de biologiska och kemiska stridsmedlen. Där tog Malta ett initiativ. Tydligt hade ambassadören en del tid till sitt förfogande, och han hade gjort en mycket intensiv förberedande studie. Han gjorde en dokumenterad framställning — och Sverige stödde intensivt den framställningen — med begäran att få en av FN:s generalsekretariat med experthjälp utarbetad rapport om de biologiska och kemiska stridsmedlen, liknande den rapport som vi just då hade mottagit om kärnvapnets ekonomi och verkningar. Detta resolutionsutkast drogs tillbaka, och det kanske säger någonting om det politiska klimatet och om det samspel som troligtvis försiggår mellan stormakterna, att det maltesiska resolutionsutkastet drogs tillbaka på samma gång som ett ungerskt förslag som hade gått ut på att skarpt kritisera användningen av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

kemiska stridsmedel, inte bara för att döda människor utan också för att förstöra deras försörjningsmöjligheter.

Detta är nog den politiska bakgrunden till den kompromiss som gjordes, en kompromiss som nedrustningssträvandena blev lidande på. Jag kan bara försäkra att vi från svensk sida ämnar fortsätta att försöka få upp de biologiska och kemiska stridsmedlen till förnyad behandling. Vi är utomordentligt glada att vi därvidlag har ett starkt stöd från de svenska militärerna.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som statsrådet Myrdal säger att även jag haft förmånen att tillhöra nedrustningsdelegationen i Genève under ett flertal år och att vi i många avseenden där har varit helt samstämde. Jag har aldrig sökt dölja min respekt för fru Myrdals skicklighet och kunnskap i dessa sammanhang och hennes förmåga att föra vår talan i förhandlingarna. Men jag har heller aldrig sökt dölja, att jag inte delar den grundinställning som, förefaller det mig, ofta leder fru Myrdals handlande, nämligen att kärnvapen över huvud taget inte har något intresse för svensk säkerhet. Jag tror att vi har ett utomordentligt starkt intresse att även i framtiden kunna bibehålla vår frihet att själva utan låsningar avgöra hur vi skall tillgodose vår säkerhet. Jag har aldrig pläderat för svensk kärnvapenanskaffning, men jag har alltid pläderat för att vi inte skall avstå från vår frihet att besluta i den frågan innan vi har fått några motpresenter som kan kompensera den brist i trygghet som en låsning genom icke-spridningsavtal eller på annat sätt skulle innebära.

Nu säger fru Myrdal att försvarsutredningen har föreslagit att vi skulle besluta att för närvarande inte anskaffa kärnvapen. Jag har ingenting emot ett sådant beslut. Men om jag minns rätt fortsätter försvarsutredningen och sä-

ger ungefär så här att om det i en framtid skulle visa sig att det blir en annan situation, kan man ta upp frågan till omprövning. Det tycker jag också är ett riktigt konstaterande. Men hur skall vi kunna göra det, om vi är låsta genom internationella avtal?

Det ligger mycket i fru Myrdals skildring av hur situationen ändrats, men jag tror inte att det är fullt korrekt att säga att den tekniska utvecklingen på kärnvapenområdet helt har gått i riktning mot anskaffande av utslutande stora interkontinentala vapen. Såvitt jag vet har det samtidigt skett en utveckling som gör gränsen till de konventionella vapnen mera flytande. Det är just en sådan längre gående utveckling som kan vara av vital betydelse för oss. Låt mig sluta med att citera vad som sades när anslutning skedde till 1963 års provstopp. Då sade regeringen att den hoppades »att provstoppsöverenskommelsen i Moskva skulle leda till ytterligare konkreta resultat i nedrustningsarbetet och bana väg för uppgörelser om verkliga rustningsbegränsningar, avseende både kärnvapen och andra rustningsområden». Man tillade att om *så blev fallet* kunde »Moskvaöverenskommelsen få avgörande betydelse för ställningstagandet i frågan om svenska kärnvapen».

Jag tycker att detta är ett klokt och riktigt sätt att uttrycka saken, och jag kan inte förstå varför man skall intaga en annan ställning i dag.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Myrdal för de kompletterande upplysningar hon lämnat här. Det var ett mycket intressant förslag som den maltesiska delegationen framlade, och som Sverige stödde. Samtidigt förefaller mig statsrådet Myrdals resonemang visa att de konventionella vapnen faktiskt får minst lika stor om inte

större betydelse i framtiden för de s. k. småkrig vilka antagligen kommer att bli allt fler och fler.

Det är där jag vill vädja till statsrådet att stödja de ansträngningar som görs att kontrollera vapenhandeln. Enligt den regeringsdeklaration vi har hört i dag spelar de små staterna allt större och större roll. Då är det väl inte minst av betydelse att man får både de kemiska, de biologiska och de konventionella vapnen under kontroll.

Jag kan inte se att här föreligger någon meningsskiljaktighet mellan mig och statsrådet och vill vädja till statsrådet att påverka det internationella freds- och konfliktforskningsinstitutet till ett så snabbt och intensivt arbete som möjligt.

Statsrådet fru **MYRDAL**:

Herr talman! Till det sista vill jag säga att jag nog inte kan så effektivt påverka det internationella freds- och konfliktforskningsinstitutet. Att försöka göra det vore kanske ett utslag av ministerstyre. Men det finns ju andra möjligheter för den svenska opinionen att komma till tals med institutet.

Till herr Virgin skulle jag vilja säga att jag är glad att han själv talade om att vi antagligen inte delar en djupare grundinställning i dessa frågor, även om vi i stor utsträckning har likartad uppfattning om vad man kan och bör göra i själva nedrustningsförhandlingarna. Jag gissade alltså rätt när jag antog att det i stor utsträckning är frågan om inställningen till den svenska kärnvapenbeväpningen som i grunden är olika, frågan, skulle jag vilja säga, om en mer eller mindre positiv tro på handlingsfrihetens betydelse, eller på den reella räckvidden av den frihet vi skulle ha att anskaffa kärnvapen oberoende av andra.

Till de olika ting som vi anfört i regeringsdeklarationen och vilka visar att vi gradvis har bundit oss mer och mer

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

skulle jag vilja lägga ännu ett — i varje fall nämnde jag den inte här tidigare — och det är att vi helt konkret blir mer och mer ofria i den mån vi för vårt civila atomenergiprogram litar till importerat bränsle, som ju är underkastat internationell kontroll, bilateral eller multilateral, för att övertyga världen om att vi inte utnyttjar det för militärt bruk. När vårt land, som vi siktar till, kommer in under den allmänna internationella IAEA-kontrollen, blir dessa åtaganden ännu mycket ovillkorligare.

Jag citerade inte något ur försvarsutredningens betänkande, utan jag citerade faktiskt ett stycke på sid. 71 i Kungl. Maj:ts proposition nr 110. »Men jag delar försvarsutredningens uppfattning, att det för närvarande inte ligger i vårt lands säkerhetspolitiska intresse att anskaffa kärnladdningar» — där finns det inte något om eller men. Men den frågan bör ju lämpligen diskuteras när propositionen kommer upp till behandling i riksdagen.

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! En amerikansk toppjournalist — jag tror det var Walter Lippman — sade en gång om de Gaulle, att han var en profetisk man — han handlade som om den framtid han trodde skulle komma, redan vore här. Det omdömet skulle man nästan kunna fälla om fru Myrdals sätt att betrakta den problematik som vi nu diskuterar. Fru Myrdal handlar som om den framtid som vi alla hoppas skall komma, nämligen en framtid med reella rustningsbegränsningar på kärnvapenområdet, redan vore här. Tyvärr är den inte det, och till dess den kommer — det finns inga förhoppningar om att det skall vara snart — vill vi yrka på att vi skall behålla vår frihet att själva avgöra frågor om våra säkerhetsintressen. Det är den stora, kanske enda skillnaden, mellan fru Myrdal och mig.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Statsrådet fru MYRDAL:

Herr talman! Jag tror inte att herr Virgin skall kunna finna att jag och den svenska delegationen i vårt handlande i nedrustningsangelägenheter har övergivit den, som jag förut kallade det, formalistiska handlingsfrihetens linje. Vi har hela tiden försökt att inskräpa nödvändigheten av att ha kvar vår suveräna rätt att fatta beslut om tillhörighet eller inte till det avtal det här gäller och till andra avtal, när den tiden kommer, och vi har alltså inte därvidlag bundit oss i förväg.

Att jag i dag mer talade om framtiden och mer beskrev de förändringar som de facto har ägt rum, berodde på att jag ville tolka de underliggande inställningarna som medförde att herr Virgin och jag tog en något olika ton och hade en något olika färgläggning av framtiden.

Det står fullkomligt självklart att riksdagen har sin fulla handlingsfrihet att fatta beslut. Jag har också så ofta understrukit — det behöver inte göras här i kammaren men det kan behöva göras i utländska sammanhang — att riksdagen är suverän när den skall fatta beslut i dessa viktiga frågor.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Ändå säges i den svenska regeringsdeklarationen i dag att det avgörande steget i fråga om låsning av vår handlingsfrihet togs år 1963.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Det är svårt att inse att det skulle föreligga några praktiska hinder att diskutera den högermotion om utrikespolitiken som herr Virgin tidigare har hänvisat till. Han har utförligt redovisat en del av dess innehåll, och om han har lust skulle han ju kunna läsa in hela dess text i kammarens protokoll, och sedan kan vi ju diskutera den bäst oss lyster. Jag tillhör inte utrikesutskottet och känner inte till skälen för upp-

skovet med sakbehandlingen av motionen. Jag noterar bara att det ju är ovanligt att vi under dessa allmänna utrikespolitiska debatter också behandlar motioner av just den typ det här gäller.

Sedan måste jag uttrycka min förvåning över att herr Virgins första inlägg varken anknöt till regeringsdeklarationen i dag eller till högerens motion utan i stället i hög grad anknöt till en helt annan proposition som riksdagen senare skall behandla i annan ordning, nämligen propositionen om försvarsutgifterna. Han anknöt här till ett av sina intressen, och det är kanske mänskligt, men han valde fel tid och fel plats för att utveckla sina tankar. Det är ganska orimligt att vi här skulle gå in i en stor debatt om herr Virgins skräckmålning av regeringens försvarspolitiska linje och hans tal om den stora avtappningen, hasardspellet osv. Jag vill bara notera, vilket herr Virgin naturligtvis mycket väl vet, att en hel rad stater i vår närhet i Västeuropa i ännu högre grad än Sverige för närvarande visar restriktivitet och besparingsvilja på försvarets område. De gör det liksom vi i ett trängt finansiellt läge, men att de vågar göra det måste uppenbarligen hänga samman med att de har en relativt lugn bedömning av krigsriskerna i Europa. Jag har svårt att finna det alltför upprörande om den svenska regeringen också anknuter till denna tämligen allmänt accepterade bedömning.

Till herr Virgins tal om kärnvapen skall jag bara göra en mycket kort kommentar. Han säger att frågan om övergången mellan konventionella vapen och taktiska atomvapen får man inte bortse ifrån och att utvecklingen kanske går i den riktningen att gränsen suddas ut. Detta är en föreställning som spelat en stor roll i 1950-talets debatter om svenska atomvapen, men i hela den internationella debatten sedan dess har tendensen varit alldeles klar att man allt starkare upplevt den mycket viktiga gränsen mellan s. k. konventionella vapen och även de minsta typer av kärnvapen

som för närvarande existerar eller kan väntas bli tillverkade. Ett mycket aktuellt och dramatiskt exempel på hur man upplever denna gräns är kriget i Vietnam där amerikanerna har satt in allt grymmare och effektivare s. k. konventionella vapen, men där också alla har klart för sig, och med stor sannolikhet också amerikanerna själva, att det är ett stort språng därifrån och till att tillgripa atomvapen i Vietnam. Jag avstår från att göra ytterligare kommentarer till herr Virgins klagan.

En vän till mig som sedan några årtionden sysslat med utrikespolitiska frågor bekände nyligen i ett samtal att hans viktigaste lärdom genom åren var att utrikespolitik är något förfärligt svårt. Man blir aldrig riktigt färdig med ett problem. Man tvingas ständigt pröva det på nytt och ifrågasätta sina tidigare slutsatser. Jag förstod honom, men jag undrade samtidigt för mig själv om detta inte var en variant av expertens dilemma inom utrikespolitiken likaväl som inom andra områden. Den som länge har sysslat med ett problem blir mest medveten om dess komplikationer. Men experten har också den fördelen att han inte alltid behöver ha en definitiv åsikt. Han skiljer sig därvidlag från politikern som ofta måste bestämma sig, och någon har uttryckt det så: Vetenskapsmannen resonerar för att komma fram till en slutsats — politikern resonerar för att komma fram till ett beslut. Båda uppgifterna är angelägna och legitima.

Men det är inte alla vetenskapsmän som förstår detta. En svensk professor har nyligen i ett uppmärksammat debattinlägg utvecklat tanken att det är nödvändigt att förstärka den politiska beslutspyramidens topp, där vetenskapsmän och specialister skulle spela en ökad roll medan de traditionella partipolitikernas betydelse skulle reduceras. Det är ju i och för sig en gammal konservativ tanke i modern utstuffering, att vi egentligen borde ha regeringar av sakkunniga och inte av politiker. En för-

del skulle enligt professorn vara att man därigenom slipper ifrån en tungrodd procedur i beslutspyramidens bas, där man tar överdriven hänsyn till s. k. rättvisekrav och trygghetsfaktorer. Jag är inte riktigt övertygad om att världen skulle styras bättre på det sätt som professorn har tänkt sig. Jag är inte säker på att politikernas misstag beror på att de inte lyssnar till specialister. Låt mig motivera mitt tvivel med ett exempel.

För drygt ett tiotal år sedan kom jag en dag till Boston och bad att få träffa en ung senator vid namn John F. Kennedy. Det gick nu inte för sig. I stället introducerades jag för en på den tiden prominent republikansk senator från Massachusetts. Sedan ville jag träffa professor John Kenneth Galbraith, senare känd för sin bok om Överflödets samhälle; numera en av den amerikanska Vietnam-politikens främsta kritiker och just på besök i Sverige. Det gick inte heller. Men som ett likvärdigt alternativ erbjöds jag att tillbringa en hel dag tillsammans med professor Walt Rostow. Vi hade en gemensam bekant i Gunnar Myrdal. Denne Rostow är utan tvivel en av de mest välinformerade specialister på internationell politik och internationell ekonomi som jag har träffat — även om jag i och för sig inte alls var övertygad av alla hans synpunkter. Hans icke-kommunistiska manifest har betecknats som ett av efterkrigstidens mest stimulerande och betydelsefulla politiska debattinlägg. Man är ofta nyfiken på vad det blir av människor som man har träffat. Jag noterade därför med intresse att Walt Rostow blev en av Kennedys nära rådgivare efter presidentskiftet 1960/61; att han spelade en roll för Kennedys beslut att öka de amerikanska insatserna i Vietnam; att han sedermera har blivit en av president Johnsons främsta politiska rådgivare; att han i dag är en av de allra ivrigaste hökarna i Vietnam-kriget — av allt att döma en av nyckelfigurerna tillsammans med utrikesminister Rusk.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Utifrån min lilla erfarenhet får jag nog säga att det säkert inte är något fel på den här mannens intellektuella kapacitet och inte på hans kunskaper. Han är inte alls ensam. Det är åtskilliga briljanta hjärnor som har bidragit till underlaget för den katastrofala Vietnampolitiken.

Det är inte där som felet sitter. Det är inte bristen på specialister som har skapat detta elände. Jag vill naturligtvis å andra sidan inte förorda att politikerna skulle avstå från att lyssna till specialister, men ett ökat specialistinflytande innebär ju i och för sig ingen garanti för kloka beslut. Det är för övrigt möjligt att även med måttliga kunskaper komma till riktiga slutsatser. Man skall väl inte alltför mycket pressa ordspråket att också en blind höna hittar ett korn ibland, men jag kom att tänka på det när jag nyligen i en liten bok, som kom ut 1953 och för vars författarskap jag är ansvarig, hittade följande prognos för Vietnam. »Det enda alternativet till Ho Chi Minhs seger synes nu vara ett enormt kraftuppbåd från fransk och amerikansk sida men utan hopp om ett förtroendefullt samarbete med inhemska nationalistiska krafter.»

I samma avsnitt skrev jag att Frankrikes uppträdande i Indokina är ett mönsterexempel på hur ett kolonialfolk kan drivas i armarna på kommunisterna genom en politik som söker tillvarata kortsynta koloniala intressen utan tillräcklig hänsyn till nationella aspirationer.

Nu kan det sägas att den unge mannen som skrev detta för 15 år sedan var en bra dålig spåman när han inte förutsåg att fransmännen redan året därpå skulle dra sig ur spelet. Annars gäller ju prognosen än i dag. Alltjämt tvingas amerikanerna till ett enormt kraftuppbåd i Vietnam utan »förtroendefullt samarbete med inhemska nationalistiska krafter».

Jag känner verkligen ingen glädje över att prognosen slog in, inte heller känner jag någon stolthet. Det krävs inte

några särskilt djupgående kunskaper om Indokina för att på detta sätt förutse utvecklingen. Möjligen krävdes det en viss fanatisk förblindelse för att inte se den. Det är kanske också där som felet ligger. Vad man inte vill se, det ser man inte heller. Har mycket intelligenta och kunniga personer en skärva i ögat så blir det i alla fall fel. Om USA:s ledare sedan åtskilliga år låtit sig dras in steg för steg i en alltmer katastrofal politik i Indokina så kan den enkla förklaringen vara att de har varit så ensidigt upptagna av en global konspirationsteori, att de har bortsett från sådana enkla rättvisekrav som ibland gör sig påmind vid beslutsmyndighets bas.

Många har varit medansvariga i olika stadier av denna utveckling. En av dem hette, som jag redan sagt, John F. Kennedy, och när en jäktad president fattar ödesdigra beslut så kan det illustrera den personliga maktkoncentrationens faror.

Den svenske professor som jag förut citerade har också sagt att det i vår dynamiska tid börjar bli bättre att fatta ett felaktigt beslut som snabbt kan korrigeras än att arbeta med en tungrodd hierarki av kommittéer. En närliggande invändning är att felaktiga beslut i en dynamisk tid kan bli mycket svåra att korrigera.

Politikerna måste onekligen fatta många beslut, men sannolikheten talar för att besluten blir klokast om de förbereds av tungrodda kommittéer som har kontakt med beslutsmyndighets bas. Det räcker inte att lyssna till specialisterna.

När det har sagts här i debatten i dag exempelvis från högerhåll att det från amerikansk sida har förekommit felbedömningar i Vietnam så bör det läggas till att vad som kallas felbedömningar i stor utsträckning varit uttryck för betänkliga värderingar i fråga om våldets roll i den internationella politiken.

Från basen, från de vanliga människorna, kan politikerna hämta inspi-

ration till beslut som måste präglas av enkla och klara värderingar om rättvisa och mänsklighet. Det är dessa värderingar som måste fälla utslaget också i utrikespolitiken, också när det gäller Vietnam. Först när dessa värderingar slår igenom på högsta beslutsnivå kan man hoppas på en amerikansk politik i Sydöstasien som blir både rationell och mänsklig.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk uttryckte sin förvåning över att jag kunde vara upprörd därför att vår motion inte blivit behandlad i den här debatten. Det är ganska ovanligt, sade herr Björk, att en motion behandlas i en utrikesdebatt. Det må så vara, men det är också mycket ovanligt att det lämnas motioner som rör utrikespolitikens allmänna inriktning. En sådan motion förelåg emellertid i år, och den har icke blivit behandlad. Resultatet borde då rimligen vara att vi skall ha två utrikesdebatter. Tycker herr Björk att det vore önskvärt? Man har i alla fall gått så långt att man kunnat diskutera en kommunistmotion i den här debatten. Det sades uttryckligen ifrån att så skulle ske.

Vidare anmärkte herr Björk på att jag skulle ha försökt göra debatten till en försvarsdebatt genom att diskutera propositionen om försvarsutgifterna. Nej, herr Björk, den skrift som jag diskuterade var den som statsministern införde i diskussionen tidigare i dag, nämligen försvarsutredningens säkerhetspolitiska del. Statsministern uttryckte sin tillfredsställelse över att den utredningen hade gjorts och framlagts. Det var den jag hämtade mina citat ur.

I övrigt vill jag bestämt bestrida herr Björks enligt min mening fullständigt orimliga uppfattning att vår försvarsförmåga inte skall diskuteras i en utrikesdebatt. Den är väl tvärtom ett av de allra viktigaste elementen i vår utrikespolitik.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk apostroferade högermotionen, och det ger mig anledning till en replik. Hade högermotionen behandlats, så är jag övertygad om att dagens utrikespolitiska debatt hade kunnat bli ett tillfälle för regeringen att ge ett besked. I stället har regeringen med olika demagogiska knep sökt skyla över sitt inkonsekventa handlande.

Statsministern, som inte är här nu, försökte i sin sista replik slingra sig ur problemställningen och svarade inte på min fråga om han vid utrikesnämndens sammanträde den 1 mars kände till att den amerikanske ambassadören hemkallats och varför statsministern i så fall inte informerat ledamöterna om detta. Han hänvisade i stället till att vår kritik kommit först efter den amerikanske ambassadörens hemkallande. Helt naturligt valde statsministern att försöka slå fast detta förhållande, när jag inte hade någon replikrätt kvar. Det är inte bara fegt, det är ömkligt att utnyttja det förhållandet att en motståndare har begränsad tid till förfogande. Det är en politisk oanständighet. Regeringen vet mycket väl att högerpartiet i tidigare skede opponerat mot herr Palmes anförande. Det finns dokumenterat i riksdagens protokoll och det finns i Sveriges Radios ljudarkiv. Men det är klart att när den amerikanske ambassadören hade kallats hem så fanns det anledning för oss — och för regeringen — att fundera över läget en gång till. Det var säkert inte bara jag utan också regeringen som försökte finna en anledning till vad som hade inträffat. Det var också då som jag började titta litet närmare på herr Palmes tal och hans helhjärtade anslutning till FNL:s program, alltså det program som har ett kommunistiskt drag och som regeringen i dag inte med ett enda ord har velat ta avstånd ifrån.

Jag har med den här repliken velat fästa kammarens uppmärksamhet på att ingen av de nu frånvarande regerings-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

ledamöterna försökt förklara hur det kommer sig att man ställt sig bakom FNL:s program, ett program som i flera delar har en antidemokratisk linje och kommunistiska uttryckssätt. Programmet innebär en utmaning mot Amerika på det utrikespolitiska avsnittet och därigenom en utmaning även mot Norge och Danmark. Jag vill också fästa denna kammares uppmärksamhet på att statsrådet Palme, då han för några timmar sedan uppträdde i andra kammaren, förklarade att han icke ville nyansera någonting i sitt tidigare uttalande. Det innebär alltså att regeringen alltjämt står fast vid alla de beskyllningar som har slungats ut. Jag uppmanar därför regeringen att förklara sig, och jag hoppas att de som är här för att bevaka regeringens intressen vänder sig till statsminister Erlander och ber honom att infinna sig i denna kammare för att förklara sig. Gör han inte det, kan jag inte finna annat än att regeringen har accepterat den kritik som högerpartiet i dag har riktat mot regeringen.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! För herr Virgin måste jag på nytt framhålla, att jag inte är ledamot av utrikesutskottet. Jag känner inte till detta utskotts interna arbetsförhållanden. Jag är medveten om att det har väckts ett flertal utrikespolitiska motioner vid årets riksdag. Det må väl stå utskottet fritt att bestämma i vilken ordning dessa motioner skall behandlas. Jag kan möjligen tänka mig att utskottet vill fundera grundligt på en så intressant och betydelsefull motion som den som högern har väckt.

Herr Virgin frågar mig om jag vill ha två utrikesdebatter. Det har ju hänt att vi har haft två utrikesdebatter under loppet av ett år, så det skulle väl i och för sig inte skada. Herr Virgin tycks ju för egen del vilja ha två försvarsdebatter, en i dag och en vid be-

handlingen av proposition nr 110. Herr Virgin bestrider att den serie frågor han framställde och de påståenden som han gjorde om den väldiga avtappningen av försvaret samt om hasardspel osv. skulle ha anknytning till försvarspropositionen. Jag hävdar bestämt, att det inte är rimligt att tänka sig att vi i dag skall gå in i något detaljstudium av herr Virgins påståenden på dessa punkter.

Jag noterar med intresse att herr Holmberg har den debattekniken att han griper chansen när jag talar om högermotionen och då knyter an med en allmän förnyad klagan över herr Palmes agerande i Vietnam-frågan, ett ämne som jag över huvud taget inte har berört. Jag måste säga att det är ett ganska självsväldigt sätt att utnyttja replikrätten. Om herr Holmberg tyckte det var politiskt oanständigt av statsministern att ge en utomordentligt skicklig och slagkraftig replik på herr Holmbergs sista, oskickliga fråga i det föregående meningsutbytet, måste jag framhålla, att det väl inte var ett så där väldigt fint sätt på sängkanten av herr Holmberg att nu ta upp en ny omtröskning av de gamla frågorna, när det i varje fall förefaller som om statsministern inte har tillfälle att lyssna till honom. Där kan jag naturligtvis missta mig. Jag har ju ingen anledning att tröska om allt som har sagts tidigare beträffande dessa ting i dag.

Herr Holmberg försöker nu att omtolka regeringens uttalande till att den har tagit avstånd från herr Palme. Jag kan inte upptäcka det. Vad jag har upptäckt är däremot, att herr Holmbergs väldiga attack mot herr Palme har lett till en sammansvetsning inom det socialdemokratiska partiet och en utomordentligt stark indignation över högerledarens uppträdande i det aktuella fallet, om det nu var det han siktade till.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Med herr Björk har jag ingen anledning att ta upp någon stor

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

debatt i denna fråga. Jag vill dock erinra herr Björk om att orsaken till att jag tog tillfället i akt till en replik på herr Björks anförande var att jag saknade formell replikrätt, när herr Erlander hade svarat mig sista gången. Detta visste herr Erlander, och därför bör herr Erlander infinna sig här för att fortsätta debatten. Jag hoppas att herr Björk, som ju står väl till boks hos statsministern, också försöker ta ett samtal med honom för att få hit honom. Annars kan jag inte finna annat än att det är ett fejt undanflyende.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan ju inte ha stått i mänsklig makt för statsministern att ana, att herr Holmberg skulle utnyttja den sista replik som han hade till sitt förfogande i det föregående meningsutbytet till att ställa en fråga, som statsministern spontant måste ge ett utomordentligt slagkraftigt och för herr Holmberg förödande svar på. Men statsministern kunde ju inte med detta ha räknat ut, att högerledaren gör sådana otroliga dumheter. Ibland underskattar och ibland överskattar man sina motståndare — av allt att döma har statsministern i detta fall överskattat herr Holmberg och inte väntat sig att han i sin sista replik skulle direkt inbjuda till avrättning.

Jag har inga särskilt flitiga förbindelser med statsministern, men det skulle förvåna mig om inte ekot av vårt lilla meningsutbyte på ett eller annat sätt når fram till honom.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Endast en erinran.

Statsministern underlät att svara på den direkta fråga jag ställde till honom, huruvida han vid utrikesnämndens sammanträde kände till att den amerikanske ambassadören bleve tvungen att åka hem för konsultationer. Den frågan underlät statsministern helt och hållet att besvara.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Om statsministern i detta fall begått en underlåtenhetssynd, kan man ju möjligen ha teorin att han inte fann denna punkt relevant. Däremot var det utomordentligt relevant att herr Holmberg så tydligt band samman sin önskan om ett besked rörande den amerikanske ambassadörens uppträdande med frågan i vad mån högern energiskt skulle kräva statsrådet Palmes avgång.

Herr **KILSMO** (fp):

Herr talman! Varje studie av Vietnam-frågan leder ganska snabbt till att det blir fullt tydligt att den är mycket komplicerad och inrymmer så många problem, att det är omöjligt att i ett kort anförande göra rättvisa åt ens en del av dem. Jag skall i kväll förden skull begränsa mig till att säga några ord om det fredsförslag beträffande Vietnam som framställts i regeringens utrikespolitiska deklARATION. Men innan jag gör det ber jag att få redovisa ett par anmärkningar i anslutning till själva denna deklARATION.

Ett ovanligt svårt dilemma uppstår för läsaren av deklARATIONEN i dag rörande Vietnam-frågan. Den har tre mycket framträdande komponenter. DeklARATIONEN meddelar en serie faktiska kunskaper, den innehåller en rad önskemål och den utvecklar en entusiastisk tro.

Självfallet finns det ingen som helst anledning att betvivla trosföreställningarnas uppriktighet, och ej heller kan man ta fel på de känsloutbrott som ligger bakom önskemålen, som är av allmän karaktär och som jag förmodar att de flesta av oss instämmer i. Däremot måste nog ett frågetecken sättas när det gäller den del i deklARATIONEN om Vietnam som rör de faktiska kunskapsmeddelandena. Jag har mycket svårt att tro att den som har skrivit deklARATIONEN i denna del har en så begränsad kunskap i ärendet som där exponeras. Å andra sidan har jag lika svårt att förstå att

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

man vill exponera denna bristfälliga kunskap för tränade utrikespolitiska redaktörer och reportrar. Är verkligen innehållet i detta aktstycke vad regeringen vill säga utlandet i Vietnam-frågan?

Vad har avsikten varit med detta aktstycke? Jag lutar nog åt att herr Holmbergs uttalande att det här aktstycket är tillkommet för hemmabruk kommer sanningen närmast. Det märkliga är emellertid att herr Holmbergs uttalande är en bumerang, eftersom statsministern har meddelat att samtliga partiledare har understött det fredsförslag som läggs fram. Det förefaller således som om också partiledarna skulle ha haft ett visst behov av en deklARATION för hemmabruk för att därigenom försöka fånga in en opinion som sympatiserade med dem. I både herr Holmbergs och herr Wedéns anföranden — jag lyssnade i andra kammaren till det sistnämnda — upprepas visserligen imperativet »Sluta bombningarna». Men samtidigt är man kritisk mot regeringens inställning i Vietnam-frågan, och såvitt jag förstår är denna kritik fullständigt befogad.

Av de något över 30 fredsförslag som jag har gått igenom tycker jag att den svenska regeringens är om inte det sämsta så i varje fall ett av de magraste. Det är dessutom framställt på ett sådant sätt att jag för min del inte tror att det alls har övertygelsens kraft i sig. Man säger till exempel att bombningarna måste upphöra, och sedan lägger man ut den övriga texten, känd för alla.

Bristen i denna uppläggning i fredsförslaget är för det första att även om de separata uppgifterna i framställningen är riktiga i och för sig, så blir de oriktiga när de ställs in i sitt rätta sammanhang. För det andra måste man säga att detta fredsförslag, som nu skickas ut, inte tar hänsyn till föreliggande förutsättningar för en fred i Vietnam. Det är två ofrånkomliga och faktiska förutsättningar som man inte kan trollera bort i sammanhanget. Man måste ju acceptera att USA är i Vietnam. Det

är då ganska egendomligt att man, underförstått, utan vidare vill driva ut världens starkaste militärmakt med sitt blotta ord.

Det råder inte något tvivel om att det har gått troll i resonemanget om Vietnam-kriget. Eftersom Nordvietnam tycks vara Allah och Fulbright hans profet, skulle jag vilja citera några ord av Fulbright, som är en sådan väldig auktoritet. Uttalandet finns återgivet i den lilla skriften »The Vietnam Reader», sidan 205. Där säger han i översättning på följande sätt: »Det är klart för alla resonabla amerikaner att en fullständig militär seger i Vietnam, ehuru den teoretiskt kan uppnås, icke kan uppnås annat än till sådana kostnader som långt överskrider vårt intresses och vår äras fordringar. Men det är likaledes fullt klart att ett ovillkorligt tillbakadragande av Amerikas hjälp till Sydvietnam skulle föra med sig katastrofala konsekvenser. Men det viftas bort fullständigt av den populära opinionen.» Det är dock Fulbright som säger detta.

Jag är emot, säger Fulbright vidare, ett ovillkorligt amerikanskt tillbakadragande från Sydvietnam emedan en sådan aktion skulle sätta tilltron till våra löften att försvara folket på spel, emedan det skulle förminska och fullständigt förstöra trovärdigheten av de amerikanska garantierna till andra länder och emedan ett sådant tillbakadragande skulle uppmuntra Pekings syn på dessa frågor att gerillakrig, understödda av utomstående, är ett relativt säkert och billigt medel att utveckla det kommunistiska herraväldet.

Sedan fortsätter Fulbright att klarlägga situationen på ett annat och trovärdigare sätt än som sker i regeringsdeklARATIONEN. Han berättar nämligen om de intensiva och energiska ansträngningar som Förenta staterna och dess president gjort för att få fred i Vietnam. Samtidigt har han mod att säga att alla fredssträvandena avvisats av Nordvietnam och Kina. Om det finns inte ett ord i regeringsdeklARATIONEN,

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

utan man framställer det svenska fredsförslaget som om det skulle vara något nytt — i själva verket är det den enfaldigaste repetition av vad som sagts många gånger förr. Förslaget om bombstopp har vid flera tillfällen genomförts. En gång var det bombstopp från den 24 december till den 31 januari. Vad var svaret på det? Jag tror att det är alldeles fåfängt att tänka sig att man skall ge anvisningar — jag håller fortfarande på med den första förutsättningen — åt Amerika som nu är i Vietnam på folkrättsliga grunder enligt artikel 51 i FN-stadgan, och den kan man jämföra med artikel 2 mom. 6 som ger anfallna nationer rätt till självförsvar.

Jag har här — men jag skall inte trötta med det — president Kennedys brev när han svarar på den vädjan om hjälp som Sydvietnam gjorde redan 1961. Det är inte historiskt sant att Sydvietnam ursprungligen anfallit Nordvietnam, utan såvitt man kan se av handlingarna, dels Genève-överenskommelserna och slutdeklarationerna, dels kontrollkommissionen som arbetar i Vietnam och dels juristkommissionen som arbetat där, är det det kommunistiska Nordvietnam som genom sin infiltration skapat denna situation. Man måste vidare såsom förutsättning i anslutning till att amerikanerna befinner sig i Vietnam acceptera vad de anger vara anledningen till det.

Man säger öppet att det för det första är för att hindra kommunismens utveckling och för det andra är det för att skapa drägliga och demokratiska förhållanden, i varje fall för Sydvietnam. Man har på sistone till och med tillagt att om fred uppstår skall Amerika ställa sina väldiga resurser till förfogande för att bygga upp också Nordvietnam — det kommunistiska Nordvietnam. Detta har inte stridit mot amerikansk hjälpverksamhet tidigare, ty vi vet att Amerika vid flera tillfällen räddat även vårt stora grannland i öster från hungersnöd och fruktansvärda lidanden.

Därför måste man säga att Amerika ger Vietnam allt och tar intet, ty det har bestämt vägrat att begära några som helst fördelar av vistelsen i Vietnam.

En annan förutsättning, som man måste ta under övervägande, är att det finns ett kommunistiskt Nordvietnam. Man måste ta under övervägande vad det innebär att vara ett land som är behärskat av en samhällsfilosofi som till och med, måste jag säga, emotionellt ibland är starkare än den kristna missionstanken.

De av oss som känner Marx och Lenin och Stalin och kommunismen vet vilka makter det är som här behärskar människorna, och vi har lärt oss översätta den marxistiska satsen om proletarietets diktatur på rätt sätt.

Om det ursäktas mig att jag för ett ögonblick återgår till en skolmästaraktighet från min språkundervisning, så skulle jag vilja säga att proletarietets diktatur, mina damer och herrar, inte är något slags possessiv genitiv utan en objektiv genitiv, vilket innebär att den i huvudordet uttryckta handlingen exponerar sig på genitiven, dvs. man kan översätta begreppet proletarietets diktatur med diktatur över proletariatet. Det har också fått en historisk sanktion, ty själva proletariatet har aldrig utövat någon diktatur i något land. Så lyckligt har det aldrig fått bli att proletariatet har fått känna maktens sötna i den mening det här gäller, utan det har alltid varit några påpassliga individer, oftast ifrån överklassen, som har passat på att utöva diktatur över proletariatet. Det är denna samhällsåskådning som naturligtvis kämpar för att utbreda sig under det bedrägliga skenet att lova fattiga människor att proletariatet skall regera — och så regerar man över proletariatet.

Själva insikten om att det finns en kommunistisk stat — Nordvietnam — måste vara en annan förutsättning för att det skall kunna framläggas ett fredsförslag. För att belysa detta sista skall jag be att få läsa upp Nordvietnams

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

fredsförslag — det kan ju vara av värde att känna till också detta. Det börjar på följande sätt: »Grunden för en korrekt lösning av Vietnamproblemet.» Fortsättningen lyder: »Den orubbliga politiken från regeringens i Viatnamesiska demokratiska republiken sida att strikt respektera Genèveavtalet om Vietnam, och att korrekt fullgöra dess bestämmelser, har givits konkret form i följande punkter.» Kontrollkommissionen förnekar denna bekännelse och säger, att man icke har iakttagit Genèveavtalets bestämmelser.

Vidare säges det: »Iakttagande av grundläggande nationella rättigheter för det vietnamesiska folket: Fred, oberoende, suveränitet, enhet och territoriell integritet. I enlighet med Genèveavtalet måste USA:s regering dra tillbaka alla amerikanska trupper» — varför det? Det står ju inte så i Genève-avtalet — »militär personal och vapen av alla slag från Sydvietnam, nedmontera alla amerikanska baser där och göra slut på den militära alliansen med Sydvietnam. Den amerikanska regeringen måste sluta med sin interventions- och aggressionspolitik i Sydvietnam. I enlighet med Genèveavtalet måste USA:s regering stoppa sin krigsverksamhet gentemot Nordvietnam: fullständigt upphöra med allt inkräktande och alla övergrepp på Vietnamesiska demokratiska republikens territorium och suveränitet.»

Vidare framhålls: »I avvaktan på den fredliga återföreningen av Vietnam, medan Vietnam fortfarande är tillfälligt delat i två zoner, måste de militära bestämmelserna i 1954 års Genèveavtal om Vietnam strikt respekteras: de två zonererna måste avhålla sig från att ingå i någon som helst militär allians med främmande stater, det får inte finnas några främmande baser, trupper och militär personal inom deras respektive territorier.»

Sedan säges följande: »Sydvietnams interna affärer måste lösas av det sydvietnamesiska folket självt, i enlighet

med den sydvietnamesiska nationella befrielsefrontens program utan någon utländsk inblandning.»

Sedan kommer det några kommentarer, och dem skall jag lämna åt sidan.

Det finns en rad fredsförslag, och jag skall bara nämna dem i förbigående. Det gäller här seriösa förslag, och ett av dem är de amerikanska kväkarnas. Deras kyrkosamfund har funnits sedan 1600-talet, och de har deltagit i politiska sammanhang vid flera tillfällen under historiens gång. Bl. a. framlade kväkarna det första förslaget i världen till Europas förenta stater. Deras förslag nu i fråga om Vietnam-krigets lösning kan vi göra processen kort med. Det går ut på att Amerika, som är starkast, skall offra allting i enlighet med Bibelordet: Störst är den som tjänar, och den som vill vara störst ibland eder han vare allas dräng. Lämna Vietnam fullständigt! Gå med på vilka förslag som helst som det kommunistiska Nordvietnam framlägger, dvs. duka under! Bakom detta förslag ligger en djup religiös filosofi: Om vetekornet icke faller i jorden och dör förbliver det ett ensamt korn, men om det dör skall det bära mycken frukt. Det är Bergspredikan kan man säga. Det är individuell personlig etik, tillämpad i ett samhälle där ingen vill följa denna etik!

Det är alldeles uppenbart att den svenska politiken inte är sådan. Ty det som nu förvägras Sydvietnam att försvära sig mot, det håller vi stort och dyrt och högt, om vi skulle anfallas.

Också senator Fulbright har ett förslag. Jag skall inte gå in på detaljerna i det heller, utan vill bara säga några ord om kontentan av det. Han önskar en Korea-uppgörelse. Han anför inget antal år, men eftersom man har varit ganska länge i Korea, utgår han nog från att amerikanerna skall stanna i Sydvietnam de närmaste 20 åren. Det skulle jag tro behövs, ty det är en kort tid för att uppfostra människor. Samtidigt — det skall tilläggas — vill han att Amerika skall trappa ned kriget.

Men, såsom han själv säger i sin artikel, finns det från Nordvietnams sida inget som helst gensvar på någon vädjan som gjorts om fred, såvida de inte får sin vilja fram enligt det förslag de själva framlagt.

Resultaten av fredssträvandena hittills har varit negativa. De uttalanden som görs av experter och andra tyder på att det dröjer länge innan det blir fred i Vietnam. Det vi kan göra är att i någon mån förverkliga vår tro genom att hjälpa krigets offer och de eländiga genom penninginsamlingar via Röda korset. Att påverka den nordvietnamesiska kommunismen eller den amerikanska krigsmaskinen är alltför stora uppgifter för ett land som vårt.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! De representanter för utländska beskickningar som i dag för första gången hade tillfälle att på ett världsspråk följa händelserna i Sveriges riksdag har säkerligen med en viss förvåning tagit del av innehållet i årets utrikespolitiska regeringsdeklaration. I denna bör ju normalt *våra* synpunkter på utrikes- och säkerhetspolitiken, framför allt den omkring oss och den i vår närhet, framläggas. Men vad finner man?

Deklarationen inleds med några ord om vilket uttryck som är bäst — alliansfrihet eller neutralitet — och det kan man ju alltid diskutera. I deklARATIONEN stannar man för att begreppet neutralitet utesluter varje tvetydighet beträffande syftet med vår politik och därför bör föredragas. Det är nu en smula diskutabelt. Det stämmer inte med vad förutvarande utrikesministern Undén ibland framhållit. Rent logiskt vore säkert alliansfrihetsbegreppet att föredra. Vi har just nu exempel på att användandet av ordet neutralitet ingalunda utesluter tolkningar av olika slag, tolkningar i olika riktningar.

Så övergår man i deklARATIONEN till Tysklandsfrågorna, som behandlas med

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

några svepande drag. Man passar på att i förbifarten ge en liten blomma till partivännen Willy Brandt, just i dag omvald. Så följer i rask takt några utläggningar om läget i Grekland, i Vietnam, i södra Afrika, i Rhodesia och i Portugal samt några ord om Korea.

Med andra ord — icke ett enda ord står att läsa om vad som pågår alldeles intill våra egna landamären, t. ex. i övriga nordiska länder.

Har det då inte hänt någonting i dessa länder? Jo, det har det. I Finland har det varit presidentval, varvid under valkampanjen innehållet i Finlands neutralitetspolitik ingående diskuteras. Kandidaten, president Kekkonen, förordade att neutraliteten under fredstid borde omfatta mycket vidare områden av livet än vad den traditionella neutraliteten förutsatte: den borde vara en bild av nationens hela beteendemönster. »Först då kan neutraliteten vinna det förtroende och det erkännande hos andra stater, som gör den till ett användbart redskap för utrikespolitiken.»

Det är nu en tolkning av begreppet neutralitet, som föga överensstämmer med den som svenska regeringen framlägger i dag. Denna finländska tolkning är självfallet beroende av Finlands alldeles särskilda förhållanden, och det är inte vår sak att fälla några omdömen om denna eller att blanda oss i den interna debatten i vårt grannland. Men nog borde man efter detta i framtiden slippa den sammanblandning av Sveriges och Finlands neutralitetspolitik som någon gång även regeringsledamöter här hemma gjort sig skyldiga till i den offentliga debatten.

I Danmark har ett regeringsskifte kommit till stånd. Av den nya regeringens deklARATIONER och uttalanden har det framkommit, att Danmarks utrikespolitik alltjämt bygger på medlemskapet i NATO och att det över huvud taget inte kan bildas en regering i Danmark i dag på basis av någon annan utrikespolitik. Detta är så mycket mer intressant som det parti som den nye

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

statsministern företräder tidigare framfört önskemålet om att Danmark med tiden borde lämna NATO. Men så sker inte. Endast de vänstersocialistiska och kommunistiska grupperna förordar i dag en dansk utmarsch ur NATO.

I Norge har regeringen i två propositioner av den 8 mars förordat Norges fortsatta deltagande i NATO. Man säger där, att även om Västeuropa icke i samma grad som när NATO tillkom känner sig utsatt för ett politiskt och militärt hot, har de viktigaste politiska tvistefrågorna mellan öst och väst icke funnit en lösning. Så länge sådana centrala europeiska problem är olösta kan läget i Europa icke anses stabilt och möjligheter av en kris icke uteslutas. Man erinrar om att de kortaste luftvägarna och raketbanorna mellan Sovjet och Förenta staterna går över norskt territorium, och man drar den slutsatsen att det är medlemskapet i NATO som i snart 20 år givit Norge säkerhetspolitisk trygghet. Från ansvarigt håll heter det: I de övriga nordiska länderna har icke givits uttryck för aktuellt intresse för ett s. k. nordiskt alternativ.

Bakom propositionen i Norge står alla regeringspartier, även de som tidigare stått tveksamma inför NATO, och utanför regeringen står också det stora flertalet inom arbetarpartiet, som innehade regeringsmakten när Norge en gång knöts till NATO.

Om dessa frågor står icke ett ord att läsa i det svenska officiella uttalandet i dag. Kunde icke dessa problem ha varit väl så intressanta som mycket annat i deklarationen?

Tillsammantaget förefaller det, som om det som skedde i Finland, Danmark och Norge skulle ge möjlighet till fortsatt stabilitet i Norden med ett alliansfritt Sverige i dess mitt.

Vad som stör bilden och som är oroande för framtiden är den svenska regeringens utrikespolitiska agerande under senare tid, vilket för första gången på länge väckt missnöje utanför våra gränser och inte minst i Norden. Ingen

ifrågasätter väl vår rätt till engagemang eller ens det officiella Sveriges skyldighet att säga vad vi tycker i t. ex. Förenta Nationerna, men utan att därvid komma med yttranden av kränkande och sårande natur, uppenbart partiska och grovt ensidiga sådana, vilket är något helt annat. Det är sådana uttalanden som minskar tilltron till vår neutralitet.

Man skulle kunna ställa många frågor till regeringen om tillståndet i vår närhet i övrigt. Hur bedömer regeringen den kraftiga upprustningen i Östtyskland? Har regeringen den uppfattningen, att stormakternas övervakning i luften och till sjöss i Östersjön har minskat eller ökat? Kan den pågående ekonomiska liberaliseringen i Öststaterna väntas få politiska följder och i så fall vilka?

Alla dessa näraliggande frågor flyr man undan från i regeringsdeklarationen, och man styr i stället sin kos till mycket avlägsna länder.

När regeringsdeklarationen sysslar mera med Vietnam än med de nordiska frågorna, så finns det naturligtvis skäl därför. Vietnamkriget är väl vårt första televisionsskildrade krig. Det har flyttat in i de svenska hemmen liksom i miljoner andra hem över världen. Men att deklarationen i övrigt främst sysslar är efter år med lät oss säga södra Afrika, Rhodesia och Portugal ger en i viss mån skev bild av verkligheten. Den dispositionen följer visserligen traditionell uppläggning i FN, den som framför allt det afroasiatiska blocket bedriver, och den följer också vad som främst upptar etermedia. För att perspektivet skall bli riktigt finns det faktiskt skäl att erinra om att det finns en värld utanför detta område. Rasförföljelserna i Kenya, där indierna utsätts för hot och terror, är ett exempel. Deras svåra läge minskas icke av att England vägrar att mottaga de utstötta trots att de innehar brittiskt pass och av att Indien sluter sina gränser för dem. Liknande förföljelser mot indierna förekommer i andra länder i östra Afrika.

Det blodiga stamkriget i Nigeria pågår för fullt utan att uppmärksammas i svenska regeringsdeklarationer och har uppenbarligen periodvis karaktären av ömsesidig utrotning. Vad som sker i Sudan har ju flera gånger diskuterats i denna kammare. Där förföljer befolkningen i norr den svarta befolkningen i söder. Anledningen till att vi har diskuterat den saken i denna kammare är att regeringen har lämnat finansiellt stöd åt regimen i Kartum. Andra stam- och raskrig i Afrika är det onödigt att beröra här. Vi vet att sådana pågår, men detta vill de afrikanska staterna icke taga upp i FN av lätt insedda skäl.

De tecken på antisemitism som i ökad styrka framträtt i Ryssland och nu senast även i Polen, det land som man trodde sist skulle falla därför med tanke på erfarenheterna från det andra världskriget, förbigås också helt i regeringsdeklarationen.

Över huvud taget synes den regeln gälla, att förföljelser och övergrepp och kränkning av människovärdet blir internationella frågor först när dessa övergrepp och kränkningar förövas av vit mot svart, men icke när de utövas av svart mot svart eller svart mot brun eller tvärtom.

Regeringsdeklarationen talar om att vi icke bör tveka att ta ställning, då grundläggande mänskliga demokratiska intressen träds för när. Men detta är en sanning med stor modifikation. Vi tar ställning i vissa av dessa fall men tvekar eller tiger i andra. På samma sätt är det, herr talman, med diktaturerna, militära eller icke, enpartistaterna också. Vi kritiserar vissa av dem men icke alla, framför allt icke nära liggande. Tvärtom har regeringen ju avrått från att dra Greklandsfrågan inför FN, i medvetande om att en votering i FN kanske skulle ge ett resultat motsatt det avsedda.

Men lika väl som man i en rättsordning inte gärna kan ingripa t. ex. mot stölder av personbilar utan att ingripa också mot stölder av lastbilar, lika fel-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

aktigt är det när man i internationella frågor talar högt om händelser inom vissa områden men tiger om liknande händelser på andra områden. För egen del bör vi akta oss för att sätta oss på alltför höga hästar, att uppträda moraliserande i det ena fallet efter det andra. Det finns skäl att erinra om vad utrikesminister Undén, tidigare citerad, också sade vid ett tillfälle, nämligen att ett litet land som Sverige icke kan ta något moraliskt ansvar för världspolitiken.

Vi bör också akta oss för gester som inte kostar något. De är alltför genomskinliga. När det i dag sägs i regeringsdeklarationen att Sverige lojalt skulle följa av säkerhetsrådet beslutade sanktioner mot Portugal, så är detta en sådan genomskinlig gest. Regeringen vet att en sådan sanktion aldrig kan komma till stånd, eftersom förslag därom skulle fällas genom stormaktsvetot.

Vad är då innebörden av denna deklaration?

Herr talman! Det skulle vara frestande att gå in på åtskilligt i de anföranden som hållits här i dag. Jag skall dock nöja sig med några ord om vad statsministern sade.

Han sade t. ex. att utvecklingen i och kring EEC visat att den svenska regeringen hade rätt i det sätt på vilket den formulerade sitt dokument i somras. Jag kan inte finna det. Tvärtom måste det ha kommit som en stor besvikelse för den svenska regeringen att när man i olika kretsar inom EEC sökt att få till stånd övergångsprovisorier, så har det från flera stater — främst Italien men även Holland — uttryckligen betonats att förhandlingar om sådana provisorier enbart borde gälla de stater som ansökt om fullt medlemskap, dvs. icke Sverige.

Statsministern var noga med att poängtera att Sverige har en annan ställning än Schweiz i fråga om neutraliteten, och det har han naturligtvis alldeles rätt i. Det är riktigt att Schweiz icke är medlem av Förenta Nationerna. Men

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

hur ofta har icke från regeringshåll — inte minst i EEC-debatten — just Schweiz åberopats gentemot dem som haft en annan mening än regeringen i fråga om takten i närmandet till EEC?

Statsministern tog med indignation avstånd från tanken på att han på något sätt skulle gilla demonstrationerna på olika torg i Stockholm, och det gör han väl inte heller. Men det är klart att han kan råka ut för missförstånd när han, som skedde i en omedelbar kommentar till händelserna i slutet av december, sade att han kunde ha förståelse för de motiv som drev de unga demonstranterna.

I debatten har vidare berörts herr Erlanders slutreplik, som också herr Björk tog upp. Till statsministern ställdes ju frågan om han, när utrikesnämnden sammanträdde den 1 mars, hade sig bekant att den amerikanske ambassadören ämnade resa hem i och för konsultationer. Statsministern fick även följdfrågan, varför han inte, om så var förhållandet, nämnde detta för utrikesnämnden den 1 mars.

Den frågan gällde alltså statsministerns upplysningsplikt till utrikesnämnden — inte något mer, inte något mindre. Han svarade, som herr Holmberg nyligen påpekade, ingenting alls på den frågan. Herr Björk däremot gjorde gällande, först att statsministern hade svarat så skickligt och effektivt på frågan, att det uteslöt varje kommentar i fortsättningen, och i en andra omgång att statsministern inte fann frågan relevant och därför underlät att svara på den. Jag förstår inte hur herr Björk får dessa sina två synpunkter att gå ihop. Det är ett konststycke som gör att jag förordar, att herr Björk även i fortsättningen ägnar sig åt sina resedagböcker samt åt prisandet av sina prognoser, som har visat sig vara så lyckosamma enligt hans egen mening.

Strängt taget, herr talman, är det väl inte så märkvärdigt, att regeringen inte vill säga så mycket till utrikesnämnden, om regeringen nu hade kunskaper om

denna fråga före sammanträdet. Det otroliga har nämligen inträffat i dag, att regeringen har framlagt en utrikespolitisk deklaration, i vilken väl de svenska nedfrusna förbindelserna med Grekland omtalas, men inte det förhållandet att en stormakt, Förenta staterna, har kallat hem sin ambassadör för konsultationer om de svensk-amerikanska förhållandena. Det står inte ett ord härom i regeringsdeklarationen.

Det finns även andra frågor, herr talman, som regeringen i dag inte har svarat på, t. ex. frågan om vad regeringen tänker göra för att förbättra relationerna till Förenta staterna. Att dessa behöver förbättras kan jag belysa genom att visa dagens nummer av Time Magazine, där en artikel ägnas de förgiftade förbindelserna mellan Sverige och USA. Det finns en annan tidskrift på nära nog samma nivå och med nära nog samma spridning som heter U. S. News & World Report, vari på en helsida talas om den svenska hatkampanjen mot USA.

Vad tänker regeringen göra åt detta? Vad har regeringen för positiva synpunkter att framföra i sammanhanget? De frågorna har inte blivit besvarade.

Till sist, herr talman, erinrar jag mig ett gammalt uttryck, som brukar användas när våren är sen, som den är i år. Då hette det i bygderna ibland: »Vad mars ej vill, får vi i april.»

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag vill i kväll tala enbart om Vietnam.

Det finns visserligen flera punkter i herr Erlanders långa inledande anförande som vore värda kommentarer. Men jag antar att jag vad gäller ett av dessa avsnitt, nämligen omdömena om Portugal och dess krig i Afrika, får möjlighet att återkomma, när handelsministern besvarar min interpellation om Sveriges och EFTA:s ekonomiska stöd åt det landet. Jag finner regeringsdeklarationen i den frågan ytterst kortfat-

taid och otillfredsställande. Det får vi dock diskutera längre fram, och jag utgår från att herr Lange kommer att besvara interpellationen i april före sammanträdet med EFTA:s ministerråd i maj månad.

Jag skall inte heller uppehålla mig vid de konkreta åtgärder som behövs för att nå förhandlingar och fred i Vietnam. De svenska partierna är, tror jag, i stort sett överens om vad som måste ske från amerikansk sida: stopp av bombningarna av Nordvietnam, erkännande av FNL som förhandlingspart och försök att uppnå fria val under internationell kontroll.

Kritiken och uppgörelsen med den nuvarande amerikanska politiken är särskilt intensiv och inträngande inom Förenta staterna. På många sätt tycker jag att vad som där sägs och skrivs i vietnamfrågan är överlägset meningsyttringar och diskussionsinlägg i t. ex. vårt eget land. Inte för att den amerikanska kritiken mot Amerika skulle vara mildare — det är ofta tvärtom — utan för att den är kunnigare, mer konstruktiv och mer inställd på fakta och argumentering. Ett utmärkt och färskt exempel på den saken är avsnittet om Vietnam i Robert Kennedys bok »Att söka en nyare värld», som just utkommit på svenska.

Låt mig i stället kort försöka sammanfatta några av de mänskliga, moraliska, maktpolitiska och militära eländena, som är en följd av kriget i Vietnam.

Lidandet på krigsplatsen kommer först. Flera hundratusen människor har dött i Vietnam genom krigshandlingar under det här årtiondet. Ännu fler har skadats. Kriget har drabbat män, kvinnor och barn som inte tillhört något förband eller något politiskt parti eller ens burit något vapen — plötsligt har en amerikansk flygbomb eller en gerillaraid av FNL släckt eller stympat deras liv. Offren är också soldater i någon av de många arméer som i dag

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik sliter sönder varandra i inbördeskriget och interventionernas Vietnam.

Detta är inte »folkmord» i folkrättslig mening, och befolkningen ökar troligen i antal både i norr och i söder. Men livet för en stor del av den befolkningen präglas i dag av skräck och förföljelse. Dödandet har pågått så länge, stegrats så mekaniskt och ofta slagit så blint att få lidanden i världen de senaste 20 åren har varit mer utdragna och upprörande än kriget i Vietnam.

Risken för en världskonflikt är nästan lika uppenbar. USA:s reaktion på FNL:s och Nordvietnams framgångar har varit militär eskalering. Sovjets och Kinas svar på amerikanska truppsändningar har varit vapenhjälp. Ingen sida tillåter i dag den andra att vinna avgörande segrar. Nya FNL-offensiver i Sydvietnam kan leda till amerikansk inmarsch i Laos, Kambodja eller Nordvietnam. Men en amerikansk invasion av Nordvietnam kan betyda sovjetisk intervention i kriget — och därmed öppen konflikt mellan supermakterna.

Vi vet inte om tredje världskriget i dag är närmare i Sydostasien än det var i Berlin 1948, i Korea 1950, i Ungern och Suez 1956, vid Kuba 1962 eller i Mellersta Östern 1967. Men vi tror oss veta att ju längre konflikten i Vietnam pågår och ju mer den trappas upp desto större blir risken för felgrepp som driver oss in i storkriget.

De senaste åren har därmed gett Vietnam en maktpolitisk betydelse som detta land aldrig tidigare haft och aldrig borde ha fått. Ingen sida anser sig i dag våga förlora kriget bl. a. av fruktan för återverkningar och förtroendekriser på andra håll. USA kan inte dra sig tillbaka från Vietnam utan förhandlingar; man har skaffat sig förpliktelser mot hundratusentals vietnameser, och förtroendet för amerikanska utfästelser i andra länder anses inte tåla en villkorslös reträtt från Vietnam. Sovjet upplever troligen ett nederlag för FNL i Sydvietnam, och för Nordvietnam i

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
dess eget land, som ett så svårt bakslag
att det inte kommer att godtas.

Därmed har kriget i Vietnam för-
vandlats från en mycket begränsad kon-
flikt utan större intresse för supermak-
terna till en fråga som kan påverka
maktbalansen i världen. USA har steg
för steg fjättrats av sina egna ord och
insatser. När krisen var liten och lokal
kunde den ha dämpats; när krisen blev
stor och riskfylld måste den förvärras.
Krigets omfattning blir krigets motive-
ring.

Till detta kommer motsättningarna
mellan mål och medel i mycket av den
amerikanska politiken i Vietnam. Man
vill skydda landet mot angrepp — men
måste då föröda viktiga delar av det.
Man vill övertyga vietnameserna om fa-
ran i ett maktövertagande av FNL —
men tvingas samtidigt till en sådan
krigföring att många i stället söker sig
till FNL. Man påstår att Nordvietnam
tar order från Moskva och Peking —
men driver nu genom bombningarna i
norr detta land till allt närmare samver-
kan med de kommunistiska stormakter-
na.

Demokratin har på många sätt kom-
prometterats av vad som skett och sker
i Vietnam. Kriget har en del av sin
bakgrund i USA:s satsning på en regim
som på 1950-talet steg för steg under-
tryckte opposition och kritikrätt i lan-
det. Den ledande demokratin i världen
kom att liera sig med en korrumpierad
regering som motsatte sig demokratiska
val och djupgående sociala reformer.

Att USA misslyckades med, eller inte
strävade efter, att driva fram en poli-
tik som kunde vinna bred anslutning
i Sydvietnam var i sig självt ett svårt
nederlag. Det har fördjupats av att av-
skyn för Diemregimen och dess efter-
följare utnyttjats och kanaliserats ock-
så av kommunistiska grupperingar, som
inga planer har att upprätta ett demo-
kratiskt Vietnam. Men de har getts
chansen att just i folkstyrelsens namn
slåss mot den regim som USA har stöt-
tat.

Tragedin har fullbordats av att till-
tron till demokratierna i väst skadats
svårt på många håll i världen, där man
ser kriget som en imperialistisk reak-
tion mot en nationell och folklig res-
ning. Att *den* bilden är falsk, att USA
den allra första tiden hade vissa skäl
att hysa förhoppningar om Diem, att
Förenata staternas avsikter ofta varit
rimliga och dess svårigheter ibland
utomordentligt stora kan inte ändra
slutsatsen att kriget i Vietnam är ett po-
litiskt fiasko.

Visst är det glädjande att denna po-
litik nu ifrågasätts av allt fler i USA,
att kriget minst av allt likriktat deba-
ten där och att ett liberalt alternativ
åter börjar skönjas i amerikansk poli-
tik. Men bakgrunden är att USA nu
drabbats av en av sina svåraste inrikes-
politiska kriser i detta århundrade. För-
slumning och rasupplopp i de stora
städerna, arbetslöshet och dålig under-
visning för en mycket stor del av lan-
dets negrer, nedskuren u-landshjälp —
kriget i Asien kostar så mycket tid,
pengar och energi att kriget mot fattig-
domen hemma blivit starkt lidande.

Också i andra nationer har kriget i
Vietnam haft trista inrikespolitiska ef-
fekter. Kritiken mot USA:s nuvarande
politik är naturlig och nödvändig, en-
gagemanget i en konflikt långt borta är
glädjande. Men i många länder har myc-
ket av debatten blivit brutal antiameri-
kanism, ofta i marxistiska termer. Mot-
viljan mot Lyndon Johnsons politik slår
över både i idealisering av den hårda
diktaturen i Nordvietnam och i fördö-
manden av USA:s allmänna syften och
totala utrikespolitik.

Delar av den debatten, inte minst i
Sverige, påminner i förenklings och
hatord om den mest extrema krigspropa-
gandan i USA. »Kampen mot världs-
kommunismen» där blir »front mot im-
perialismen» här. Tron på konspiratio-
nen i Moskva finner sin motpol i före-
ställningen att USA i Vietnam drivs av
ekonomiska intressen. Tanken att regi-
men i Saigon står för »frihet och obe-

roende» motsvaras av tesen att FNL är identiskt med »folket och friheten». Så förvandlas i krigs- och antikrigsstämningars skugga kritik till slagord och debatt till demagogi.

Herr talman! Det är svårt att tro att någon konflikt under efterkrigstiden haft fler eländen i släptåg än kriget i Vietnam.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Det är väl ofta herr Ahlmark och jag är på mycket olika våglängd, även om vi kanske inte i denna kammare har haft anledning att utbyta tankar i någon konkret fråga där vi har stött samman. Därför är det en rätt egendomlig upplevelse att sitta och nicka bifall till och känna tillfredsställelse över en redogörelse för hans egen syn på förhållandena i Vietnam. Jag är övertygad om — det framgick även av herr Ahlmarks anförande mot slutet — att om han och jag satte oss ned och resonerade om bakgrunden till en händelse som vi har en så entydig uppfattning om så skulle vi nog finna ideologiskt motiverade klyftor i vår historie-skrivning.

Herr Ahlmark var inne på detta i slutet av sitt anförande och ville kanske dra litet för långt gående slutsatser. Han har inte sagt att dessa förenklade bilder av den ideologiska bakgrunden hör hemma i den svenska politiska debatten. Vi är alla klara över att det här förekommer övertoner. Men jag tror att det finns sådana motsättningar i analysen.

Det är ändå värt att notera att hans framställning av det aktuella skeendet i Vietnam inte på något sätt skiljer sig från vad herr Palme har anförat i olika sammanhang, för vilket herr Palme fått uppbära så mycket kritik i dag. Jag

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik säger inte detta för att dra i gång en debatt med herr Ahlmark. Hans organisation är representerad i den svenska vietnamkommittén, och i denna kommitté representeras också organisationer som jag tillhör. Vi utför där ett gemensamt arbete för att väcka en så bred opinion som möjligt i dessa frågor. Men tillåt mig att så att säga förbi herr Ahlmark rikta en liten kritik mot hans parti för att man där inte har samma entydiga syn som herr Ahlmark på dessa frågor. Jag föreställer mig, att herr Ahlmark innefattas i de grupper inom hans parti som av partiledaren har beskyllts för att sakna sans och måtta.

Om man jämför herr Ahlmarks inlägg med detta vägande av olika åsikter om situationen i Vietnam och bakgrunden till dessa med herr Hernelius' hänvisande till den dåliga press, som Sverige har fått för det agerande som vi har åtagit oss, så finner man en himmelsvid skillnad. Jag kan inte minnas att man någon gång i Time Magazine har haft någonting till övers för nyanserade och enligt vårt sätt att se sunda och av den officiella amerikanska politiken oberoende åsikter om skeendet i Vietnam. Varför skulle särskilt Sverige skonas, när Sverige engagerar sig här? Man har tvärtom alltid använt mycket försåtliga, nedsättande och ironiserande termer när man har talat om dem som försökt kritiskt diskutera vietnamfrågan inom Amerika.

Så här på kvällen kommer fotfolket upp — i skymundan, i bakvattnet efter de stora diskussionerna mellan partiledarna. Men vi har då i stället haft tillfälle att studera en del av övertonerna och nyanserna i de inlägg som har gjorts, och jag vill uppehålla mig litet grand vid dessa.

Den stora drabbningen har i denna kammare stått mellan herr Holmberg och statsministern, och den har knappast rört sig om något annat än det aktuella skeendet på Sergels torg. Men det fanns i herr Holmbergs anförande

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

många uttryck som kanske omedvetet eller i linje med den ideologi han företräder var avsedda att ge en antydan i stort om regeringens amatörmässiga och inkompetenta sätt att handlägga utrikesfrågorna.

Här börjar man med att — vilket även herr Hernelius kom tillbaka till — ge hänvisningar till de bedömningar som sker i utlandet, om man gick då lättast till de beslätade partierna i Norden och deras sätt att bedöma frågorna. Jag har svårt att se att man där har anledning att kritisera Sverige, och det har t. o. m. talats om att Sverige skulle försvåra det nordiska samarbetet genom att göra avkall på sin neutralitetspolitik. Det är en rätt egendomlig inställning från företrädare för länder, som inte på något sätt gör anspråk på att bedriva neutralitetspolitik.

Jag skulle vilja återställa balansen något genom att tala om att det finns helt andra internationella reaktioner, men de kanske inte passar riktigt så bra in i mönstret. Här har i dag ofta talats om Schweiz. Jag kan peka på bedömningar från Schweiz, detta lilla — som vi betraktar det — isolationistiska land, där det finns en stark opinion precis på samma moraliska grundvalar som i Sverige i vietnamfrågan och där man skriver politiska analyser i dagspressen, som ställer frågan huruvida Sverige fortfarande är neutralt och drar den slutsatsen, att det faktum att Sverige handlar och ger uttryck för ett ståndpunktstagande på intet sätt är i strid med den gamla neutralitetspolitiken.

I början av herr Holmbergs anförande sades det, att vi inte har någon tradition när det gäller bedömningen av utrikespolitiska skeenden. Det är ett rätt intrikat påstående och kan, som jag sade, ge vid handen att man avser att betrakta dess inbrott som ett uttryck för ett plötsligt, amatörmässigt intresse för utrikespolitik.

Det faktiska förhållandet är väl att vi har en internationellt erkänd apparat för analyser och bedömningar av de ut-

rikespolitiska skeendena, som det är tråkigt att höra ifrågasättas på detta sätt.

I de små marginalnotiserna talades det vidare om att herr Palme har använt en särskild form och sagt att svensk utrikespolitik får inte omformuleras på Sergels torg för att passa den publik man talar till. Jag vet inte om talaren särskilt tänkte på de 30 ledamöter i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som var där, eller om han talade om representanter för de flesta stora ideologiska folkrörelserna även utanför de politiska partierna.

Det har sagts att regeringen tar hänsyn till rabiate vänsterriktningar inom och utom partiet. Jag återkommer till att det är rätt många som i så fall faller under den domen. Man behöver inte bara hänvisa till FPU och CUF som skulle representera vad som fordom kallades »svansen som styrde» socialdemokratin, utan till många andra organisationer av helt annan karaktär.

Jag ville bara sammanfatta detta och säga, att bortsett från det direkta angreppet på statsrådet Palme innehåller dagens utrikesdebatt, som skulle ha kunnat röra sig i ett mycket större fält, så mycket av politisering och misstänkliggöranden i smådetaljer av det politiska skeendet att man definitivt oroar sig för den debattid som står framför oss. Detta är beklagligt, och det är också beklagligt att debatten snedvridits till att handla om uteslutande vietnamfrågan. En del har försökt ta in andra frågor, och jag hade egentligen ett helt annat ärende när jag anmälde mig på talarlistan.

Apropå politiseringen skall jag kanske passa på och tacka för den lilla reklam som herr Dahln gav åt min motion från förra årets riksdag om vitbocken om Vietnam. Jag vet inte om den nu blivit ett särskilt folkpartiintresse, när han interpellerar utrikesministern om den.

Får jag, herr talman, lämna denna fråga och till slut nämna ett par ord

som har direkt anknytning till regeringens deklaration i dag. Jag kan fatta mig mycket kort eftersom vi får en debatt i frågan längre fram under vårriksdagen. Jag kan bara förutskicka inför debatten om en motion kring Tyska demokratiska republiken och våra relationer till den, att jag tycker att man här i regeringsdeklarationen när det gäller avspänningsfrågorna i Europa kanske sett denna fråga något ensidigt och dess lösning i enlighet med västtyska tankar.

Jag ber att få tacka för ordet!

Herr **HERNELIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall säga bara några ord till herr Hansson efter hans som vanligt mycket sympatiska inlägg.

Han uttalar att han inte förstår varför man i nordiska stater, som inte är neutrala, funnit det som inträffade på Sergels torg utgöra ett tecken på att Sverige inte längre upprätthåller sin strikta neutralitet. Det är en sak. Vad jag sade var, att reaktionen finns där. Den kan beläggas genom citat från en rad tidningar och uttalanden. Om man sedan förstår den reaktionen eller inte, det är en annan sak. Jag vill bara konstatera att reaktionen har uppstått.

Sedan vill jag också säga att jag inte kan finna någon himmelsvid skillnad mellan herr Ahlmarks och mitt inlägg eftersom vi talar om skilda saker.

Jag skulle även vilja säga, att Time Magazine har som så många andra amerikanska publikationer fört en mycket öppen debatt i vietnamfrågan under lång tid — icke lika öppen kanske och icke lika kritisk som New York Times, men en mycket öppen debatt. Det går därför inte att avfärda den kritik mot Sverige som finns i dess spalter med att den tidningen intar en ensidig hållning i vietnamfrågan över huvud taget.

Herr **AHLMARK** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sökte i mitt anföran-
de om Vietnam sammanfatta några av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik de mänskliga, moraliska, maktpolitiska och militära eländen som är en följd av kriget i Vietnam.

Jag underlät medvetet att delta i den trista och delvis starkt osakliga debatt, där Vietnam förvandlats till ett tillhygge i den inrikespolitiska konflikten. Jag är alldeles för intresserad av Vietnam som sakproblem, av Vietnam som ett utrikespolitiskt nederlag, av Vietnam som en mänsklig katastrof för att vilja gå in i den debatt som här i dag har förts av herr Holmberg och herr Erlander.

Herr Torsten Hansson instämmer nu i sak med vad jag har sagt. Han ger mig till och med beröm för det som var innehålllet i mitt anförande. Men han kan inte låta bli att försöka finna mer avlägsna möjligheter till skillnader oss emellan. Han tror, utan att kunna visa det, att det kan finnas någon ideologisk klyfta oss emellan i historieskrivningen. Det är möjligt, men herr Torsten Hansson har alltså inte kunnat visa det. Han säger att det som jag anförde var det samma som herr Palme sade i sitt anförande. Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att herr Palme står för sitt tal och att jag står för mitt. Där finns viktiga skillnader och viktiga likheter.

Herr talman! Om vi är överens — vilket herr Hansson ansåg vara fallet oss emellan i dag — bör vi inte anstränga oss att finna stridsfrågor. Det problem det här gäller är alltför viktigt för att man på ett konstlat sätt skall blåsa upp meningsskiljaktigheter som kanske inte existerar.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ta tillfället i akt och instämma i vad herr Hansson säger, då han anför att denna debatt skulle ha kunnat röra sig på ett större fält och att debatten skulle ha kunnat ge ett bättre besked i de utrikespolitiska frågorna.

Jag är fullständigt på det klara med att debatten på många områden inte har givit besked. Vi har ännu inte fått någon

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

förklaring varför regeringen har gjort ett ensidigt ståndpunktstagande exempelvis då det gäller Vietnam. Vi har inte fått klart för oss, varför regeringen har accepterat ett politiskt program från FNL, som i många stycken är klart stridande mot demokratin. Vi har inte kunnat diskutera, varför en regeringsrepresentant accepterar tanken på goda respektive dåliga diktaturer — för att nämna ett exempel. Vi har över huvud taget inte fått klart för oss vad regeringen ämnar göra för att förbättra de nu besvärliga relationerna mellan Sverige och Amerika.

Det är alltså många, många frågetecken kvar. Detta är beklagligt, men orsaken till detta är självfallet att regeringen med statsminister Erlander i spetsen behagat rymma fältet.

Jag vet inte hur man skall uttrycka det försvinnande från arenan, som nu ägt rum, men det kan sägas — som jag sade tidigare — att man antingen inte vågar debattera i sak eller också i själ och hjärta har insett att de handlingar, som regeringen har vidtagit eller underlåtit att motverka, verkligen *har* rubbat utlandets förtroende för vår neutralitetspolitik.

Herr HANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Till herr Hernelius vill jag säga, att när jag tog upp frågan om Time Magazine ville jag liksom bara ge saker och ting deras rätta proportioner. Det går inte att så att säga skrämna den svenska allmänheten och det politiska livet i Sverige med vissa reaktioner i viss press. Jag vill inte gå in i detalj på hur Time Magazine uppfattar olika politiska skeenden, men jag vidhåller att man där alltid framställt dem som har kritiserat vietnampolitiken såsom mindre kunniga i de politiska frågorna.

När det gäller den nordiska pressen och vad som där sagts i neutralitetsfrågan har man tagit reaktionerna i

denna press till intäkt för att den svenska regeringen har handlat fel. Jag tror inte att våra nordiska grannländer med andra politiska bindningar än våra kan komma med en lösning för hur vi skall närma oss de politiska problemen.

Jag har, herr Ahlmark, sagt att han och jag var överens om vår framställning här, men att vi nog skulle finna ganska olika utgångspunkter, om vi satte oss ned och analyserade våra värderingar. Herr Ahlmark säger att vi inte skall anstränga oss att finna stridsfrågor. Det är möjligt att vi inte ens en gång behövde anstränga oss. Men det är oändligt mycket viktigare att vi anstränger oss att finna de gemensamma nämnarna i denna fråga.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag hade tänkt begränsa mitt framträdande i dagens debatt till det handelspolitiska avsnittet i regeringsdeklarationen, men av rena samvetsskäl kan jag inte följa denna tanke. Jag är nämligen lika skakad som någon annan över de fruktansvärda krigshändelser i Vietnam som utspelar sig inför våra ögon. Vi upplever det hela som ett stort moraliskt dilemma.

Jag har full förståelse för de synpunkter, som herr Ahlmark utvecklade, men kan samtidigt inte underlåta att ge uttryck åt min oro och mitt allvarliga bekymmer — det är det som är mitt ärende — över regeringens agerande med Sverige som världens samvete. Vidare är det regeringens ensidiga partitagande mot det ena landet efter det andra, inte minst mot USA, och konsekvenserna härav för vår neutralitetspolitik och för hela vårt land som jag bekymrar mig för.

Dagens regeringsdeklaration med dess ensidiga, onyanserade bedömningar har ökat mina bekymmer och min oro. Redan i den handelspolitiska debatten i höstas uttryckte jag mina betänkligheter inför vad tendenserna i

denna riktning skulle föra till. De senaste månadernas händelser vittnar om hur befogad min då uttalade maning till moderation, lugn och sans var. Vårt lands neutralitetspolitik, med den tolkning av neutralitetsfilosofin som vi i dag har fått till livs, kommer att alltmer spåra ur från passivitet till aggressivitet. Vi är redan där, när vi riktar vår onyanserade politik mot alla dem som inte håller måttet för våra demokratiska värderingar — utan tanke på de olika förhållanden, traditioner och miljöer, i vilka skilda folk lever. Vi får inte heller glömma bort allt vad Förenta staterna i det förgångna har gjort för världens frihet och demokrati, och att vi är landet stort tack skyldigt härför.

Även denna gång tror sig en överväldigande opinion i USA kämpa för frihetens och demokratins sak i Vietnam. Man kände sig kallad till detta och har fortsatt. Därför uppfattar man lätt kritiken utifrån som otacksamhet och amerikahat. Vi måste förstå detta.

Hur Förenta staterna skall komma ur den svåra situation landet är inne i måste bli det stora amerikanska folkets egen sak att klara upp utifrån sin uppfattning om vad situationen kräver och vad som är möjligt.

Det låter sig sägas att Sverige, som det står i regeringsdeklarationen, icke bör av opportunistiska eller kortsiktiga kommersiella skäl undvika att ta ställning mot vissa staters politik i frågor, där grundläggande och demokratiska intressen träds för nära. Men, herr talman, ursäkta att jag säger det: Kan våra makthavande inte vara litet mindre i truten — för att tala ren svenska — när det gäller utländska staters inre förhållanden och yttre politik? Jag tror det skulle vara klädsamt för regeringen, för varje enskild regeringsledamot och inte minst för statsministern att iaktta sådan återhållsamhet. Det skulle snarast öka förtroendet och respekten för den svenska neutralitetspolitiken om man talade med något mindre bok-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

stäver och med något mindre moraliska övertoner. I motsats till många andra menar jag också att vi måste ta åtminstone några hänsyn, dvs. hänsyn till det egna landets kommersiella intressen på längre och kortare sikt. Framför allt borde regeringen låta sig angeläget vara att undvika sådant som kan innebära att vår export mer eller mindre offras på känslans och moralvärderingarnas altare eller att i tillfällig affekt äventyra de ansträngningar som under åren har gjorts för att bygga upp en avsättning för svenska produkter på viktiga marknader.

Jag tänker härvid främst på Amerika som är ett land känsligt för främmande inblandning. Vi får inte bortse från att förhastade åtgärder och oförsiktigt handlande kan föranleda en mer eller mindre medveten bojkott av svenska produkter inom vissa amerikanska kretsar. Det finns åtskilliga svenska företag som redan fått påminnelser av denna innebörd från sin amerikanska kundkrets. Det skadar oss själva och bidrager till försämrad sysselsättning här hemma. Det var visst Bismarek som en gång yttrade att det blir till sist regeringarna som får betala priset för de fönsterrutor som tidningarna slår sönder. Jag skulle vilja travestera detta så, att det blir det svenska folket som bildligt talat får betala priset för de fönsterrutor som regeringen med herr Palme et consortes slår in.

Herr talman! Jag är ingen vän av hårda ord — det vet nog alla som känner mig — men jag kan inte underlåta att säga detta inför den eskalering av vårt lands agerande som skett och håller på att ske.

Herr talman! Jag skall härefter gå över till mitt huvudämne, d. v. s. det handelspolitiska avsnittet i regeringsdeklarationen. Som ett allmänt omdöme skulle jag här vilja uttala att detta avsnitt förvisso utgör en värdefull historieskrivning rörande vad som hänt under den tid som förflutit sedan i somras, då spelöppningen skedde i Bryssel,

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

men att det egentligen saknar varje konkret linje för vårt handelspolitiska handlande i fortsättningen. Riksdagen får över huvud taget ingen vägledning i fråga om vad regeringen tänker göra. Jag skall till en början knyta några funderingar till historieskrivningen. Jag börjar med att något beröra själva ansökningen. Det gjorde också herr Dahlén, som bemöttes av handelsminister Lange. Även andra talare har varit inne på detta spörsmål i debatten.

Vad som därvid utspann sig föränleder mig att gå något djupare in på problemet. När Sveriges ambassadör vid EEC, herr Lind, till Gemenskapens råd den 28 juli i fjol gav in Sveriges hemställan om förhandlingar så innefattade denna hemställan en framställning om förhandlingar i syfte att — som det heter — göra det möjligt för Sverige att i en form som medger fullföljandet av den svenska neutralitetspolitiken delta i utvidgningen av den europeiska ekonomiska gemenskapen. I skrivelsen angavs inte om vi ville ha fullt medlemskap eller associering. Anslutningsformen lämnades med andra ord öppen. Samtidigt avgav ambassadör Lind ett muntligt meddelande, enligt vilket den svenska regeringen för sin del icke önskade utesluta någon av de i Romavtalet förutsedda formerna för anslutning till ett utvidgat EEC under förutsättning att de svenska förbehållen för neutralitetspolitiken godkändes. Man gav med andra ord muntligen på hand att man under denna förutsättning för neutralitetspolitiken kunde tänka sig fullt medlemskap fastän det inte direkt uttalades. Den diplomatiska finessen med detta dubbelagerande efter en skriftlig och en muntlig linje är det ingen som har mäktat att för mig nöjaktigt förklara.

Redan från början fick man klart för sig att Brysselkommissionen menade att det strängt taget formellt inte fanns någon svensk ansökan i enlighet med någon av de båda former som finns angivna i Romavtalets olika artiklar. Sveriges

hemställan betraktades ur formell synpunkt kanske inte som en nullitet men dock som ett mycket lösligt aktstycke. Överallt ute i världen undrade man om vår ansökan var allvarligt menad. Från högerns sida hävdade vi redan från början att ansökningen borde ha avsett fullt medlemskap enligt artikel 37 i Romavtalet under förbehåll för den svenska neutralitetspolitiken.

Genom själva sättet att agera — det var dit jag ville komma — har Sverige redan formellt men även reellt kommit i en annan och sämre förhandlingsposition än Storbritannien, Danmark, Norge och Irland, som ingav sina ansökningar om fullt medlemskap i stadgeordning kort dessförinnan. Herr Lange kan knappast bestrida detta. Denna formella svaghet i den svenska förhandlingspositionen har sedermera avspeglat sig i den behandling som vårt land senare rönt i olika sammanhang. Det visade sig

Beneluxstaternas memorandum, som endast tog sikte på de fyra ansökningsländerna — det står uttryckligen så — nämligen Storbritannien, Danmark, Norge och Irland, men Sverige står inte nämnt. Att Sverige sedan genom den belgiska regeringens agerande kom med på ett hörn är en annan historia. I kommuniken från de Gaulles och Kiesingers möte i Paris i mitten av februari, som angav vissa riktlinjer för temporära arrangemang, gick detsamma igen; det talades t. o. m. om prioritet för de fyra ansökningsländerna. Sverige är med andra ord mindre salongsfäbig i detta sammanhang och tillhör en formellt mindre angelägen grupp.

Nu medger jag gärna att genom den franska blockeringen av Storbritanniens inträde spelar den formella svagheten i den svenska positionen kanske mindre roll för dagen; den är i varje fall inte akut men den kan komma att aktualiseras i en framtid. För dagen är det kanske ingenting att göra åt det.

När det så gäller det svenska handelspolitiska handlandet i fortsättningen går det givetvis inte att i fråga om EEC

kasta yxan i sjön. Integrationen kommer att ta lång tid. Förhandlingsförhållandet, om det blir något, kommer också att ta lång tid, men jag tror inte att man skall överdriva pessimismen. Kanske är förutsättningarna för ett närmande större än man just nu föreställer sig.

Alla de ansträngningar som de fem EEC-länderna gör för att skapa någon lämplig samarbetsform för EFTA-länderna utgör trots allt ett löftesrikt tecken. General de Gaulle har ju inte helt stängt dörren utan håller den på glänt.

Samarbetsarrangemangen, som det viftas med, ger kanske inte så mycket och är kanske inte så mycket att vinna på, men när den gamla tanken på ett yttre frihandelsområde anslutet till EEC börjar vädras på nytt, tycker jag nog att det finns anledning för EFTA-länderna att spetsa öronen och se till om de kan ta vara på de chanser som här kan erbjuda sig. Att de Gaulle kräver bilaterala förhandlingar behöver inte avskräcka. Bilaterala lösningar kan göras parallellt, och därmed blir de multilaterala, för att tala med Willy Brandt. Här kan finnas en uppslagsända, och man bör från svensk sida ta fasta på den eller i varje fall allvarligt undersöka vilka positiva möjligheter som finns att åstadkomma en förhandlingsöppning. Den borde kunna intressera inte bara de övriga nordiska staterna utan även England, vars nuvarande attityd »allt eller intet» är ett av de svåraste hindren för framgångsrika kontakter. Jag frågar: Vad göres för att mjuka upp den brittiska hållningen?

Till EFTA:s utvecklingsmöjligheter har jag för min del ringa tilltro, detta med tanke på Englands bristande intresse. Vid integrationsdebatten i Strasbourg i januari nämnde över huvud taget inte någon av engelsmännen EFTA vid namn. EFTA har tydligen ur brittisk synvinkel gjort sin plikt, och EFTA-avtalet är den formella grunden på vilken det nordiska samarbetet äger rum.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Det bör vi självfallet slå vakt om. Men jag tror inte mycket på att EFTA kan ge så stor utdelning i framtiden.

Desto större förtröstan hyser jag då till det nordiska samarbetet. Där kontrasterar emellertid det magra innehållet i regeringsdeklarationen med dess uttalanden i allmänna ordalag starkt mot det tal som den nye danske statsministern Baunsgaard höll här i Stockholm den 3 mars. Det gav, såvitt jag kan bedöma, uttryck för en verkligt statsmannamässig syn på de nordiska problemen som glädde en skåning, som har svårt att se gränserna mot Danmark och är en vän av nordisk integration. Talet innehöll verkligt positiva framtidsvyer. Det har sedermera materialiserats i en mängd konkreta förslag som finns upptagna i den av flera talare i debatten omnämnda promemoria som har överlämnats till den svenska regeringen.

Handelsministern vill inte uppehålla sig så mycket vid denna promemoria. Men jag kan ändå inte underlåta att nämna litet om de stora saker som man från dansk sida där har tagit upp. Man vill från början ha ett handelspolitiskt samarbete, bl. a. syftande till upprättandet av en gemensam yttre tullnivå. Det är tydligen tanken på en nordisk tullunion som här tas upp. Man vill ha en gemensam industripolitik och en gemensam kapitalmarknad. Man vill ha en gemensam lantbruks- och fiskeripolitik, en gemensam prispolitik och likartade finansieringsformer för denna prispolitik. Man vill ha — observera det! — en gemensam penningpolitik, en valutaunion, harmoniering av skatter och avgifter samt en gemensam skattepolitik, likartade regler för avskrivningar och för bolagsbeskattning m. m. Man vill också ha en harmoniering i näringslagstiftningen. Jag har fäst mig vid detta, eftersom det nu aviseras att den svenska regeringen efter 30 års utredningar tänker lägga fram ett förslag om ändrad näringslagstiftning. Man frå-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

gar sig: Kommer den att blockera möjligheterna till samarbete på det området?

Vidare tänker man sig en gemensam politik beträffande infrastrukturen, byggande av motorvägar och andra förbindelseleder — det är väl broarna över Öresund och Stora Bält man har i tankarna — hamnar och viktiga kommunikationsmedel, gemensamma större utbildningsprojekt, gemensam energipolitik, gemensam regional lokaliseringspolitik och en koordinerad u-landsbiståndspolitik.

En del av dessa punkter i önskelistan kanske blir svåra att komma överens om, men det bör inte hindra att man försöker att göra det. Tyvärr är handelsministern inte här. Jag skulle vilja rikta denna fråga till honom: Hur ställer man sig från svensk sida till dessa programpunkter, ty vi kan ju inskränka oss till att se dem som sådana? För min del ställer jag mig starkt positiv till flertalet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! När jag antecknade mig på talarlistan var det i avsikt att tala något om det nordiska ekonomiska samarbetet, särskilt med hänsyn till de rekommendationer som antogs vid Nordiska rådets session i Oslo. Herr Jacobson har nu berört flera av de ting som jag hade tänkt tala om, och jag kan konstatera att vi i stort sett har samma uppfattning.

Inte heller jag kan underlåta att uttala någon förvåning över att regeringsdeklarationen i teckningen av läget i EEC-frågan alldeles har glömt bort att nämna de komplikationer som faktiskt uppstått därigenom att Sverige åtminstone av ett par länder anses höra till en klass av mindre prioriterade nationer som bör komma i fråga för en senare behandling. Inte ett ord har jag sett i regeringsdeklarationen om den saken. Liksom andra talare har jag också svårt förstå statsministerns stoltserande

över att utvecklingen skulle visat att den svenska regeringen bedömde läget bättre än oppositionen, när den svenska ansökningshandlingen skulle formuleras. Som situationen nu utvecklats framstår det stöd, som Danmark och Norge kan ge oss i EEC-sammanhang, såsom ganska värdefullt. Det är ju av vikt att Sverige inte förs åt sidan vid de överläggningar som skall äga rum med de andra skandinaviska staterna.

Ett gemensamt nordiskt uppträdande är väsentligt även därför att trots de inskränkningar som EEC-kommissionens rapport innebar genom att nämna i första hand de länder som ansökt om fullt medlemskap i EEC, antydde dock kommissionen i sin rapport att en tullgräns mitt genom Skandinavien — om Sverige inte skulle komma med i sammanhanget — kunde vara ett problem. Denna antydning kan inte jag tolka på annat sätt än att den innebär att åtminstone kommissionen inte är alldeles okänslig för detta problem.

När det vid Nordiska rådets session i Köpenhamn 1966 visade sig att man inte kunde nå enighet om den paketlösning rörande ett vidgat och fördjupat nordiskt ekonomiskt samarbete, som man hoppats på, väckte detta i den svenska delegationen en påtaglig förstämning — jag tror mig kunna våga använda det uttrycket. Med desto större glädje noterar man den omsvängning hos regeringarna, framför allt hos den danska regeringen, som kunde noteras i Oslo och som fördelaktigt skilde sig från inställningen 1966. Statsministern sade tidigare i dag att omsvängningen inte berodde på att Danmark fått en ny regering utan på att den danska regeringen år 1966 missbedömde möjligheterna att snabbt nå anslutning till EEC. Ja, jag skall inte tvista om varpå den nya inställningen i Danmark till ett nordiskt ekonomiskt samarbete beror. Men det har roat mig att observera att herr Erianders yttrande om den danska socialdemokratiska regeringens misstag och den svenska regeringens av honom

själv prisade förnuft, när det gällde att formulera ansökan om anslutning till EEC, ger anledning till en reflexion: Statsministern tror visst att andra regeringar väl kan göra misstag, men att den svenska regeringen inte gör några misstag? Ack, om det verkligen vore så väl!

Nu var det emellertid inte den svenske statsministern som gjorde det väsentliga utspelet i Oslo, utan den nye danske statsministern Baunsgaard. Som herr Jacobsson nyss nämnt, har Baunsgaard vid ett besök i Sverige utvecklat något av det som låg bakom hans utspel om intensifierade ansträngningar för att nå ett fördjupat ekonomiskt samarbete i Norden. Herr Jacobsson räknade upp åtskilligt av det som Baunsgaard förde på tal och som därefter konkretiserats i ett arbetspapper för de ämbetsmän som skall handlägga problemet. Man kan väl säga att mycket av det som där redovisas och som herr Baunsgaard nämnde vid besöket här överensstämmer med vad man 1966 och tidigare hade tänkt sig att ett paket skulle innehålla; men åtskilligt sträcker sig också däröver. Och även om en del av punkterna kan kännetecknas som önskvärda målsättningar på längre sikt finns det enligt min mening många ting som man borde kunna gripa sig an med utan större dröjsmål.

Ett av dessa ämnen som herr Jacobsson berörde gällde det handelspolitiska samarbetet vilket skulle leda till en gemensam yttre tullnivå. Detta är självfallet ingen lättlost fråga men säkerligen värd en rejäl ansträngning. Den gamla tanken på en tullunion — kalla det gärna tullpreferenser; en del tycker att det låter bättre — var föremål för en väldig utredning en gång. Om jag inte minns fel utreddes frågan i tio år, och när den tiden var till ända hade den psykologiska förutsättningen att åstadkomma någon-ting försvunnit, och hela frågan hade mist sin aktualitet. Trots detta känner jag mig övertygad om att ett genomförande stegvis av en gemensam yttre tull-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
mur är en naturlig del i ett fördjupat ekonomiskt samarbete i Norden. Att man därvid inte skall frångå den hittillsvarande lågtullpolitiska linjen är ganska klart.

Statsminister Baunsgaard tog vid samma tillfälle också upp frågan om en harmonisering av skatter och avgifter. Det står väl ganska klart att de olika regeringarna hittills har varit föga intresserade av denna fråga. Och det kan jag förstå, eftersom skatterna inte är uppbyggda på samma sätt i de nordiska länderna. Dessutom används även skatteinstrumentet i samband med konjunkturpolitiska åtgärder. Men det finns en underlig ovilja att göra vad som under alla förhållanden borde vara möjligt, nämligen att när man har en utredning i gång i ett land undersöka huruvida det finns möjligheter att på det aktuella området nå en harmonisering i Norden av beskattningsprincipen. Det sker inte. År 1966 hölls i Köpenhamn en nordisk skattekonferens i syfte att belysa och kanske stimulera skattesamarbetet mellan de nordiska länderna. Resultatet var inte särskilt uppmuntrande. Det visade sig bl. a. att försök att få till stånd en nordisk organisation för kontinuerlig information i skattefrågor länderna emellan hade misslyckats. »Förutsättningar saknas», hette det i rapporten. Denna närmast panikartade rädsla hos de nordiska ländernas regeringar att göra *något* på området är nästan skrattretande. Ändå är frågan högst seriös, vilket också framgår av den vikt som den tydligen tillmäts i den danska regeringens initiativ. Att en ändrad inställning skall komma till stånd är en förhoppning som man knyter till statsministermötet i Köpenhamn.

Det finns också andra frågor som jag gärna skulle vilja beröra, t. ex. näringspolitiken inklusive jordbrukspolitiken, men jag skall inte göra det, och inte heller skall jag gå närmare in på de finansieringsfrågor som särskilt statsminister Baunsgaard tog upp. Låt mig bara säga beträffande den sistnämnda frå-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

gan att det förefaller mig som om det vore utomordentligt klokt om man tog fasta på det danska initiativet och försökte göra någonting verkligt av det, exempelvis att söka skapa friare och bättre förbindelser mellan kapitalmarknaderna, att hyfsa lagstiftningen när det gäller emissioner och åtskilligt annat. Vid Köpenhamnsförhandlingarna var man från svensk sida inne på en nordisk upplåning på den internationella lånemarknaden. Men jag anser inte att det bör vara nödvändigt att, som det har sagts i den danska sammanställningen i denna fråga, inrätta en särskild nordisk investeringsbank.

En fråga som man gör sig i sammanhanget är hur ett förverkligande av önskemålen kan ställa sig för Finlands vidkommande. Även om man i Finland i många fall inte torde ha några svårigheter att delta i gemensamma strävanden på området, kan det visa sig att något eller några spörsmål tangerar politiskt mer känsliga områden för vårt grannland. Låt mig uttrycka förhoppningen att det skall visa sig möjligt att i sådana fall ta hänsyn till de finska synpunkterna. Även från norsk sida har det anförts en del reservationer. Givetvis gäller samma önskan beträffande de norska svårigheterna, ehuru jag måste notera att Norge befinner sig i en friare ställning än vad Finland på grund av sitt läge faktiskt gör.

Till sist vill jag framföra den önskan — och jag är säker på att många delar den — att vid statsministermötet i Köpenhamn den 22 och 23 april, då dessa problem skall dryftas, och vid det förberedande arbete som i olika instanser sker dessförinnan, man från svensk sida skall låta all den vilja till reella framgångar i strävandena komma till uttryck som saken är värd.

Jag har noterat att man här i dag — kanske var det i andra kammaren jag hörde det — på regeringens sida har varit en smula reserverad i fråga om möjligheterna till några större framgångar. Men jag tror att vad det gäller i detta

fall inte är att låta problemet om skapande av en lösning, som ter sig tilltalande för var och en av de nordiska länderna, bli föremål för utdragna, fortsatta expertutredningar. Jag erinrar om hur det gick i fråga om en tullunion. Det får inte upprepas. Jag tror att vad det gäller är den politiska viljan och det politiska initiativet mer än expertutredningarna. Om regeringarna — och i vårt fall talar vi om den svenska regeringen — visar sig verkligt intresserade, är det möjligt att man kan komma framåt.

Jag är medveten om att man ur svenska synpunkter kanske inte skall överskatta betydelsen av att man når vissa lösningar. Men att Norden kan stabiliseras som en ekonomisk enhet är väsentligt.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Som en man i ledet har jag vid några tillfällen berört utrikespolitiska ting. Senast var det i remissdebatten, då jag tillät mig mana till större svensk återhållsamhet inför händelserna på världsscenen, särskilt i Vietnam. Jag gav också uttryck åt den samhörighet med och sympati för amerikanerna som jag känner i deras nuvarande svåra belägenhet.

Jag vet också att det i min valkrets finns många människor som känner som jag och vill att detta skall komma till offentlighet i riksdagen.

Sedan remissdebatten har åtskilligt inträffat som gått stick i stäv mot mina där uttalade önskemål. På ytterst demonstrativt sätt har talesmän för vårt land gjort sådana uttalanden mot andra länder att vårt lands traditionellt goda förhållande till främmande makter ifrågasatts både i vårt eget land och utomlands. Sedan frontalet hölls för två månader sedan har våra förbindelser med Grekland i praktiken suspenderats, de med Amerika störts och störningar till andra tycks vara på väg.

Man må ha vilken mening man vill om interna förhållanden och den politik

som förs i Sovjetunionen och Amerika, Tjeckoslovakien och Grekland, Polen och Rhodesia. Men man skall vara bra säkra på att vi i Sverige alltid får sitta på åskådarläktaren, vid rinken eller i vardagsrummet vid TV:n för att uppträda så övermaga som det officiella Sveriges representanter nu gör.

Ingen vet vad framtiden bär i sitt sköte, allra minst jag, men ju allvarligare man ser på händelseutvecklingen utomlands, desto mera återhållsamhet borde man visa i formuleringen av sina uttalanden. Det förefaller mig som om jag skulle vara mera pessimistisk i detta hänseende än de flesta andra människor i vårt land. Jag ser verkligen allvarligt på det internationella läget. Av den anledningen anser jag att regeringens medlemmar borde gjuta olja på vågorna i den utrikespolitiska debatten på gatan i stället för att som landets statsminister uppmuntra och heja på meningsyttringar som vissa delar av vårt folk möjligen omfattar, andra möjligen inte, men i vart fall andra nationer tycker definitivt illa om.

Regeringen har på förvånansvärt kort tid förbrukat en del av det förtroendekapital som byggts upp utomlands under många år. För den linje som skulle vara riktmärket för vår utrikespolitik kan detta bli förödande. Det är därför angeläget att en försiktig attityd i högre grad får prägla svensk utrikespolitik nu och för den närmaste framtiden.

Låt mig, herr talman, upprepa mina tankar i vietnamfrågan. Av uppenbara skäl är fred för det olyckliga vietnamesiska folket mer än önskvärd. Jag önskar det lika heft som varje annan. Men det får vara en fred i frihet. Otaliga gånger har den amerikanske presidenten upprepat sitt bud att amerikanerna är villiga att förhandla om detta mål. Men det är Nordvietnam som säger nej. Den fred som därifrån erbjuds och som så många människor godtroget ropar på är den fred som följer med kapitulation, och detta bekräftas ju i regeringsdeklarationen. Fred med frihet el-

ler fred med kapitulation är de verkliga alternativen. Visst har länderna bakom järnridån fred. Bakom bamburidån är det också fred. Det är den freden som bjuds av Nordvietnam. Jag vill inte sväva på målet. Jag önskar, hoppas och tror att amerikanerna skall lyckas uppnå det mål de föresatt sig i Nordvietnam, i hela Sydostasien, en fred i frihet utan förflyttning söder ut av bamburidån.

Hur de skall nå sitt mål är främst deras sak. De har ansvaret. Det är de som gör uppoffringarna och står för kostnaderna. De skulle inte påtagit sig dessa om de inte bedömt att det är så mycket som står på spel. Vi i Sverige bör då inte lägga sten på bördan. Jag vill uttala min helhjärtade sympati för hela det amerikanska folket.

Regeringsdeklarationen, herr talman, är i mina ögon en trist läsning, vittnande om ensidighet, partiskhet och grov ekunnighet om världen av i dag. Den symboliseras av att ordet muren inte ens förekommer i deklarationen.

Jag skall också i dag säga några ord om guldskrisen. Den har berörts av bara en talare förut, men jag kan kanske tillåta mig att säga ett par ord. Man kan ha vilken mening man vill om guldets som metall eller s. k. fetisch, för att tala med herr Wickman. Att frågan om dess monetära roll och pris i alla fall kan skaka en hel värld häftigare än vietnamkriget kan endast den sluta ögonen för som i likhet med de bägge cheferna för Sveriges finansdepartement inte vill se och därför är blinda. Jag skall emellertid inte i dag gå in på guldskrisens tekniska och ekonomiska sida eftersom jag får tillfälle att återkomma härtill vid behandlingen av sedelutgivningspropositionen. Jag skall i stället beröra guldskrisens politiska sida med ett par ord. Det går nämligen inte att skilja guldfrågan från världspolitiken i dagens oroliga läge. Guldets är dessutom mer än en bricka, det är en faktor i detta spel. I detta sammanhang är det enligt min mening alltigenom olämpligt att rikta

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

kritik mot Frankrike och dess president och söka göra dem ansvariga för guld-krisen. Den efterfrågan på guld som med tiden blivit allt starkare har helt naturliga förklaringsgrunder.

Så länge efterfrågan möts av en till-försel som flyter jämnt, finns ingen an-ledning för guldpriset att gå upp. Det gjorde det inte heller. Men så kom viet-congoffensiven i Vietnam. När den där-efter utmålades som ett militärt bakslag för amerikanerna och tvivel började uppstå på amerikanernas förmåga och vilja att reda upp situationen i Vietnam och kvarstanna i Sydöstasien, framkal-lade detta en våldsamt stegrad efterfrå-gan på guld.

När miljoner människor fruktar att inte endast deras egendom utan kanske också deras liv skall kastas för vargar-na, söker de självfallet ett medel som kan skydda dem. De tror med rätt eller orätt att guld kan hjälpa dem när de måste fly. Deras oro är på intet sätt stil-lad av den interna amerikanska och den internationella diskussionen om en omprövning av den amerikanska politiken, innebärande kapitulation och en-ligt vietcongprogrammet bestraffning.

Dagens regeringsdeklaration visar på sitt sätt hur berättigad deras oro är. Därför får vi räkna med fortsatt stark efterfrågan på guld från dessa män-niskors sida. Vad som i inledningen till krisläget gjordes från guldpoolens sida var att söka tillhandahålla guld, men när efterfrågan höll i sig bromsades till-förseln, och guldpriset gick självklart i höjden. Detta var det för alla synliga ut-trycket för misstroende — inte så myc-ket mot dollarn, ehuru även mot denna, utan mot tendenserna, d. v. s. de befa-rade och fruktade tendenserna inom den amerikanska utrikespolitiken. Hit-tills inte de verkliga, dess bättre. Guld-krisen, herr talman, är icke en spekula-tion — den är ett nödrop!

Åtgärderna mot den starka efterfrå-gan på guld blev till slut att guldpoolens medlemmar stoppade sina försäljning-ar och accepterade en fri marknad.

Många observatörer menar att detta är ett provisorium. Jag går inte in mer på den frågan i dag. Men vad som gjordes var på penningområdet bara en paral-lell till vad den brittiska regeringen gjorde, när den vägrade honorera sina egna pass för de indier som flydde för afrikanismens förföljelse i Kenya. Man stängde dörren för människor i nöd. President de Gaulle såg måhända klara-re i denna fråga än de flesta när han i går tog till orda. Det blir för mig anled-ning att återkomma, herr talman.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till stats-utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 41, angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade;

nr 42, om ökat ekonomiskt stöd åt barnfamiljer;

nr 49, med förslag om uppförande och drift av en seismologisk multipel-station; samt

nr 53, angående överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB.

Föredrogos och hänvisades till ban-koutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, med förslag till lag med sär-skilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 55, angående fortsatt valutaregle-ring; samt

nr 56, med förslag till förordning an-gående ändrad lydelse av 16 § förord-ningen den 29 november 1963 (nr 575) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge anslag till Kompen-sation för bensinskatt till rennärigen,

till jordbruksutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge anslag till Folkpensioner, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående skolans arbetstider.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, hänvisades propositionen, såvitt den avsåge Värnplikutbildningen för yrkessjömän m. m., till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Herr ÅKERLUND (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret och civilförsvaret, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från den dag propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 45, angående rikskonserter m. m.;
nr 46, angående bidrag till stiftelsen Skansen;

nr 61, angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, m. m.;

nr 62, angående organisationen av den statliga publiceringsverksamheten;

nr 63, angående organisation av ett läromedelsförslag;

nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.;

nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige;

nr 69, angående anslag för budgetåret 1968/69 till atomenergiverksamhet samt teknisk provning och standardisering;

nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 13 maj 1966 (nr 158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

nr 71, angående fortsatt utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m.;

nr 72, angående godkännande av avtal om vissa markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m.;

nr 74, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp;

nr 75, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69;

nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.;

nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68;

nr 107, angående organisation m. m. av försvarets materielförvaltning i central instans m. m.; samt

nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert
